

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za turkologiju, hungarologiju i judaistiku

Katedra za turkologiju

Ciparsko pitanje:

**Od turske intervencije do pristupanja južnog dijela otoka
Europskoj uniji**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Vjeran Kursar

Studentica: Kristina Taradi

Zagreb, veljača 2015.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Kratka povijest Cipra do druge polovice 20. st.	4 - 7
2.1. Od neolitika do početka osmanske vladavine	4
2.2. Osmansko razdoblje	4 - 5
2.3. Razdoblje prve polovice 20. st.	5 - 7
3. Razdoblje od 1950. do 1974. godine	8 - 25
3.1. Nemiri diljem otoka (<i>enosis</i> , EOKA, <i>taksim</i>)	8 - 10
3.2. Pokušaji pronalaska rješenja ciparskog pitanja	10 - 12
3.3. Osamostaljenje i ustroj novonastale države	12 - 16
3.4. Prvih 14 godina Republike Cipar	16 - 25
3.4.1. Kriza, podjela Nikozije i UNFICYP	16 - 22
3.4.2. Druga polovica 60-ih i početak 70-ih godina	22 - 25
4. Događaji iz 1974. s osvrtom turskih medija	25 - 58
4.1. Državni udar	25 - 31
4.2. Turska intervencija	31 - 55
4.2.1. „Attila 1”	31 - 39
4.2.2. Razdoblje od 22. srpnja do 14. kolovoza	39 - 51
4.2.3. „Attila 2”	51 - 55
4.3. Podjela otoka	55 - 58
5. Stanje nakon turske intervencije do 2000. godine	58 - 65
6. Cipar od 2000. godine do danas	65 - 83
6.1. Pokušaj ujedinjenja otoka (Annanov plan)	66 - 74
6.1.1. Sadržaj plana i pregovori	66 - 69
6.1.2. Referendum 2004. godine	69 - 74
6.2. Članstvo Cipra u Europskoj uniji	74 - 78
6.3. Turska Republika Sjeverni Cipar	78 - 83
7. Zaključak	84
8. Popis literature	85 - 92

KLJUČNE RIJEČI: Cipar, Makarios, „Zelena linija“, 1974. godina, turska akcija „Atilla“, Annanov plan, EU, Turska Republika Sjeverni Cipar

1. Uvod

Cipar je, nakon Sicilije i Sardinije, treći otok po veličini u Sredozemnom moru. Zahvaljujući položaju u istočnom dijelu Sredozemnog mora, između triju kontinenata i na križanju trgovačkih puteva, bio je naseljen već od neolitika. Cipar je po mnogočemu specifičan i jedinstven. Ima dugu i zanimljivu povijest tijekom koje su se izmjenjivali različiti narodi. Početni dio rada kronološki ukratko opisuje najvažnije povijesne događaje. Neke je potrebno bliže objasniti jer su nužni za razumijevanje današnje ciparske situacije. Rad detaljnije prati ciparsku povijest od druge polovice 20. stoljeća. Pritom su opisane pobune protiv britanske vlasti i osnivanje kako grčkih tako i turskih oružanih organizacija. Dolazi do brojnih nemira na otoku koji su 1960. godine rezultirali osamostaljenjem i proglašenjem Republike Cipar. Rad nadalje daje uvid u prilike koje su vladale u novoosnovanoj državi, međuetničke napetosti koje su dovele do sukoba i podjele glavnog grada Nikozije 1963. godine, događaja koji je najavio podjelu cijelog otoka. Posebno je detaljno obrađena 1974. godina u kojoj su Grci organizirali državni udar na Cipru, na što je Turska odmah reagirala i vojno intervenirala. Rad daje i sliku Cipra iz 1974. godine iz perspektive turskih novinskih članaka. Nakon turske intervencije dolazi do fizičke podjele otoka takozvanom „Zelenom linijom“ na grčki, južni, i turski, sjeverni dio. Godine 1983. na sjevernom dijelu otoka proglašena je Turska Republika Sjeverni Cipar koja ni dan danas nije međunarodno priznata. Rad prati višegodišnje napore i pokušaje ujedinjenja otoka od kojih je zasigurno najznačajniji plan glavnog tajnika UN-a Kofija Annana iz 2004. godine. Iste godine održan je i referendum na kojemu se stanovništvo Cipra trebalo izjasniti za eventualno ujedinjenje i pristupanje Europskoj uniji. Ovaj događaj u radu je popraćen i člancima iz turskih novina. Iako je turska strana podržala plan, on je propao jer nije naišao na odobrenje Grka. Stoga je južni dio otoka pristupio Europskoj uniji, a sjeverni je ostao izoliran od svjetske politike. Na kraju rada nalazi se kraći opis današnjeg kompleksnog i problematičnog stanja na otoku, s posebnim osvrtom na Tursku Republiku Sjeverni Cipar.

2. Kratka povijest Cipra do druge polovice 20. stoljeća

Cipar, treći otok po veličini na Sredozemnom moru, ima odličan geografski položaj i blagu klimu te je stoljećima bio strateški važno mjesto za kontrolu istočnog Sredozemlja i okolnih područja. Njegovu važnost dobro opisuje njemački arheolog iz druge polovice 19. stoljeća Gustav Hirschfeld: „Onaj tko želi postati i ostati velika sila na Istoku, mora imati vlast nad Ciprom. Tu činjenicu potvrđuje svjetska povijest proteklih tri i pol tisućljeća, sve od vladavine Tutmozisa III. pa do kraljice Viktorije”.¹

2.1. Od neolitika do početka osmanske vladavine

Povijest naseljavanja Cipar seže u kameno doba. Grci iz Male Azije nastanili su otok oko 1400. pr. Kr. i od mlađeg željeznog doba, usprkos čestim promjenama vlasti, činili su većinu na otoku.² Na Cipru postoje nalazišta različitih kultura: mikenske, feničke, asirske, egipatske, perzijske, makedonske, rimske i bizantske. Aleksandar Makedonski zauzeo je otok 333. pr. Kr. i tada je otok došao pod makedonsku vlast. Potom je, 58. pr. Kr. postao rimska provincija, a kasnije je Cipar bio sastavni dio Bizanta. U tom je razdoblju došlo do značajnog pokrštavanja.³ Dolaskom križara, 1191. godine, prestala je bizantska vlast na otoku.⁴ Osvojio ga je engleski kralj Rikard Lavljeg Srca i već ga je iste godine prodao templarima, a oni su ga pak godinu dana kasnije, prodali Guyu de Lusignanu. Francuski period trajao je gotovo 300 godina, tijekom kojega je propagirano katoličanstvo, što je stvaralo tenzije između Grka i francuskog plemstva. Francuzi su na otoku ostali sve do 1489. godine kada je otok predan Mlečanima.⁵

2.2. Osmansko razdoblje

Osmansko Carstvo u više jenavrata, počevši od 1539. godine, napadalo Cipar, da bi 25. srpnja 1570. godine vojska Selima II. ušla u Nikoziju i započela s osvajanjem otoka. Cipar je službeno 1571. godine postao dio Osmanskog Carstva i odmah je organizirana masovna migracija od oko 20 000 Turaka muslimana iz Anatolije na Cipar.⁶ Pritom se nastojalo da svi obrtnici, trgovci i ostala zanimanja budu zastupljeni u nužnoj mjeri. Važno je napomenuti da

¹ Citirano u: George Francis Hill, *A History of Cyprus* (New York: Cambridge University Press, 2010), 1.

² Clement Dodd, *The History and Politics of the Cyprus Conflict* (London: Palgrave Macmillan, 2010), 1.

³ Farid Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus* (Lanham: Scarecrow Press, 2009), 21-24.

⁴ Dodd, *The History and Politics*, 1.

⁵ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 25-26.

⁶ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 26.

se ovaj broj odnosi samo na civile, pa mu se treba još pridodati nepoznat broj osmanskih vojnika koji su ostali na otoku. Godine 1640. broj stanovnika na otoku kretao se između 120 000 i 140 000, od čegasu četvrtinu činili Turci.⁷ U nadolazećim godinama velik broj stanovnika prijeći će na islam, prvenstveno kako bi se oslobodili od plaćanja poreza.⁸ Miletski sistem, kojije nemuslimanskim vjerskim zajednicama pružao relativno visok stupanj samouprave, omogućio je i ciparskim Grcima jednu vrstu autonomije pod vodstvom njihovog vjerskog vođe. Osmanlije nikada nisu planirale uspostaviti muslimansku većinu na otoku niti ikakvu vrstu dominantne ekonomske klase.⁹

Nakon pobjede nad Osmanskim Carstvom, Rusija se sve više približavala Istanbulu te je Sultan Abdul Hamid 1878. godine tajnim sporazumom odlučio Cipar prepustiti Britancima, kao garanciju da će ih oni štititi od napada Rusa.¹⁰ Cipar je formalno ostao u vlasništvu Osmanskog Carstva i pod pravnom nadležnosti sultana, a Britanci su imali pravo boraviti na otoku i upravljati njime. Timesusi Britanci, koji su do tada kontrolirali Sueski kanal, Gibraltar i Maltu, osigurali stratešku nadmoć na Sredozemlju.¹¹

Grci i Turci većinom su živjeli u odvojenim selima ili dijelovima grada, ali postoje i dokazi da su bili i prvi susjedi. Miješani su brakovi zbog vjerskih razloga bili rijetkost. Tako Grci i Turci na otoku ni pod osmanskom vlašću, niti pod britanskom, nisu formirali „ciparski narod“, iako su se živjeli u tolerantnom okruženju te su surađivali i poslovno i u obnašanju različitih društvenih funkcija.¹²

2.3. Razdoblje prve polovice 20. stoljeća

Ciparski Grci smatrali su da su upravo oni pravni vlasnici otoka. Budući da su tijekom mnogih stoljeća bili u sastavu Bizanta, s kojim su dijelili kulturu i vjeru, oni su se vidjeli kao nastavak te civilizacije, a i bili su svjesni činjenice da čine većinu na otoku. Na različite vlasti koje su se smjenjivale, gledali su kao na privremeno stanje. Kako su se s vremenom britanski interesi polako premještali s istočnog na središnji Mediteran, tako je kod ciparskih Grka ideja *enosis*, tj. ideja ujedinjenja s matičnom Grčkom, sve više jačala.¹³ Veće nesuglasice između

---

⁷Dodd, *The History and Politics*, 1-2.

⁸Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 25-26.

⁹Dodd, *The History and Politics*, 2.

¹⁰Bill Mallinson, *Cyprus: A modern history* (London: I.B.Tauris. 2005), 10.

¹¹Mallinson, *Cyprus: A modern history*, 10.

¹²Dodd, *The History and Politics*, 2.

¹³Dodd, *The History and Politics*, 2-4.

Grka i Turaka na otoku počele su u srpnju 1903. godine kada su grčki članovi zakonodavnog vijeća glasovali za *enosis*.¹⁴ Turci na otoku bojali su se mogućeg ponavljanja kretskog scenarija i ujedinjenja s Grčkom.¹⁵

Osmansko Carstvo u Prvom svjetskom ratu bilo je na strani Njemačke, pa su prijašnji sporazumi poništeni i proglašeni ništavnima. Velika Britanija stoga je 5. studenog 1914. formalno anektirala Cipar i ubrzopočela spominjati mogućnost pripojenja otoka Grčkoj.¹⁶ S porazom Osmanskog Carstva javila se ideja ponovne helenizacije dijelova Male Azije u kojima Grci čine velik dio stanovništva. Iako se činilo da je pravo vrijeme za provedbu *enosis*, Grčka je smatrala da je od Cipra trenutno važnija Mala Azija i nije bila spremna ugroziti dobar odnos s Britancima. Tako je Grčka, 1919. godine, krenula u ofenzivu na obali oko Izmira, no Osmanlije su 1922. godine ponovno osvojile područja u Maloj Aziji i time zadale težak udarac ideji „velike Grčke“.¹⁷

Sporazumom iz Lausanne (24. srpnja 1923.) riješen je jedan dio tadašnjeg ciparskog problema. Naime, Turska se u članku 16. odrekla prava na sve teritorije izvan granica definiranih ovim sporazumom, uključujući i Cipar, a u članku 20. potvrđuje se britanska aneksija iz 1914. godine. Sukladno članku 21. Turci sa stalnim prebivalištem na Cipru izgubili su svoje državljanstvo i automatski postali britanski državljani.¹⁸ Stoga se dio Turaka umjesto odricanja nacionalnosti radije odlučio za emigraciju u Tursku. Prema nekim izvorima, Cipar je u tom valu iseljavanja napustilo oko 8 000 Turaka.¹⁹ To je iznosilo otprilike 13% tadašnje turske populacije na otoku, ako uzmemo u obzir da je prema popisu stanovništva iz 1921. godine na Cipu živjelo više od 61 300 Turaka koji su činili gotovo 20% ukupnog stanovništva.²⁰ Ismet İnönü, vođa turske delegacije u Lausanni, izjavio je da Turska nikada neće prihvatiti grčko Egejsko more niti grčki Cipar.²¹

---

¹⁴Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 28.

¹⁵Dodd, *The History and Politics*, 7-8.

¹⁶Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 28-29.

¹⁷Dodd, *The History and Politics*, 4-5.

¹⁸Republic of Turkey – Ministry of Foreign Affairs "Lausanne Peace Treaty," <www.mfa.gov.tr/lausanne-peace-treaty.en.mfa> (3.5. 2013.)

¹⁹Oliver P. Richmond, *Mediating in Cyprus: The Cypriot Communities and the United Nations* (London: Frank Cass Publishers, 1998), 69-71.

²⁰Mete Hatay. "Is the Turkish Cypriot Population Shrinking?," veljača 2007., 21.

<www.academia.edu/3799660/Is_the_Turkish_Cypriot_Population_Shrinking> (16. 1. 2015.).

²¹Richmond, *Mediating in Cyprus*, 69-71.

Godine 1925. Cipar je i službeno postao britanskom Krunskom kolonijom, što označava kraj više od tri stoljeća duge vladavine Osmanskog Carstva.²² Britanska se vladavina Ciprom temeljila na staroj i dobro poznatoj taktici *divide et impera* te se provodila politika etničke segregacije. Grci i Turci imali su odvojene škole, institucije i organe uprave.²³ Britansku vlast neki smatraju instancom ublažavanja napetosti između Turaka i Grka, a drugi je pak vide kao glavnog krivca za pogoršavanjem odnosa između dva naroda na otoku.²⁴

Cipar se našao u vrlo teškoj financijskoj situaciji što je potaklo politički aktivizam, pa je tijekom 30-ih i 40-ih godina došlo do brojnih prosvjeda i javnih nemira.²⁵ Godine 1931. u događaju poznatom kao *Oktovriana*, došlo je do neredakoji su kulminirali paljenjem kuće britanskog upravitelja.²⁶ Ciparska vlada odmah je reagirala ograničivši političku aktivnost, zabranivši javne skupove i pojačavši policijski nadzor.²⁷

Nakon što je 1939. godine Velika Britanija objavila rat Njemačkoj oko 37 000 Ciprana pridružilo se njezinoj vojsci, pri čemu su 2/3 činili Grci, a preostalu trećinu Turci. Zanimljivo je da su Britanci za potrebe regrutacije koristili slogan „Za Grčku i slobodu“, ne spominjući pritom Turke.²⁸ Grčka je 1940. godine ušla u Drugi svjetski rat te je usko surađivala s Velikom Britanijom.²⁹ Kraj rata označio je ponovno oživljavanje ideje *enosis*, jer su Grci smatrali da su to zaslužili svojim sudjelovanjem u ratu. Velika je Britanija razmatrala opciju predaje Cipra Grčkoj odmah nakon rata, međutim nije se mogla odreći svojih vojnih baza i centara za prikupljanje informacije koje su joj bile od velike koristi tijekom Hladnog rata.³⁰ U Grčkoj, potpuno razorenoj nakon rata, stanovništvo je bilo ideološki podijeljeno što je rezultiralo građanskim ratom koji je trajao od 1946. do 1949. godine. Početkom 1947. godine Velika je Britanija poručila Washingtonu da će zbog vlastitih ekonomskih problema obustaviti pomoć Grčkoj.³¹ Zapadne su sile strahovale da bi Grčka i Turska, zbog neizvjesne situacije, mogle prijeći na „krivu“ stranu željezne zavjese. Stoga je tadašnji američki

---

²⁹ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 29.

²³ Richmond, *Mediating in Cyprus*, 68.

²⁴ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 45.

²⁵ Dodd, *The History and Politics*, 6.

²⁶ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 29-30.

²⁷ Dodd, *The History and Politics*, 6-7.

²⁸ Mallinson, *Cyprus: A modern history*, 11-12.

²⁹ Priscilla Roberts, ur., *World War II: The essential Reference guide* (Santa Barbara: ABC-CLIO, 2012), 109-111.

³⁰ Mallinson, *Cyprus: A modern history*, 9-12.

³¹ Roberts, *World War II*, 111- 112.

predsjednik Harry S. Truman odlučio objema državama ponuditi ne samo financijsku i gospodarsku, već i vojnu pomoć.³²

3. Razdoblje od 1950. do 1974. godine

Nakon što su dobile pomoć, Grčka i Turska počele su se okretati Zapadu i 1952. godine postale su članice NATO-a.³³ Ulaskom u NATO Turska je podržala politiku jačanja obrane Zapada i sklopila nekoliko bitnijih sporazuma, primjerice poput Bagdatskog, u kojima je usko surađivala sa SAD-om.³⁴ Iako su segrčko-turske tenzije sredinom 20. stoljeća smirile, situacija na Cipru je bila sve nestabilnija. Prema procjenama iz tog doba Grci su činili 80% stanovništva, a Turci 18%. Između pripadnika grčke većine i turske manjine, koji su do tada godinama živjeli u relativnom miru, počeo širiti strah i nepovjerenje.³⁵

3.1. Nemiri diljem otoka (*enosis*, **EOKA**, *taksim*)

Kod ciparskih je Grka postajala sve glasnija ideja o mogućem pripojenju otoka matičnoj zemlji.³⁶ No, kako bi se ostvario ovaj plan, najprije se trebalo riješiti britanske vlasti, a tek onda raditi na pripojenju Cipra Grčkoj.³⁷ Jedan od glavnih pristaša *enosis* bio je arhiepiskop ciparske pravoslavne Crkve Makarios III., pravim imenom Mikhail Khristodolou Mouskos.³⁸ Budući da je velik broj ciparskih Grka zagovarao pripojenje otoka Grčkoj, 15. siječnja 1950. godine zaslugom Makariosa održan je referendum.³⁹ Rezultati referenduma pokazali su da više od 96% ciparskih Grka želi *enosis* protiv britanske vlasti.⁴⁰

Na političkoj se sceni u to doba pojavio pukovnik George Grivas, inače rođeni Cipranin s vojnim obrazovanjem i ratnim iskustvom. Bio je izrazito desno orijentiran i zalagao se za stvaranje „velike Grčke“.⁴¹ Budući da je njegova vizija uključivala i Cipar, još 1948. godine posjetio je otok i za borbu protiv Britanaca započeo organizirati militantnu gerilsku

³² Harry S. Truman. "Recommendation for assistance to Greece and Turkey," 12. 3. 1947.,

<www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/documents/pdfs/5-9.pdf#zoom=100> (12. 5. 2014.)

³³ NATO "The historic document confirming Greece and Turkey joining NATO,"

<www.nato.int/docu/review/2012/turkey-greece/Greece-Turkey-membership/EN/index.htm> (15. 5. 2014.)

³⁴ Yalçın, Durmuş, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*. (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2002) 472.

³⁵ Richmond, *Mediating in Cyprus*, 70-71.

³⁶ Norbert Wiggershaus i Winfried Heineman. *Nationale Außen- und Bündnispolitik der NATO-Mitgliedstaaten* (München: Oldenbourg, 2000), 278.

³⁷ Mallinson, *Cyprus: A modern history*. 10-11.

³⁸ Encyclopaedia Britannica "Makarios III.," <www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III> (11. 7. 2013.)

³⁹ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 30.

⁴⁰ Mallinson, *Cyprus: A modern history*, 19.

⁴¹ Stephen E. Atkins. *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists and Extremist Groups* (Westport: Greenwood Publishing Group, 2004), 112.

organizaciju. Bio je idealna osoba za takvu akciju, jer je bio stručnjak za gerilsku način ratovanja, nadalje odlično je poznao otok, a kao grčki pukovnik bio je simbolična poveznica Cipra s grčkim kopnom. U siječnju 1955. godine osnovao je Nacionalnu organizaciju ciparskih boraca (EOKA) i utraživao započeo suradnju s gerilskom borbom. Makarios je istovremeno proces dekolonizacije nastojao iskoristiti kako bi Cipar učinio grčkim, no bezuspješno, jer se Grčka nije željela zamjeriti Velikoj Britaniji, pa mu je preostalo jedino opcija terora, tj. udružiti snage s pukovnikom Grivasom.⁴² Početkom 1954. godine Makarios je zadobio potporu Grčke za provedbu svojih planova i Velika ga je Britanija uskoro počela smatrati glavnom osobom EOKA-e.⁴³ Grivas je četirigodine vodio gerilsku rat protiv Britanaca, a u jednom serazu dobio je čak 40 000 britanskih vojnika borilo protiv Grivasovih trupa.⁴⁴ Metu napada EOKA-e prvenstveno su bile britansko osoblje i imovina među kojima često i policijske postaje. Budući da su većinu policajaca činili ciparski Turci, takvi indirektni grčki napadi pogoršavali su njihove međunarodne odnose.⁴⁵ Makarios je uhićen u ožujku 1956. godine pod optužbom izazivanja pobune, a nakon oslobođenja otišao je na jednogodišnji egzil na Sejše, te potom u Atenu, jer se nije smio odmah vratiti na Cipar. U međuvremenu je EOKA sve intenzivnije provodila svoju kampanju.⁴⁶

Osim politike koja se provodila na grčkom dijelu otoka, paralelno je postojala i ionska. Kao reakcija na ionsku nastala ionska politička ideja *taksim*. Pojam *taksim* izvedenica je iz arapskog jezika i označava dijeljenje, a naziv je za ideju podjele Cipra na ionski i grčki dio. Ideja je proizašla iz nemira na otoku i njome su si Turci željeli osigurati miran i siguran život te prijeći u asimilaciju i lietičko čišćenje. Zahtijevali su nastavak britanske kolonijalne vlasti i pripojenje Turskoj. Zagovornici ideje *taksim* koristili su slogan, „*Ya taksim ya ölüm*“ (Ili *taksim* ili smrt), čime bi se obvezivali na beskompromisnu borbu za dobrobit vlastitog naroda.⁴⁷ Kao odgovor na grčku EOKA-u Turci su stvorili vlastitu organizaciju sa sličnim ciljem i načinom djelovanja. Burhan Nalbantoğlu i Rauf Denktaş osnovali su 1957. godine Tursku organizaciju otpora (TMT; tur. Türk Mukavemet Teşkilatı). Bila je osmišljena kao oružana organizacija koja bi se mogla suprotstaviti grčkoj EOKA-

⁴² Piller, *Die Türkische Republik Nordzypern*, 26-28.

⁴³ Encyclopaedia Britannica "Makarios III.," <www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III> (11. 7. 2013.)

⁴⁴ Atkins, *Encyclopedia of Modern Worldwide*, 112-113.

⁴⁵ Dodd, *The History and Politics*, 20.

⁴⁶ Encyclopaedia Britannica "Makarios III.," <www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III> (11. 7. 2013.)

⁴⁷ Richmond, *Mediating in Cyprus*, 73.

izastupati interese Turaka. TMT je zastrašivala ciparske Grke prisiljavajući ih na iseljavanje iz nekih dijelova otoka, no nije bila toliko snažna niti dobro organizirana u usporedbi s EOKA-om niti je predstavljala prijetnju općoj sigurnosti.⁴⁸

Prema nekim procjenama, većina se ciparskih Grka (78%) izjašnjavala za *enosis* i čak i aktivno borila za tu ideju. Za usporedbu, u isto vrijeme samo se oko 18% ciparskih Turaka zalagalo za *taksim*.⁴⁹

3.2. Pokušaji pronalaska rješenja ciparskog pitanja

Kako bi opravdali svoje zahtjeve za dekolonijalizacijom, Grci su se pozivali na Atlantsku povelju i Opću deklaraciju o pravima čovjeka. Kao argument navodili su da bi Grci na Cipru trebali imati jednaka prava kao i Grci na drugim otocima, često spominjući slučaj Krete te da bi im se trebalo omogućiti ujedinjenje s Grčkom.⁵⁰ Nakon što bi Cipar eventualno i dobio samostalnost, postojala je velika vjerojatnost da se legalno priključi Grčkoj i na taj način ciparske Turke stavi pod grčku vlast. To je bio jedan od razloga zašto Britanci nisu dozvolili samoopredjeljenje, dok je drugi razlog bio strah da se samostalni Cipar prikloni SSSR-u i da na njemu zavlada komunizam, pa samostalnost stoga nije bila opcija.⁵¹

S druge strane, tadašnji turski premijer Adnan Menderes izjavio kako „Turska niti danas niti sutra neće prihvatiti promjenu statusa Cipra protivnu interesima Turske“.⁵² Nakon konferencije istočnom Sredozemlju i Cipru u kolovozu 1955. godine sastali su se predstavnici Grčke i Turske, no bez predstavnika ciparskih Grka i Turaka. Novi britanski ministar vanjskih poslova, Harold Macmillan, izjavio je da i Turci trebaju sudjelovati u pronalaženju rješenja za ciparsko pitanje te da bi model samouprave bio najbolji. Fatih Rüştü Zorlu, tadašnji turski ministar vanjskih poslova, tvrdio je da, prema sporazumu iz Lausanne iz 1923. godine, pravo na Cipar imaju jedino Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo te da bi se otok eventualno mogao predati Turskoj, no nikako Grčkoj. Kao glavne argumente naveo je dugu osmansku vladavinu i geografsku blizinu. Grčka je već kontrolirala cijelo Egejsko more, pa bi Turska bila opkoljena ako bi Grčka dobila i Cipar. No, Grci su se pozivali na članak 16.

⁴⁸ Dodd, *The History and Politics*, 32-34.

⁴⁹ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1. 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

⁵⁰ Mallinson, *Cyprus: A modern history*, 11-12.

⁵¹ Dodd, *The History and Politics*, 24-26.

⁵² Citirano u: Dodd, *The History and Politics*, 20-21.

spomenutog sporazuma u kojemu se Turska odrekla svih prava na otok. Valja napomenuti da se Turska nikada nije uplitala u britansku upravu niti je imala teritorijalna potraživanja.⁵³

Početkom 1956. godine postalo je jasno da Cipar neće biti vraćen Turskoj niti da će Ujedinjeno Kraljevstvo uspjeti održati postojeće stanje. Ciparski Turcipodržavalisu ideju odvajanja u neovisnu državu ili pripojenja dijela otoka Turskoj, pri čemu bi Grci u oba slučaja mogli ostati na otoku. Ideju su počeli razmatrati i Britanci, asredinom 1957. godine zaključilis u da bi na Cipru trebali imati vojne baze.⁵⁴

Grčka vlada vršila je tijekom 1957. godine pritisak na EOKA-u da obustaviti terorističke akcije kako bi ishodili oslobođenje Makariosa. Nakon puštanja na slobodu, Makarios se etablirao u Grčkoj što je izazvalo duboku zabrinutost turske strane.⁵⁵ Tadašnji turski premijer Adnan Menderes izjavio je: „Makarios je za nas terorist s kriminalnim dosjeom koji će zauvijek biti osuđen na nošenje te stigme... Britanska vlast pogriješila je što je oslobodila tog svećenika“.⁵⁶ Makarios je u Ateni i dalje radio na ostvarenju ujedinjenja s Grčkom.⁵⁷

Nakon niza prijedloga i planova koje su Grci redom sve odbili, bitniji se pomak dogodio s Macmillanovim planom. Macmillan je sve ozbiljnije počeo razmatrati mogućnost podjele otoka kao jedinog rješenja ciparskog pitanja: „Iako mi se ne dopada ideja podjele tako malenog područja na dvije odvojene nacije (...) počeo sam međutim nevoljko smatrati da će podjela možda biti jedini izlaz“.⁵⁸ Macmillan je s kolegama izradio novi plan u ljeto 1957. godine, no niti jedna ga strana nije bila spremna prihvatiti, pa je stoga Macmillan shvatio kako je nužno učiniti modifikacije. Prezentirao je novi plan 19. lipnja 1958. godine koji je okarakterizirao kao „plan partnerstva“. Između ostalog, izjavio je da će Ujedinjeno Kraljevstvo omogućiti stanovnicima da se opredijele za grčku ili tursku nacionalnost, amoći će pritom i zadržati britansku.⁵⁹ Plan je baziran većinom na idejama trojne konfederacije pri čemu Grci ne bi imali nikakve veće povlastice u Vijeću osim što bi bili brojčano nadmoćniji - 4 Grka, 2 Turčina i britanski guverner. Guverner bi bio zadužen za vanjsku politiku, obranu i

---

⁵³ Dodd, *The History and Politics*, 20-23.

⁵⁴ Dodd, *The History and Politics*, 31-32.

⁵⁵ Dodd, *The History and Politics*, 30-31.

⁵⁶ Citirano u: Dodd, *The History and Politics*, 31.

⁵⁷ Dodd, *The History and Politics*, 36-38.

⁵⁸ Citirano u: Safty, *The Cyprus Question*, 44.

⁵⁹ Safty, *The Cyprus Question*, 44-46.

međunarodnu sigurnost. Međunarodni status Cipra ne bi se mijenjao u sljedećih 7 godina, no nije precizirano što će biti nakon tog perioda. Mnogi su na ovaj plan gledali kao na vjesnika podjele.⁶⁰ Na kraju su Makarios kao i grčka i turska vlada odbacili plan, što je samo povećao tenzije na otoku i dovelo do novih valova nasilja. Stoga je Macmillan izmijenio neke dijelove plana. No, usprkos ustupcima, Grci su ponovno odbili plan, a Turci ga prihvatili. EOKA je krajem kolovoza ponovno započela s terorističkim akcijama i Cipar se našao na rubu građanskog rata.⁶¹

Paralelno uz Macmillanov planu počela se razmatrati i ideja o „samostalnosti“ bez ostvarenja ujedinjenja s Grčkom ili podjele otoka. Britancima se to nije dopalo jer su smatrali da bi otok trebao proći period samouprave, a ne odmah srljati u samostalnu državu u kojoj bi Makarios dominirao na uštrb turskog stanovništva. Ujedinjeno je Kraljevstvo na kraju ipak odlučilo implementirati Macmillanov plan. Makariosu to nikako nije bilo po volji i radije bi prihvatio samostalnu državu pod UN-ovom zaštitom, nego ovaj plan, smatrajućida bi svoju politiku lakše proveo s UN-om na vlasti, nego s Turskom i Grčkom.⁶²

Stanje na otoku prijetilo je eskalacijom i na cijelom su otoku odjekivali sve češći bombaški napadi. U turskom veleposlanstvu u Nikoziji 7. lipnja 1958. godine eksplodirala je bomba, na što su Turci brzo reagirali i spalili obližnje grčke domove i trgovine. To je bio prvi veći fizički sukob dvaju naroda na otoku. Britanci su isprva podržavali napetosti i sukobe te nisu intervenirali, jer su mislili da će to doprinijeti učvršćivanju njihove vlasti. No, sve više se činilo da će zbog situacije na Cipru Turska i Grčka proglasiti rat.⁶³

3.3. Osamostaljenje i ustroj novonastale države

Budući da Britanci nisu uspjeli kontrolirati situaciju, Turska, Grčka i Velika Britanija sastali su se na konferenciji u Zürichu 11. veljače 1959. godine i dogovorili se oko uređenja nove države. Novi sporazum ubrzo je potvrđen u Londonu gdje su im se pridružili predstavnici obaju ciparskih zajednica, Makarios, budući predsjednik, i Fazıl Küçük, budući potpredsjednik

---

⁶⁰ Dodd, *The History and Politics*, 34-35.

⁶¹ Safty, *The Cyprus Question*, 48-51.

⁶² Dodd, *The History and Politics*, 35-36.

⁶³ Christopher Hitchens. *Hostage to History: Cyprus from the Ottomans to Kissinger* (London: Verso, 1997) 3-4.

Republike Cipar. Konačan sporazum o osnivanju nove države potpisan je 19. veljače 1959. godine.⁶⁴

Makarios se nakon konferencije u Londonu 1. ožujka 1959. godine vratio na Cipar, gdje ga je dočekalo otprilike 200 000 pristaša, gotovo cjelokupna populacija odraslih Grka na otoku.⁶⁵ Iako je Cipar postao neovisan, Grivas je bio nezadovoljan jer se nije ostvarila velika ideja spajanja s matičnom Grčkom.⁶⁶ Dva tjedna nakon Makariosovog povratka, Grivas napušta Cipar.⁶⁷ Na predsjedničkim izborima 14. prosinca 1959. godine Makarios je pobijedio s oko 67% glasova, a za potpredsjednika je izabran Fazıl Küçük, nekada Makariosov protivnik, a sada suradnik. Tisuće Ciprana proslavili su ovaj povijesni događaj na glavnom trgu Nikozije.⁶⁸ Makarios je postupno odustajao od ujedinjenja Cipra s Grčkom i biti će biran za predsjednika još dva puta, 1968. i 1973. godine.⁶⁹

Zahvaljujući dogovoru svih involviranih naroda, 16. kolovoza 1960. godine Cipar je postao neovisna i samostalna država.⁷⁰ Odmah nakon proglašenja neovisnosti, nasljednici Vijeća sigurnosti UN-a 24. kolovoza 1960. godine Cipar je jednoglasno postao član UN-a.⁷¹ Novonastala država bila je organizirana kao demokratska republika. Funkcija predsjednika bila je rezervirana za Grka, a potpredsjednika za Turčina. Takva odluka imala je smisla jer bi u protivnome po broju glasova na izborima obje funkcije obnašao Grk, što turska strana nikako ne bi mogla prihvatiti. Tako su obojica bili odabrani od svog naroda i posjedovali su pravo na veto.⁷²

Godine 1960. potpisana su i tri važna ugovora. Ugovorom o jamstvu, kojeg su potpisali Grčka, Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo, priznata je samostalnost, teritorijalna cjelovitost i sigurnost Cipra. Između Grčke i Turske sklopljen je Ugovor o savezu po kojemu se obvezuju da će odbaciti bilo koji oblik direktne ili indirektne agresije ili napada koji bi mogao narušiti

⁶⁴ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 102.

⁶⁵ Tabitha Morgan, *Sweet and Bitter Island: A History of the British in Cyprus* (London: I.B. Tauris, 2010), 252.

⁶⁶ Atkins, *Encyclopedia of Modern Worldwide*, 113.

⁶⁷ Morgan, *Sweet and Bitter Island*, 252.

⁶⁸ BBC "1959: Makarios elected president of Cyprus," 14. 12.

1959., <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/december/14/newsid_3747000/3747247.stm> (3. 6. 2013.)

⁶⁹ Encyclopaedia Britannica "Makarios III.," <www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III> (11. 7. 2013.)

⁷⁰ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 41.

⁷¹ UN "155 (1960) Resolution of August 24, 1960," <www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/155> (7. 6. 2013.)

⁷² Piller, *Die Türkische Republik Nordzypern*, 47-49.

teritorijalni integritet Republike Cipar. U trećem, Ugovoru o osnivanju, Cipar, Grčka, Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo obvezali su se poštivati prava Republike Cipra.⁷³ Njime je definiran teritorij novoosnovane države koji nije obuhvaćao dvije britanske vojne baze, Dhekeliju i Akrotiri, veličine 98 kvadratnih milja, što iznosi oko 3% površine otoka. Granice baza povučene su tako da uključuju veća vojna postrojenja, ne prolazeći pritom kroz sela i gradove. Taj teritorij nije u vlasništvu Velika Britanije već samo pod njezinom jurisdikcijom. Na službenim se stranicama britanskih vojnih baza navodi kako se ne radi o kolonijalnim ostacima, već o vojnim bazama u kojima živi i radi otprilike 3 800 osoba.⁷⁴ Ovim Ugovorom također je određeno da Turska i Grčka smiju imati umjerene vojne sile otoku. Prema dogovoru, Grčka smije imati 950, a Turska 650 vojnika.⁷⁵

Donijeti su temeljni članci novog Ustava. Prema članku 3. Ustava ciparski službeni jezici su grčki i turski, a trebaju se koristiti u svim zakonodavnim, izvršnim i administrativnim aktima. Državne novine moraju biti na oba jezika u istom izdanju. Novčanice i kovanice također moraju sadržavati oba jezika. Prema članku 4. potrebno je da se predsjednik i potpredsjednik dogovore oko izgleda zastave čiji dizajn i boja moraju biti neutralni. Drugi dio Ustava odnosi se na temeljna ljudska prava. Članak 46. daje izvršnu vlast u ruke predsjednika i potpredsjednika, a pomaže im Vijeće ministara.⁷⁶ U Vijeću ministara biti će 7 Grka i 3 Turčina, a Zastupnički dom sastojati će se od 50 osoba u omjeru 70:30 u korist Grka.⁷⁷ Članak 50. dopušta predsjedniku i potpredsjedniku da ulože veto na bilo koji zakon ili odluku Zastupničkog doma. Članak 123. određuje udio Grka i Turaka u državnim službama u omjeru 70:30, osim u slučajevima kada jedan od naroda čini gotovo 100% stanovništva, pa se službenici biraju samo iz tog naroda. Također člankom 181. odlučeno je da tri spomenuta ugovora imaju ustavnu snagu. Ciparskim Grcima i Turcima omogućeno je da imaju vlastitu vojsku. U članku 129. Ustava određeno je da će vojsku sačinjavati 2 000 vojnika, 60% Grka i 40% Turaka, a služenje vojnog roka nije obvezno, osim ako predsjednik i potpredsjednik to zajednički ne odluče. Članak 130. uređuje snage sigurnosti te u njemu stoji da će one biti sastavljene od 2 000 policajaca i žandara u omjeru 70:30 u korist Grka. No, omjer se ne mora

---

⁷³ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus "The Cyprus Question," <www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/documents01_en/documents01_en?OpenDocument> (11. 7. 2013.)

⁷⁴ Sovereign Base Areas <www.sbaadministration.org/index.php/background> (21. 8. 2013.)

⁷⁵ Dodd, *The History and Politics*, 41-42.

⁷⁶ Presidency of the Republic of Cyprus "The Constitution of the Republic of Cyprus," <[www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf)> (25. 8. 2013.)

⁷⁷ Güzel, Hasan Celal et. al. *Genel Türk Tarihi*. (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002) svezak 10, 333.

poštovati u dijelovima koje nastanjuje gotovo samo jedna zajednica.⁷⁸ Člankom 133. određeno je da Ustavni sud ima po jednog suca iz oba naroda s neutralnim predsjednikom koji ne smije biti državljanin Cipra, Turske, Grčke, Ujedinjenog Kraljevstva ili bilo koje njezine kolonije. Kako stoji u članku 152., osim Ustavnog suda, sudbenu vlast ima i Visoki sud pravde, kao najviši žalbeni sud, te, kako je određeno člankom 159., niži sudovi u kojima bi radili ili samo ciparski Grci ili samo ciparski Turci. Svaki narod imati će vlastitu komoru koja, prema članku 87., odlučuje o obrazovanju, vjeri, kulturi i sličnim pitanjima tog naroda. U članku 88. stoji da Zastupnički dom dodjeljuje godišnju novčanu svotu komorama koji za Grke iznosi najmanje 1 600 000 britanskih funti, a za Turke 400 000. Autokefalna grčka pravoslavna Crkva i dalje ima zagaraniranu autonomiju prema članku 110., a vakufi⁷⁹ su priznati Ustavom i njima upravljaju oni sami ili pak turska komora.⁸⁰ Ustav je odredio osnivanje zasebnih turskih i grčkih općina u pet najvećih gradova, a to su: Nikozija (tur. Lefkoşa, grč. Λευκωσία), Famagusta (tur. Gazimağusa ili Mağusa, grč. Αμμόχωστος), Larnaka (tur. Larnaka, grč. Λάρνακα), Limassol (tur. Limasol, grč. Λεμεσός) i Pafos (tur. Baf, grč. Πάφος).⁸¹

U Vijeću ministara oba su naroda imala pravo na veto u pitanjima vanjskih poslova, obrane i sigurnosti te su ga često iskorištavale, pa se primjerice nikako nije mogla organizirati zajednička ciparska vojska. Omjer Grka i Turaka za javne službe iznosio je 7:3. No, često bi se dogodilo da omjer nije bilo moguće ostvariti zbog činjenice da, prema grčkom mišljenju, nije bilo dovoljno ciparskih Turaka koji bi mogli obnašati te funkcije. Tako je omjer često bio 8:2 što je rezultiralo većim tenzijama na otoku i međunarodnim osudama.⁸² Turci su pak smatrali da su njihovi obrazovani kandidati ignorirani i da je zato omjer tako loš. Grci su se žalili kako omjer 70:30 nikako ne predstavlja presliku stvarnog broja stanovnika obaju naroda jer je Turaka na otoku bilo samo oko 18%.⁸³

Člankom 185. Ustava isključena je mogućnost ulaska Cipra u uniju s nekom zemljom ili njegova podjela. U tom članku stoji: „Teritorij Republike jedan je i nedjeljiv. Isključena je

---

⁷⁸Presidency of the Republic of Cyprus "The Constitution of the Republic of Cyprus," <[www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf)> (25.8. 2013.)

⁷⁹ Vakuf (tur. vakif od arap. *waqf*) je zaklada ili imovina koju osoba svojevolumno predaje zajednici radi ostvarenja općeg dobra. <www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63672>

⁸⁰Presidency of the Republic of Cyprus "The Constitution of the Republic of Cyprus," <[www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf)> (25. 8. 2013.)

⁸¹ Dodd, *The History and Politics*, 42.

⁸²Richmond, *Mediating in Cyprus*, 77.

⁸³ Dodd, *The History and Politics*, 44.

mogućnost potpune ili djelomične unije Cipra s bilo kojom drugom zemljom ili mogućnost separatističke neovisnosti”.⁸⁴ No, usprkos tome, Grci nisu odustajali od *enosisa*. Ciparske Turke taj je članak međutim štitio od mogućeg ujedinjenja s Grčkom, a ako bi do njega i došlo, Turska bi imala pravo vojno intervenirati uz pomoć Velike Britanije.⁸⁵

3.4. Prvih 14 godina Republike Cipar

3.4.1. Kriza, podjela Nikozije i UNFICYP

Mnogi su smatrali da je upravo Ustav kriv za događaje koji će uslijediti, ali teško je reći što bi donijelo neko drugo rješenje, ako je uopće bilo moguće. Mnogi su Grci bili duboko razočarani osamostaljenjem i odgađanjem planova za *enosis*, drugi su pak bili nezadovoljni što ne mogu svojevrijedno vladati otokom, već moraju neka pitanja dogovarati s Turcima, koji prema njihovom mišljenju nemaju pravo glasa jer su manjina.⁸⁶

Republika Turska imala je u to doba vlastite unutarnje probleme. Naime, vojni udar 1960. godine doveo je do promjene Ustava, pa je ciparsko pitanje izgubilo na važnosti.⁸⁷ Makarios je krajem 1962. godine posjetio Ankaru i bio upozoren da se striktno pridržava vrijednosti propisanih Ustavom. Britance je brinulo približavanje Makariosa SSSR-u, jer je on sa SSSR-om dogovorio trgovačke poslove te mu je isporučena znatna količina naoružanja. Zabrinutost Zapada imala je razloga budući da se to odvijalo u razdoblju najjačeg sovjetskog utjecaja na Bliski istok te su se pribojavali scenarija osnivanja „Kube na istočnom Sredozemlju”.⁸⁸

Na Cipru je cijelo vrijeme vladala nesigurna atmosfera. No, ona se još više zaoštrila kada je predsjednik Makarios u kolovozu 1963. godine zatražio reviziju Ustava. Makarios je bez konzultacija s potpredsjednikom Küçükom javno objavio prijedloge radikalnih ustavnih reforma poznatih pod nazivom „Plan od 13 točaka“. Poslao ih jepremijerima Grčke, Turske i Velike Britanije. Makarios je predložio objedinjenje sudstva, ukidanje prava na veto predsjednika i potpredsjednika države, zasebnog glasovanja u Zastupničkom domu i zasebnih općina u pet većih gradova.⁸⁹ Najproblematičnije je bilo ukidanje prava na veto i za smanjenje

---

⁸⁴Presidency of the Republic of Cyprus "The Constitution of the Republic of Cyprus," <[www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf)> (25. 8. 2013.)

⁸⁵ Piller, *Die Türkische Republik Nordzypern*, 50.

⁸⁶ Dodd, *The History and Politics*, 43-44.

⁸⁷ Hitchens, *Hostage to History*, 54-55.

⁸⁸ Dodd, *The History and Politics*, 47-48.

⁸⁹ Safty, *The Cyprus Question*, 85-86.

broja Turaka u državnoj upravi s 30% na samo 18%. Za tursku stranu ti su prijedlozi značili kršenje sporazuma iz Londona što je rezultiralo velikim nemirima diljem zemlje.⁹⁰

Sredinom prosinca 1963. godine grčke neregularne snage počele su legitimirati ciparske Turke i pretraživati njihove prostore, što je samo pojačavalo tenzije. Širile su se glasine o mogućem napadu na ciparske Turke i bivši borci EOKA-e su pozvani na stanje pripravnosti. Međunacionalna napetost sve je više rasla, a eskalirala je u 21. prosinca 1963. kada je ciparsko-grčka policija ubila dvije osobe turske nacionalnosti zato što su se odbili legitimirati naoružanim grčkim civilima.⁹¹ Ciparsko-grčka policija izvršila je potom pokolj nad turskim civilima u njihovim domovima što je označilo početak građanskog rata. Događaj je prozvan „Krvavim Božićem“ (tur. Kanlı Noel). Fotografija ubijene majke s troje djece u kadi objavljena je na naslovnim stranicama svih turskih novina i postala je simbol sukoba.⁹² Potpredsjednik Küçük izjavio je krajem 1963. godine da je Ustav mrtav i da nema nikakve šanse da dvije strane mogu koegzistirati.⁹³ Nakon ovih događaja mnogi su se Turci povukli iz državnih službi, većinom iz straha za osobnu sigurnost jer UN-ova zaštita nije ulijevala povjerenje.⁹⁴

Bilo je očito da događaji nisu bili slučajni već da je postojao plan, tzv. Akritas plan, koji je osmislila tajna ciparsko-grčka organizacija. Također, sumnjalo se da ju je osnovao sam Makarios. Prema planu ciparske je Turke trebalo podčiniti Grcima prije no što stigne inozemna pomoć izvana, anajprije je svijet trebalo uvjeriti u „nepravедnost“ ugovora iz 1960. godine. Potom se namjeravao izmijeniti Ustav bez odobrenja turske strane i poništiti Ugovor o jamstvu, kako bi se spriječio bilo kakav legitimni napad Republike Turske.⁹⁵ Nakon što zahtjevi Grka nisu ostvareni diplomatskim putem, krenulo se s provođenjem Akritas plana, pomoću kojega se na nasilan način trebao riješiti Turaka, a kao konačanje cilj plan imao ukidanje Ugovora o osnivanju te potom i ostvarenje *enosis*. Planom se pokušalo Turcima na otoku oduzeti sva prava, kršeći pritom međunarodne sporazume kao i Opću deklaraciju o pravima čovjeka.⁹⁶ Makarios je pozvao Turke zaposlene u državnim službama da se vrate na

---

⁹⁰Richmond, *Mediating in Cyprus*, 77.

⁹¹Dodd, *The History and Politics*, 50-52.

⁹²Hasan Kösebalaban, *Turkish Foreign Policy: Islam, Nationalism, and Globalization* (New York: Palgrave Macmillan 2011), 94.

⁹³Richmond, *Mediating in Cyprus*, 80.

⁹⁴Dodd, *The History and Politics*, 53-54.

⁹⁵Dodd, *The History and Politics*, 52-53.

⁹⁶Güzel, et. al. *Genel Türk Tarihi*. svezak 10, 333-334.

pozicije koje su imali ranije, no oni su to odbili. Grci su na ovaj potez gledalo kao na novi pokušaj ciparskih Turaka da osnuju zasebnu vladu te uz pomoć Republike Turske ostvare toliko željenu podjelu otoka. Akrias plan na kraju je propao jer su Grci podcijenili turske snage, a Britanci su se odlučili umiješati.⁹⁷

Nakon što Britanci nikako nisu uspijevali kontrolirati situaciju nastalu krajem 1963. godine, odlučili su postaviti privremene fizičke barijere. Primirje je uspostavljeno na Božić, a 26. prosinca britanski su zapovjednici Makariosu savjetovali osnivanje *corpusa separatuma*, izdvojenog i autonomnog tijela u odnosu na teritorij koji ga okružuje, koje bi se protezalo kroz Nikoziju na temelju etničke raspodjele. General Peter Young sazvao je 28. prosinca sastanak na kojem su prisustvovali predstavnici Turaka i Grka na otoku, grčki i turski veleposlanik te britanski predstavnici koji su se nakon duge diskusije dogovorili o točnoj poziciji privremene linije razgraničenja. Tako je Young na karti Nikozije zelenom bojom povukao liniju, zahvaljujući kojoj je intenzitet sukoba odmah oslabio i grad je postao sigurniji.⁹⁸

„Zelena linija“ (slika 1) dijeli Nikoziju na sjeverni, turski, i južni, grčki, dio.

Slika 1. Plan Nikozije nakon podjele grada. Linija prikazuje granicu između turskog i grčkog dijela (preuzeto sa stranice: www.cyprusevents.net/events/nicosia-last-divided-capital-europe-2011)

⁹⁷ Dodd, *The History and Politics*, 53-54.

⁹⁸ Jon Calame i Esther Charlesworth, *Divided Cities: Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar and Nicosia* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009), 132-133.

Iako joj naziv daje naslutiti da se radi o jednoj jedinoj liniji, zapravo se radi o dvije linije između kojih se nalazi ničija zemlja. U Nikoziji liniju većinom čini jedna ulica i evakuirane okolne kuće.⁹⁹ Širina linije razgraničenja varira od 4 do 20 m, a zidovi između dvije zone prosječno su 4,5 m visoki i 1 m široki na dnu konstrukcije. Linija je od 1963. do 1974. bila otvorena za pješake i vozila, a nadzor je vršila policija i britanske trupe.¹⁰⁰

Nakon podjele grada jedan je predstavnik UN-a u svom službenom izvješću piše o postojanju dvaju vrsti „Zelene linije“. Najprije je postojala samo fizička, koja odjeljuje jedan narod od drugoga, onemogućuje normalan promet i trgovinu, dovodi do ekonomske blokade Turaka te prisiljava ljude da napuste svoje domove, farme i posao. Zatim je uslijedila druga, ona psihološka, u kojoj su se narodi obračunavali sloganima i raznom propagandom te izvikivanjem provokativnih riječi na samoj crti razgraničenja.¹⁰¹

Makarios je 1. siječnja 1964. ukinuo sve ugovore sklopljene 1960. godine. No, zbog straha od turske intervencije, ubrzo je povukao tu odluku. Nasilje je eskaliralo i širilo se cijelim otokom, a ciparski su se Turci uspijevali braniti jedino u mjestima gdje su činili većinu. U svrhu smirivanja ciparske situacije, SAD i Velika Britanija razmatraju mogućnost slanje vojnih snaga, ali bez uključivanja NATO-a.¹⁰² Čak se raspravljao i o nekom planu vezanom uz „kontroliranu“ tursku okupaciju sjevera otoka. Zamalo je došlo i to turske intervencije, jer su turski brodovi već bili na putu prema Cipru, no od nje se odustalo u zadnji čas.¹⁰³ Nakon što su propali svi pokušaji uspostavljanja mira na otoku, predstavnici Cipra i Velike Britanije zatražili su hitnu intervenciju Vijeća sigurnosti UN-a koje je jednoglasno 4. ožujka 1964. godinom donijelo rezoluciju 186.

Ona zadužuje glavno tajništvo organiziranjem mirovnih misija u suglasnost s ciparskom vladom, Grčkom, Turskom i Ujedinjenim Kraljevstvom, a u rezoluciji 187 iz 13. ožujka stoji da je mirovna misija već na putu za Cipar.¹⁰⁴ Mirovna misija Ujedinjenih naroda na Cipru, UNFICYP-a (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus) službeno je započela s radom 27.

⁹⁹Inga Brandell ur., *State Frontiers: Borders and Boundaries in the Middle East* (London: I.B.Tauris, 2006), 39.

¹⁰⁰Calame i Charlesworth, *Divided Cities*, 122-123.

¹⁰¹Brandell, *State Frontiers*, 39.

¹⁰²Dodd, *The History and Politics*, 55-63.

¹⁰³Brendan O'Malley i Ian Craig, *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion* (London: I.B.Tauris, 2007), 15.

¹⁰⁴UN "The Cyprus question," <[www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964))> (29. 11. 2013.)

ožujka 1964. godine.¹⁰⁵ Uloga misije bila je spriječiti ponovno sukobe, osigurati poštivanje zakona i red, dati normalizirati stanje na otoku. Osim vojnih i policijskih funkcija obavljala je i humanitarnu.¹⁰⁶

Pronaći odgovor na ciparsko pitanje vrlo je teško, ako ne i nemoguće. Kao što je i nekadašnji američki predsjednik Lyndon B. Johnson 1964. godine napisao: „Nismo uspjeli pronaći konačno rješenje, jer se, doduše, radi o jednom od najkompleksnijih problema na svijetu”.¹⁰⁷ Johnson u pismu iz lipnja 1964. godine upućenom turskom premijeru izražava svoje neodobravanje moguće turske intervencije. Također mu zabranjuje uporabu američkog oružja te ga upozorava riječima kako bi „turska akcija na Cipru mogla rezultirati pokoljem desetaka tisuća ciparskih Turaka”.¹⁰⁸ Predsjednik izražava svoju neutralnost i moli Ankaru da se suspregne od brzopletih odluka te sugerira sastanak vođa zemalja i rješavanje sukoba diplomatskim putem.¹⁰⁹ No, SAD je tada imao na peti odnos samo s Turskom, već i s Grčkom. Događaj koji to možda najbolje opisuje jest susret spomenutog američkog predsjednika s grčkim veleposlanikom Alexanderom Matsasom u Washingtonu 1964. godine. Veleposlanik je provokativno ustvrdio kakonijedna grčka vladaneće prihvatiti najnoviji plan američkog državnog tajnika, Deana Achesona, koji je predložio tzv. „dvostruki enosis” na način da Grčkoj pripadne Cipar dok bi Turska dobila teritorijalno obeštećenje u vidu vojne baze na otoku. Johnson je na to navodno prostački odgovorio: „J*** vaš parlament vaš Ustav. Amerikajeslon. Ciparjebuha. Grčkajebuha. Ako ovedvije buhenastavemaltretiratislona, mogućejeda će ihonsvojomsurlomudariti, dobranoudariti. (...) Ako meni Vaš premijer solipametspričama o demokraciji, parlamentu i ustavu, on, njegov parlament i njegov ustav vjerojatno neće dugo potrajati...”.¹¹⁰

Nakon dolaska UNFICYP-a na otok, nije došlo do poboljšanja sigurnosti turskog dijela stanovništva. Dobro naoružani ciparski Grci napadali su nezaštićena turska sela i počinili brojne zločine. Stoga su se i Turci počeli organizirati oko članova TMT-a i časnika turske

¹⁰⁵ UN "UNFICYP," <www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficy/> (5. 1. 2014.)

¹⁰⁶ UNFICYP "The Buffer Zone," <www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1592&tt=graphic&lang=L1> (5. 1. 2014.)

¹⁰⁷ Citirano u: Cyprus Dispute <www.cyprus-conflict.org/materials/johnsonletter.html>

¹⁰⁸ Citirano u: Cyprus Dispute <www.cyprus-conflict.org/materials/johnsonletter.html>

¹⁰⁹ Cyprus Dispute "Letter to Prime Minister Inonu from President Johnson dated June 5, 1964," <www.cyprus-conflict.org/materials/johnsonletter.html> (17. 10. 2013.)

¹¹⁰ Citirano u: Farid Mirbagheri, *Cyprus and International Peacemaking 1964-1986* (Oxon: Routledge, 1998), 32-33.

vojske.¹¹¹ Strahujući za vlastiti život, mnogo je ciparskih Turaka potražilo zaklon kod sunarodnjaka u dijelovima grada gdje su činili većinu. Neki su Turci na otoku navodno bili pod pritiskom vođa njihove zajednice koji su očekivali da će Turska intervenirati kako bi ih spasila od ovakvih životnih uvjeta.¹¹² Mnogi su Turci ubijeni ili nestali u sukobima. Zbog brojnih napada na turska sela i masakra civila, Turci optužuju Grke za etničko čišćenje.¹¹³ U razdoblju između prosinca 1963. i ljeta 1964. oko 25 000 ciparskih Turaka postali su izbjeglice. Turci, koji su činili 18% stanovništva, prisiljeni su živjeti u enklavama koje su se protezale samo na 3% otoka, što znači da je 97% površine pripadalo Grcima.¹¹⁴ Većina se enklava nalazila na obali, jer su se na taj način mogle lakše obraniti, pogotovo u slučaju pomoći koja bi iz Republike Turske došla s mora.¹¹⁵ Zbog grčkih pritisaka i embarga, enklave su bile u velikim ekonomskim problemima te su mnogi ciparski Turci bili prisiljeni raditi za grčke poslodavce izvan enklava. U enklavama jestopa nezaposlenosti bila visoka i stanovništvo je obitavalo na skučenom životnom prostoru.¹¹⁶ Turska je prvi puta u lipnju 1964. godine ozbiljno razmatrala vojnu intervenciju u smislu pomoći Turcima na otoku. Postupno se povećavao i broj grčkih vojnika na otoku, pa ih je u listopadu 1964. bilo otprilike 20 000, što je zbog kršenja dogovora dodatno oštrilo situaciju. Grivas, promaknut u čin generala, vratio se u međuvremenu na otok, stao na čelo ciparsko-grčke vojske i krenuo u obračun s Turcima.¹¹⁷ Prema izvješću o Cipru tadašnjeg glavnog tajnika UN-a U Thanta, na otoku se nalazilo 12 000 ciparsko-turskih vojnika i 30 000 grčkih, odnosno ciparsko-grčkih.¹¹⁸

Početkom srpnja 1964. godine, grčke su se snage počele skupljati oko Erenköya (tur. Erenköy, grč. Κόκκινω), mjesta na zapadnoj obali otoka. Grci su smatrali da se turski pobunjenici naoružavaju upravo zahvaljujući ovoj luci i odlučili su, kako je Makarios izjavio, samo blokirati dotok oružja, no nikako napadati.¹¹⁹ Usprkos prisustvu UN-a, grčke su snage 6. kolovozateškim naoružanjem napale Erenköy. Ovaj događaj ostao je upamćen pod nazivom

¹¹¹ Dodd, *The History and Politics*, 67.

¹¹² James Ker-Lindsay i Hubert Faustmann ur., *The Government and Politics of Cyprus* (Bern: Peter Lang AG, 2009), 65.

¹¹³ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008.

¹¹⁴ <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

¹¹⁵ Dan Landis i Rosita D. Albert ur., *Handbook of Ethnic Conflict: International Perspectives* (New York: Springer, 2012), 304-305.

¹¹⁶ Arnold Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel* (Freiburg: Ahriman Verlag, 1999), 40.

¹¹⁷ Dodd, *The History and Politics*, 87.

¹¹⁸ Dodd, *The History and Politics*, 67-69.

¹¹⁹ Badi Niyazi, *Der Zypernkonflikt im Licht der Politik der Vereinten Nationen und der Europäischen Union* (Diplomarbeit, Universität Wien, 2011, <http://othes.univie.ac.at/16745/1/2011-10-27_0307699.pdf> 70. (10. 7. 2014.)

¹²⁰ O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 115.

„Masakar u Erenköyu“ (tur. *Erenköy katliamı*), ao njemu je izvijestio i svjetski tisak.¹²⁰ Budući da su Grci i dalje napadali, Turska je 8. kolovoza vojno intervenirala iz zraka te je bombardirala položaje grčkih snaga u okolici Erenköya. Grčka i Turska našle su se na rubu rata.¹²¹ Bitno je pritom napomenuti da su turski zrakoplovi izvršili zračne napade bez odobrenja premijera İnönüa.¹²² Turska je bombardirala i grčka sela, koristeći napalm bombe. Osim vojnih gubitaka, među stradalima bilo je i civila na obje strane. Konačno se umiješao i UN te je 9. kolovoza nakon pregovora došlo do prekida vatre.¹²³

3.4.2. Druga polovica 60-ih i početak 70-ih godina

Makarios je još tijekom žestokih sukoba dvaju naroda 1964. godine osnovao Nacionalnu gardu.¹²⁴ Njezin cilj prvenstveno je bio zaštita Grka na otoku od mogućeg napada ciparskih Turaka ili snaga Republike Turske. Njome se trebalo upravljati iz Nikozije, a bila je odgovorna ciparskoj vladi. Međutim većinu naredbi dobivala je iz Atene, jer je Nacionalna garda zastupala ideju helenizma i bila antikomunistički nastrojena.¹²⁵ S vremenom je Nacionalna garda polako mijenjala svoju prvotnu funkciju i počela se okretati protiv svoga stvoritelja. Britanski visoki povjerenik za Cipar izjavio je: „Makarios je stvorio čudovište Frankensteina kojeg više ne može pravilno kontrolirati.“¹²⁶ Nacionalna je garda ubrzo nakon osnivanja počela regrutirati mlade ciparske Grke koji su podržavali *enosis* i tako stvarala aparat koji bi se u skorijoj budućnosti mogao suprotstaviti Makariosu.¹²⁷ U Grčkoj je u to doba bilo sve više ekonomskih i političkih problema koji su rezultirali državnim udarom 21. travnja 1967. godine. Tada je kralj pobjegao u inozemstvo, a vojna jehunta preuzela vlast nametnuvši svoju diktaturu.¹²⁸ Iz Grčke se polako organizirao državni udar na Cipru jer su članovi EOKA-e bili nezadovoljni razvojem situacije i predsjednikom Makariosom. Grci bi pritom mogli računati na pomoć Nacionalne garde.¹²⁹ Hunta je prisiljavala Makariosa da zauzme čvršći stav

¹²⁰ Güzel i et al. *Genel Türk Tarihi*. svezak 10, 334.

¹²¹ Uslu, *The Cyprus Question*. 64.

¹²² Dodd, *The History and Politics*, 68-69.

¹²³ O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 116-117.

¹²⁴ Safty, *The Cyprus Question*, 352.

¹²⁵ Constandinos, Andreas, *America, Britain and the Cyprus Crisis of 1974: Calculated Conspiracy Or Foreign Policy Failure?* (Central Milton Keynes: AuthorHouse, 2009) 145.

¹²⁶ Citirano u: Constandinos. *America, Britain and the Cyprus Crisis*. 145.

¹²⁷ Constandinos, *America, Britain and the Cyprus Crisis*. 145.

¹²⁸ Mogens Pelt, *Tying Greece to the West* (Kopenhagen: Museum Tusculanum Press, 2006), 361-362.

¹²⁹ Jeanette Choisi, *Wurzeln und Strukturen des Zypernkonfliktes 1878-1990* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1993), 246.

i poduzme konkretne korake k ujedinjenju Cipra s Grčkom. Čak su tri biskupa na Cipru tražila Makariosovu ostavku, smatrajući ga izdajicom.¹³⁰

Na sastancima Vijeća sigurnosti Turci su uporno, ali bezuspješno, upozoravali na kršenje sporazuma iz 1960. godine. Uslijedilo je razdoblje taktiziranja, ponovnog traženja *enosisa* odnosno *taksima*. Predstavnici Grčke i Turske konačno su se sastali 28. kolovoza 1967. na granici u Evrosu, pri čemu su Grci Turcima ponudili britansku bazu Dhekeliju u zamjenu za provođenje *enosisa*. Turska je prijedlog odbila tražeći pregovore oko uspostave federacije ili uspostave kantonalnih jedinica, rješenja kojase u to vrijeme činila jedina ispravna.¹³¹

Ciparsko-grčka vojska zastrašivala je Grke na otoku koji nisu podržavali *enosis* govoreći kako je turska intervencija pred vratima. Ciparski Turci smatrali su da Republika Turska nije dovoljno učinila i odlučili su osnovati ciparsko-tursku administraciju koja bi postojala sve dok se ponovno ne uspostave vrijednosti Ustava iz 1960. godine. Grci su na taj potez gledali kao na prvi korak podjele Cipra i oštro ga osudili. Do novog većeg napada na ciparske Turke došlo je 15. studenog 1967. godine kada Turci nisu dozvolili grčkoj policiji ulazak u selo Agios Theodoros (tur. Boğaziçi ili Aytotoro, grč. Άγιος Θεόδωρος). Grci su strahovali od stvaranja nove turske enklave što bi onemogućilo promet najvažnijom prometnicom od Nikozije do Limassola. Turci su napali grčka vozila, pa su Grci odgovorili paljbom iz teškog naoružanja. Osvojili su Agios Theodoros i prema naredbi generala Grivasa ušli u selo Kofinou (tur. Köfünye ili Geçitkale, grč. Κοφίνου), uništivši ga i ubivši 27 civila. Turska je nastavila s pripremama za vojnu intervenciju i zatražila od Grčke smanjenje broja vojnika, Grivasovo napuštanje Cipra, obeštećenje za stradale Turke u posljednjem napadu i garanciju za sigurnost Turaka na otoku.¹³² Do turske vojne intervencije trebalo je doći 25. studenog 1967. godine, međutim postignut je dogovor. Grci su ispunili većinu turskih zahtjeva, među kojima su najvažniji izgon Grivasa s Cipra u Grčku i smanjenje pripadnika Nacionalne garde.¹³³ Nakon sukoba, početkom 1968. godine, stanje se na Cipru smirilo i Turci su slobodno mogli izlaziti i ulaziti u svoje enklave. Iako su mišljena ciparskih Grka bila podijeljena, na izborima u veljači 1968. godine Makarios je pobijedio s 96% glasova.¹³⁴

---

¹³⁰ Safty, *The Cyprus Question*, 129.

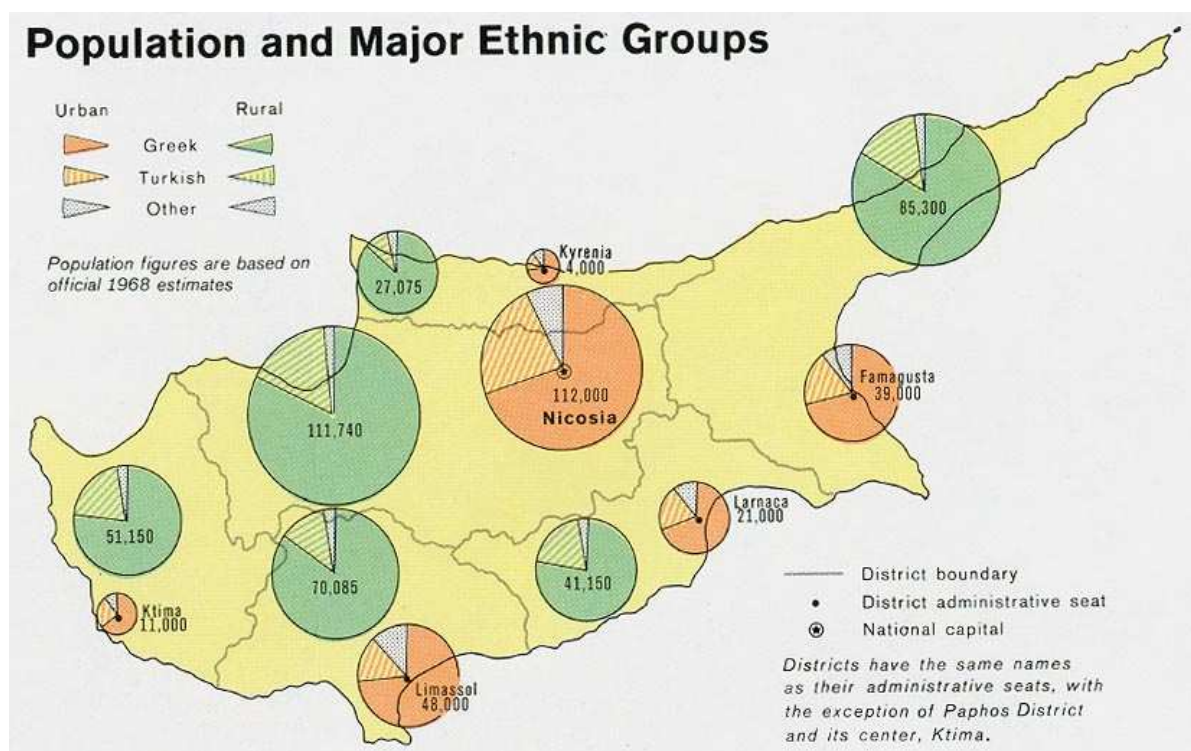
¹³¹ Dodd, *The History and Politics*, 77-82.

¹³² Dodd, *The History and Politics*, 82-89.

¹³³ Piller, *Die Türkische Republik Nordzypem*, 103.

¹³⁴ Dodd, *The History and Politics*, 91.

Karta otoka iz 1968. godine (slika 2) pokazuje raspodjelu Turaka i Grka na otoku kao i omjer

urbanog i ruralnog stanovništva. Jasno je vidljivo da su oba naroda živjela na području cijeloga otoka.

Slika 2. Etnička slika Cipra krajem 60-ih godina prošlog stoljeća (preuzeto sa stranice: www.lib.utexas.edu/maps/europe/cyprus_pop_1972.jpg)

Rauf Denктаş, predsjednik Turske komore na Cipru, koji je izgnan s otoka u 1964. godine jer je proglašen „pobunjenikom” i čekalo ga je moguće suđenje, vraća se na Cipar travnju 1968. godine, nakon ranijeg neuspjelog pokušaja iz 1967. kada je uhićen prije nego li se uspio domoći turske enklave te je deportiran u Tursku. Denктаş po povratku postaje potpredsjednik Ciparsko-tursko prijelazne uprave.¹³⁵ Uskoro nakon njegovog povratka započeli su pregovori pod pokroviteljstvom UN-a u Bejrutu koji su u četiri sjednice trajali do 1971. godine, a glavne teme bile su smanjenje udjela Turaka u državnim službama s 30% na 20%, problem općina, osnivanje lokalne turske vlade i izbora, tema oko kojih se predstavnici dvaju naroda na otoku nikako nisu mogli složiti. Hunta u Grčkoj ponovno potiče Makariosa na

¹³⁵Harris M. Lentz ur., *Heads of States and Governments Since 1945* (New York: Routledge, 2013), 210.

oživljavanje *enosisa*.¹³⁶ To se najbolje vidi u njegovom govoru iz 14. ožujka 1971. godine koji je jako zabrinuo ciparske Turke, jer je Makarios izjavio sljedeće: „Cipar je bio grčki od pamtivijeka i ostat će grčki. Otok smo naslijedili kao grčki i nepodijeljen. Čuvat ćemo ga kao grčki i nepodijeljen te kao grčki i nepodijeljen ćemo ga i predati”.¹³⁷ U Turskoj je u međuvremenu 1971. godine izveden drugi vojni udar i zemlja se nalazila u teškoj ekonomskoj situaciji, pa je stoga problem Cipra pao u drugi plan.¹³⁸

No, general Grivas nije mirovao. Godine 1971. vratio se na Cipar i oko sebe okupio Makariosove protivnike te bivše pripadnike Nacionalne garde. Osnovao je organizaciju EOKA-B i povezo se s huntom u Grčkoj kako bi svrgnuo Makariosa te na nasilan način proveo *enosis*.¹³⁹ Do vojnog udara i svrgavanja Makariosa trebalo je doći 1972. godine, međutim hunta je odustala nakon međunarodnog pritiska. Turska je bila zabrinuta Grivasovim prisustvom na otoku i tražila je od Grčke da zauzme čvršći stav, izvrši pritisak na Grivasa i poduzme konkretne korake da on napusti Cipar, kako je bilo dogovoreno 1967. godine. Makarios je počeo naoružavati svoje pristaše kako bi se mogli suprotstaviti Grivasu, koji je sve više jačao. Makarios je preživio dva pokušaja atentata 1970. i 1973. godine.¹⁴⁰

4. Godina 1974. s osvrtnom turskih novina

Važna godina ciparske povijesti zasigurno je 1974. godina. Naime, to je godina koju je obilježio vojni udar i dvije turske intervencije. Uz kronološki pregled događaja i njihov opis, u radu se nalaze i kratki sadržaji relevantnih članaka turskih dnevnih novina *Milliyet* i *Hürriyet*. Ciparsko je pitanje zauzimalo naslovnice turskih medija iz tog razdoblja, iz čega je vidljivo da je Republika Turska toj problematici pridavala veliko značenje. Ponekada bi gotovo cijelo izdanje bilo posvećeno razvoju događaja na Cipru. Novine su donosile informacije o stanju turske vojske, aktualnim pregovorima i njihovim zaključcima, sadržavale su izjave stranih medija ili državnika drugih zemalja kao i sudbine i svjedočanstva običnih ljudi. U novinama *Milliyet* često se objavljuju karikature koje na ironičan i kritičan način opisuju glavni dnevni događaj, većinom političke prirode.

---

¹³⁶ Dodd, *The History and Politics*, 92-96.

¹³⁷ Citirano u: Dodd, *The History and Politics*, 96.

¹³⁸ Landis i D. Albert ur., *Handbook of Ethnic Conflict*, 297.

¹³⁹ Safty, *The Cyprus Question*, 129.

¹⁴⁰ Dodd, *The History and Politics*, 102.

4.1. Državni udar

Nakon Grivasove iznenadne smrti 27. siječnja 1974. godine, hunta u Ateni preuzima vodstvo organizacije EOKA-B. Ciparski obavještajci ubrzo nalaze dokaze koji to i potvrđuju te otkrivaju da EOKA-B planira izvesti vojni udar, zbog čega organizacija dobiva zabranu rada, pa nastavlja djelovati u tajnosti. Makarios u pismu 2. lipnja 1974. zahtijeva od Grčke da s Cipra povuče svoje snage, ali se Atena na to oglašuje.¹⁴¹ Makarios je pokušao smanjiti Nacionalnu gardu, jer su njezini članovi bili povezani s organizacijom EOKA-B. Hunta u Ateni dugo je planirala Makariosovo svrgavanje, međutim Makarios i većina ciparskih Grka nisu vjerovali da bi se takvo što moglo dogoditi, jer su znali da bi to bio direktan povodturskoj intervenciji.¹⁴²

Makariosov oneslaganje politikom Atene dovelo je do vojnog udara. Cilj tzv. „Operacije predsjednik“ bio je ubiti Makariosa i svrgnuti njegovu vladu te pritom zauzeti međunarodnu zračnu luku, sjedište Ciparske radiotelevizije i telekomunikacija.¹⁴³ Nacionalna je garda uz podršku organizacije EOKA-B i grčkih zapovjednika 15. srpnja 1974. teškim naoružanjem napala predsjedničku palaču u Nikoziji i u potpunosti ju uništila.¹⁴⁴

Nadavojnogudarana Cipru, 15. srpnja, popodnevo izdan je novina *Milliyet* na naslovnicu donosi velik napis, „Makarios je ubijen u vojnom udaru na Cipru“ kao i razvoj događaja toga dana ujutro (slika 3). U članku piše da je vojni udar stajegrički časnik koji su napali predsjedničku palaču u Nikoziji i svrgnuli Makariosa. Pobunjenici su se oglasili putem radija rekavši da kontroliraju cijeli otok i da će ubiti svakoga tko im se usprotivi.¹⁴⁵

i da će ubiti svakoga tko im se usprotivi.¹⁴⁵

Slika 3: Naslovna stranica drugog izdanja novina *Milliyet* (*Milliyet*, 15. 7. 1974.)

¹⁴¹ Sarf, *The Cyprus Question*, 129-130.

¹⁴² Dodd, *The History and Politics*, 103-110.

¹⁴³ Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 54.

¹⁴⁴ Nasuh Uslu, *The Cyprus Question as an Issue of Turkish Foreign Policy and Turkish-American Relations 1959-2003* (Nova Publishers, 2003), 119.

¹⁴⁵ Novine *Milliyet*, 15. 7. 1974., str. 1.

Svrgnuvi Makariosa, Nacionalna garda za novog predsjednika Cipra još istog dan postavila je Nikosa Sampsona. Denktaş izjavljuje da ciparski Turci neće priznati Sampsona za predsjednika države već traže povratak Makariosa.¹⁴⁶ Smatra da je izbor Sampsona za predsjednika jednako neprihvatljiv kao što bi bio izbor Hitlera za predsjednika Izraela. Također, apelira na Veliku Britaniju i Tursku da kao zemlje jamci pomognu pri uspostavljanju političkog integriteta Cipra.¹⁴⁷ Ciparski Turci nisu imali povjerenje u Sampsona, iako je obećao da će izbore organizirati unutar godine dana i da će nastaviti pregovore između dva naroda.¹⁴⁸ Sampson je Turcima bio jedan od najomraženijih ciparskih Grka, osoba koja je unijela razdornu proglašenja republike, a pogotovo tijekom sukoba 1963/64. godine.¹⁴⁹ Sampson je inače Turcima već bio poznat po sloganu „Smrt Turcima!“, zahvaljujući kojem je i došao u ciparsko-grčki parlament.¹⁵⁰

Dana konvojnog udara, *Milliyet* donosi vijest pod naslovom „Sudbina Makariosa je nepoznata“. Makariosa sesmatrao mrtvim 7 sati, a tada se javlja putem materskog radija iz mjesta Pafosa. Turski premijer Ecevit na sastanku Odbora za sigurnost izjavio je da se radi o grčkoj intervenciji. U novinama se nalazi i kratka biografija Sampsona, za koju je napisalo „Sampson je desna ruka Grivasa“ i „Vođa urotnika bio je na čelu svih terorističkih akcija“.¹⁵¹ Nicos Sampson, rođen je kao Nicos Georgiades 1935. godine u Nikoziji. Godine 1965. počeo je raditi za novine *Times of Cyprus* kao fotoreporter, a kasnije je očevo ime uzeo kao novo prezime, kako bi se razlikovao od imenjaka. Ubrzo je postao jasno da reporter nije slučajno u vijek prvinamjestu događaja i da je uskopovezan s EO KA-om.¹⁵² Sampson se borio uz rame Grivasa u EOKA-i, a kanije je bio na samom čelu

¹⁴⁶ Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 61.

¹⁴⁷ Paul Lewis. "Nicos Sampson, 66, Cyprus President After Coup, dies," *The New York Times*, 11. 5. 2011., <www.nytimes.com/2011/05/11/world/nikos-sampson-66-cyprus-president-after-coup-dies.html> (16. 2. 2014.)

¹⁴⁸ Uslu, *The Cyprus Question*, 120.

¹⁴⁹ Kosta Pavlowitch. "Nicos Sampson," *The Guardian*, 21. 5.

2001., <www.theguardian.com/news/2001/may/21/guardianobituaries1> (10. 2. 2014.)

¹⁵⁰ Safty, *The Cyprus Question*, 352.

¹⁵¹ Novine *Milliyet*, 16. 7. 1974., str. 1. i 6.

¹⁵² Kosta Pavlowitch. "Nicos Sampson," *The Guardian*, 21. 5.

2001., <www.theguardian.com/news/2001/may/21/guardianobituaries1> (10. 2. 2014.)

skupine koja je planirala terorističke napade i ubojstva Britanaca na cijelom otoku.¹⁵³ Novine *Hürriyet* od 17. srpnja u članku na naslovnici „Svećenik je otišao, ubojica je došao“ pišu da je Sampson fotografirao britanske vojnika koje je sam ubio i u novinama objavljivao te fotografije.¹⁵⁴ Sampson je dva puta osuđivan na smrt, najprije 1957.

godine zbog ubojstva dvojice britanskih policajaca, a kasnije zbog posjedovanja oružja. Ubojstva je isprva priznao, a kasnije zanijekao. Isporučen je Velikoj Britaniji gdje je odslužio 3 godine zatvora. Pomilovan je nakon uspostave Republike Cipra, u koju se potom vraćao kao narodni heroj. Dasuga Britanci doista pogubili, zasigurno bi ostao zapamćen kao heroj ciparskih Grka. No, nakon događaja iz 1974. godine, narod će ga pamtit kao izdajicu, „osmodnevnog predsjednika“.¹⁵⁵

Iako su predsjedničku palaču potpuno razrušili, Makarios se uspio spasiti pobjegavši u britansku bazu Akrotiri.¹⁵⁶ Ugovor pred Vijećem sigurnosti u New Yorku 19. srpnja 1974. godine Makarios je komentirao svoj nasilni smjenu. Prozvao je huntu kao glavno krivca za nastojanje iz tražiti međunarodnu pomoć. Govor je započeo riječima kako se na Cipru dogodio pravatragedija koju je izazvao vojni režim u Grčkoj. Hunta je uz pomoć ciparske Nacionalne garde uspostavila diktaturu. Izjavio je kako Grčki kršiprava obajuci ciparskih naroda te ugrožavane ovisnost i suverenitet zemlje te nadodao da posjeduje dokaz da je EOKA-B zapravo produženarežimau Ateni. Makarios se zalagao za smanjenje broja grčkih časnika u Nacionalnoj gardi, no grčke je veleposlanik smatrao da bi se time oslabila sposobnost obrane Cipra slučaja turskog napada. Uz ostalo, Makarios je rekao da više strahuje od Grkanego od Turaka. Također je ukratko prepričao dan napada. U svojoj jerezidenciji primio goste kada su se začuli prvi pucnjevi. Ubrzo su u dvorište palače ušli tenkovi i naoružana vozila te započeli artiljerijskim napadom. Srećom, Makarios se uspio izvući iz palače i pobjeći u Pafos, otkuda se oglasio putem lokalnog radija i obavijestio borbu protiv nametnute diktature. Ustrahovan vlastiti život odlučio je napustiti Cipar. U govoru je zahvalio Britancima na pomoći u bijegu. Makarios je naime helikopterom prebačen u britansku bazu, pa zrakoplovom na Maltu i potom u London. Naglasivši da se na Cipru nije dogodio revolucionar već grčka invazija, izrazio je žaljenje za ljudskim žrtvama i materijalnom štetom te je izjavio da je jako zabrinut za budućnost Cipra. Kazao je da

---

¹⁵³ Lentz, *Heads of States*, 209.

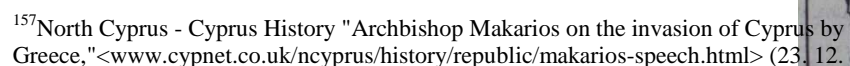
¹⁵⁴ Novine *Hürriyet*, 17. 7. 1974., str. 1.

¹⁵⁵ Kosta Pavlowitch. "Nicos Sampson," *The Guardian*, 21. 5. 2001., <www.theguardian.com/news/2001/may/21/guardianobituaries1> (10. 2. 2014.)

¹⁵⁶ Uslu, *The Cyprus Question*, 119.

Izdanjenovina *Milliyet* od 18. srpnjadonosinaslovnicu, „Ecevit želi od Wilsona zajedničku intervenciju“. Turski premijer Ecevit zahtijevada grčke postrojbenapuste otok. U protivnom će Turska, radi održanja ravnoteže broja vojnika na otoku i pomoći stanovništvu, poslati vojsnagena Cipar. No, britanski premijer Wilson nastoji pronaći mirno rješenje. Objavljenaje i vijest da NATO zahtijevada grčke postrojbe koje su izvršile vojni udar na Cipru odmah napuste otok i da se Makariosa vrati na mjesto predsjednika. Prenijet je i dio govora Makariosa u Londonu o načinu kako se spasio i pobjegao s otoka. Na pitanje o mogućoj turskoj reakciji odgovorio je: „Ne vjerujem da će Turska intervenirati“.¹⁵⁸ Zanimljivo je da se Makariosa u turskom tisku nakon vojnog udara često prikazuje kao žrtvu grčke politike. Ne drži ga se direktno odgovornim za nastalu situaciju na otoku, već novine krive režim u Atini koji godinama pokušava nasilno provesti *enosia*.

Slika 4. Karikatura Makariosa u zračnoj luci s britanskim premijerom Wilsonom. (*Hürriyet*, 18. 7. 1974.)

29

U zračnoj luci stoje Harold Wilson, britanski premijer, i Makarios, svrgnuti ciparski predsjednik. Wilson mu govori: „Pogledaj dragi oče, kome si postao loš uzor!” Još jedna osoba je na slici i drži otvoreno pismo upućeno Callaghanu, tadašnjem britanskom ministru vanjskih poslova. U pismu piše: „Od predsjednika IDIJA AMINA.¹⁵⁹ Dragi Callaghan, i ja sam žrtva državnog udara. Hoćeš li i mene spasiti? Tvoj, Idi”.¹⁶⁰

Iako je cijela Europa osudila ovaj niudar, SAD tonije odmah učinio. Prema reakcijama Washingtona, mnogi smatraju da je SAD zapravo priželjkivao ovakav rasplet događaja, budući da je Makariosa smatrao nepouzdanim zbog svojih prosovjetskih stavova i sudjelovanju u pokretu Nesvrstanih. Američki veleposlanik na Cipru primio je novog ciparskog ministra vanjskih poslova na njegov zahtjev.

Time je SAD postalo jedina država koja je ostvarila službeni kontakti s režimom Sampsona, što je još više pobudilo sumnje u stav Amerike o okouzdanju. SAD je istodobno strahovao da bi moglo doći do grčko-turskog rata što bi značilo iratizaciju između dviju članica NATO-a.

SAD je stao na stranu Grka radi vlastitih strateških interesa, pomorskih izračuna i baza. Turska se pribojavala da bi Amerika mogla s vremenom priznati Sampsonovu vladu, u slučaju da odmah ne reagira. Grci su pak smatrali da Amerika otežava izražavanje svog stava kako bito Turcima bio izgovor za intervenciju.

Tko zna kakobise situacija dalje razvijala da je Amerika stala na stranu Velike Britanije i odbila priznati Sampsonov režim.¹⁶¹

Novine *Milliyet* od 19. srpnja 1974. prenose da se Ecevit dan ranije prvi put sastao s Josephom Siscoom, američkim diplomatom zaposlenim u ministarstvu vanjskih poslova. Izjavivši: „Vrijeme za rješenje istječe“, Ecevit mu je stanje prikazao vrlo zabrinjavajućim jer Grci iz sata u sat dovode nove snage na Cipar. Samson istovremeno izjavljuje da je stanje nakon vojnog udara na otoku mirno i da ne postoji opasnost za Turke na otoku te da stoga nema ni nikakve potrebe za eventualnom turskom intervencijom. Na naslovnici se nalazi i karikatura koja prikazuje kakve planove grčka hunta u Ateni ima s Ciprom (slika 5).¹⁶²

¹⁵⁹ Idi Amin Dada bio je vojni diktator i predsjednik Ugande koji je svrgnuo tadašnjeg predsjednika 1971. i vladao do 1979. godine kada je izbjegao u Saudijsku Arabiju. <www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2282>

¹⁶⁰ Novine *Hürriyet*, 20. 7. 1974., str. 5.

¹⁶¹ Uslu, *The Cyprus Question*, 120-124.

¹⁶² Novine *Milliyet*, 19. 7. 1974., str. 1.

Slika 5. Karikatura
predsjednika Grčke
(*Milliyet* 19. 7. 1974.)

Na karikaturi je prikazan grčki predsjednik Gizikis kako boji Cipar crvenom bojom. Na kanti za boju nalazi se natpis na turskom koji u prijevodu znači „čista grčka krv“. Prikazano je kako vojna hunta u Grčkoj na čelu s Gizikisom pokušava provestienosis na nasilan način.

Ciparsko-grčki odnosinakonvojnog udara izrazito sepogoršavaju. Naime, ciparskiGrci počinju odbacivati enosis jer seosjećajuprevareno, aGrčkapokušavapoboljšatiodnosepodsloganom „Nikoziija odlučuje, Atena podržava“. Turska se u isto vrijeme svevišepovezujesciparskimTurcimaipostajenjihovimzaštitnikomisaveznikom.¹⁶³

Pozivanačlanak 4. Ugovora o

jamstvuukojempišedasuzabranjenesveakcijekojebidoveledopripojenjaCipranekojdrugojzemljii linjegovepodjele.Sukladno njemu, svese državepotpisnice (Grčka,

TurskaiUjedinjenoKraljevstvo)

trebajuzajednodogovaratiidjelovatikakobiosiguralinačelazagarantirana ovim Ugovorom.

Uslučajudanedodedodogovoraokonekogpitanja,

svakazemljaimpravodjelovatinanačindaponovnouspostavistanjekojejamčispomenutiUgovor.

164

4.2. Turska intervencija

4.2.1. „Atilla 1“

¹⁶³ Niyazi, *Der Zypernkonflikt*, 79.

¹⁶⁴ Dodd, *The History and Politics*, 41.

Turska nije ostala samo promatrač kada su 15. srpnja grčki časnici svrgnuli Makariosa, proglasili „Ciparsku helensku republiku“ i pokušali od Cipra napraviti grčki otok. Nije se trebalo dugo čekati da Turska odgovori na nasilno svrgavanje ciparske vlade.¹⁶⁵

Turska je vlada razmotrila kako unutarnje, tako i vanjske političke faktore te izjavila da je zbog fašističkih napada na tursko stanovništvo Cipra odlučila vojno reagirati u skladu s Ciriškim i Londonskim ugovorom.¹⁶⁶ Još istoga dana, čim je saznao za udar na Cipru, tadašnji je turski premijer Bülent Ecevit održao hitan sastanak Vijeća nacionalne sigurnosti u Ankari. Ecevit je s nekoliko ministara zahtijevao snažnu tursku reakciju koja bi uključivala i vojnu akciju. Prema njihovom shvaćanju, radilo se o teškom kršenju Londonskog ugovora iz 1960. godine. Turci su smatrali da će Cipar pasti u grčke ruke, budući da je vojni udar organizirala hunta iz Atene. Neki su ministri sumnjali u uspjeh komplicirane vojne akcije koja bi bila planirana i izvedena u tako kratkom roku. No, načelnik glavnog stožera uvjerio ih je da je vojska spremna. Vijeće nacionalne sigurnosti stoga je jednoglasno odlučilo da će, nakon konzultacija s Velikom Britanijom kako je određeno Ugovorom o jamstvu, intervenciju provesti 20. srpnja 1974. godine. Ecevit je, otputovavši u London, pozvao Britance da se pridruže Turskoj u zajedničkoj intervenciji. No, Britanci nisu prihvatili Ecevitov prijedlog smatrajući da nisu do kraja iscrpljene sve mirne mogućnosti rješavanja problema.¹⁶⁷ Kada su Britanci odbili sudjelovati, Turska se odlučila sama provesti dvije vojne akcije koje su uključivale i kopnene i morske snage.¹⁶⁸

Izdanje novina *Milliyet* od 20. srpnja donosi vijest o grčkom odbijanju Siscova prijedloga o povlačenju trupa i vraćanja Makariosa na čelo države. Denктаş izražava nadu da će Ankara reagirati i izjavljuje „Turska mora intervenirati“, a Sampson priznaje: „Ja sam organizirao vojni udar“. Novine prenose vijest o isplovljavanju turskih brodova prema Cipru.¹⁶⁹ Ovdje se dobro vidi kako se u novinama često koriste zamjenice „mi“ i „naš“, primjerice u ovome izdanju spominju se „naši brodovi“, „naše snage“, „naši borci“ i slično. Pritom se „mi“ odnosi na Republiku Tursku i Turke na Cipru, a takav način retorike promiče zajedništvo i jedinstvo te izaziva domoljubne osjećaje.

---

¹⁶⁵ Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II.*, 286.

¹⁶⁶ Tuncay, Mete et. al. *Türkiye Tarihi – Çağdaş Türkiye 1908-1980* (Istanbul: Cem Yayınevi 2000) 4. svezak, 272.

¹⁶⁷ Uslu, *The Cyprus Question*, 124.

¹⁶⁸ Tuncay, *Türkiye Tarihi – Çağdaş Türkiye 1908-1980*, 272.

¹⁶⁹ Novine *Milliyet*, 20. 7. 1974., str. 1.

Joseph Sisco je u noći 20. srpnja pokušavao odgovoriti Ecevit od intervencije navodeći kako sadašnje stanje ne predstavlja opasnost za ciparske Turke.¹⁷⁰ Tvrdi da će Grčka prihvatiti pregovore u Londonu ako odmah dođe do primirja i ako Turska ograniči svoju vojnu intervenciju na određena područja.¹⁷¹ Sisco je tražio dodatnih 48 sati za formuliranje prijedloga prihvatljivog za Tursku, no Ecevit to odbija rekavši da je prekasno i da će turske postrojbe ubrzo koračati Ciprom. Turski brodovi stižu su na Cipar u zoru 20. srpnja, a turski ratni zrakoplovi polijeću iz Adane i Antalye.¹⁷² Grčka je prijetila da će izaći iz NATO-a i objaviti Turskoj rat u slučaju da turska vojska u roku od 48 sati ne napusti Cipar.¹⁷³ Također je odbila britanski prijedlog da se zemlje jamci sastanu. No, na kraju je povukla svoju prijetnju.¹⁷⁴

Nakon prvih naznaka rata, SAD šalje svoje snage u blizinu otoka, a SSSR reagira slanjem brodova iz Crnog mora u Sredozemno i stavljanjem zračnih snaga u stanje pripravnosti. Henry Kissinger, tadašnji američki državni tajnik, pregovara s Moskvom i traži da se ne upliće uz obećanje da Amerika oružjem neće opskrbljivati ni grčku niti tursku stranu. Britanske su pomorske snage stacionirane u blizini svojih dviju vojnih baza i spremne na moguće reakcije.¹⁷⁵

Samo pet dana od vojnog udara, 20. srpnja, u operaciji nazvanom „Attila 1“ Turska šalje vojsku na sjever Cipra.¹⁷⁶ *Attila Harekâtı* (Operacija Attila) naziva se još i *Kıbrıs Barış Harekâtı* (Mirovna operacija Cipar) te *Kıbrıs Harekâtı* (Misija Cipar).¹⁷⁷ Koristeći takav naziv za operaciju i riječ „mirovna“ u njoj, Turska je svijetu htjela pokazati da se ne radi o činu agresije radi zauzimanja zemlje i pokolja drugog naroda, već da na Cipar dolaze s ciljem pomaganja kako Turcima, tako i Grcima koji pate zbog nedavnog vojnog udara režiranog u Grčkoj.

---

¹⁷⁰Francis Henn, *A Business of Some Heat: The United Nations Force in Cyprus Before and During the 1974 Turkish Invasion* (South Yorkshire: Pen & Sword Books, 2004), 248-249.

¹⁷¹O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 191.

¹⁷²Henn, *A Business of Some Heat*, 248-249.

¹⁷³O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 191.

¹⁷⁴Horace Phillips, *Envoy Extraordinary: A Most Unlikely Ambassador* (London: The Radcliffe Press, 1995), 128.

¹⁷⁵O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 189.

¹⁷⁶Piller, *Die Türkische Republik Nordzypern*, 127.

¹⁷⁷IBP USA, *Cyprus: Country Study Guide, Volume 1: Strategic Information and Development* (Washington: International Business Publications, 2012), 68.

EcevitovaporukavojnicimaspremnimzaodlazaknaCipar glasila je: „Neka Allah blagoslovi vaš vojni pohod”. ToinebibilozanimljivodaEcevitnijebiozagovorniksekularizacijeistrogog odvajanja vjere od politike. No, izgledadajeupravouvjerividionačin nacionalnog ujedinjenja.¹⁷⁸ Operacija je započela dojavom lozinke „Neka Ayşe ode na odmor“ (tur. Ayşe tatile çıksın), što jeoznačavalo početak iskrcavanja prvih turskih postrojbi na Pladini plažu u Kireniji (tur. Girne, grč. Κερύνεια). Osvajanjem tog područja osigurao bi se put za kasniji dolazak novih snaga. Turci su krenuli s 40 vojnika iz postrojbe Podvodnog napadačkog tima (tur. Sualtı Taarruz Timi) i Podvodne obrane (tur. Sualtı Savunma). No, Grci su ih primijetili i napali iz obližnjeg sela. U 25-minutnoj borbi Turci su porazili Grke i u nekoliko narednih sati očistili teren pripremivši ga za dolazak novih snaga.¹⁷⁹ PremapisanjuBBC-a, nasjeverCipra doplovilo je više od 30 turskih brodovasvišeod 30 tenkovai mnogobrojnog drugognaoružanja. VećidiogrčkeflotekrenuojesotokaSalamisa. DolazilisuizvještajiorbamaogrčkihiturskihsilanamorublizuPafosa.¹⁸⁰

Kako su Turske trupe napredovale prema zračnoj luci u Nikoziji, u gradu su izbile snažne borbe. Turske zračne snage bombardirale su grčke ciljeve u glavnom gradu i uništile dva konvoja Nacionalne garde koja su krenula pomoći Kireniji. Prema nekim podacima u prva tri sata borbe poginulo je 68 turskih vojnika.¹⁸¹ Britanci su prijetili Turcima, da će u slučaju ulaska u teritorij njihovih baza i napada, odgovoriti napadom. Britanci su dogovorili kratki prekid vatre u Nikoziji kako bi evakuirali oko 4 000 stranaca.¹⁸² EvakuiraniBritanciidržavljanioistalihdržavasklanjajuseubritanskebazeiliposebnimle tovima napuštajuotok. Mnogigrađanibježeizgrada, pa dolazi doprometnogkolapsa.¹⁸³

Tijekom prvoga dana Turci su zauzeli planinski prijelaz na putu iz Nikozije prema Kireniji, strateško mjesto s kojeg su mogli nadgledati Kireniju. Iako je sve teklo prema planu, Turke su pokolebale glasine o grčkim brodovima koji su s Rodosa krenuli prema Cipru, što bi bio znak ulaska Grčke u rat. Borba se nastavlja do jutra, a tijekom noći na otok dolazi 200 generala iz

¹⁷⁸ Günter Seufert i Christopher Kubaseck, *Die Türkei: Politik, Geschichte, Kultur* (München: C.H.Beck, 2006), 129-130.

¹⁷⁹ Gökhan Kakaraş. "Ayşe telie böyle çıktı," *Milliyet* 20. 7. 2014., <www.milliyet.com.tr/ayse-tatile-boyle-cikti--gundem-1914372/> (3. 8. 2014.)

¹⁸⁰ BBC "1974: Turkey invades Cyprus," 20. 7. 1974., <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/20/newsid_3866000/3866521.stm> (2. 8. 2014.)

¹⁸¹ O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 189

¹⁸² O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 190.

¹⁸³ BBC "1974: Turkey invades Cyprus," 20. 7. 1974., <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/20/newsid_3866000/3866521.stm> (2. 8. 2014.)

Grčke.¹⁸⁴ Vijeće sigurnosti sastalo se isti dan nakon dojave o turskoj intervenciji i donijelo rezoluciju 353. Zahtijevaju od svih država poštivanje neovisnost Republike Cipar i traže povlačenje svog stranog vojnog osoblja s otoka radi uspostave mira i ustavne strukture. Također, zahtijevaju trenutni početak pregovora Grčke, Turske i Velike Britanije.¹⁸⁵

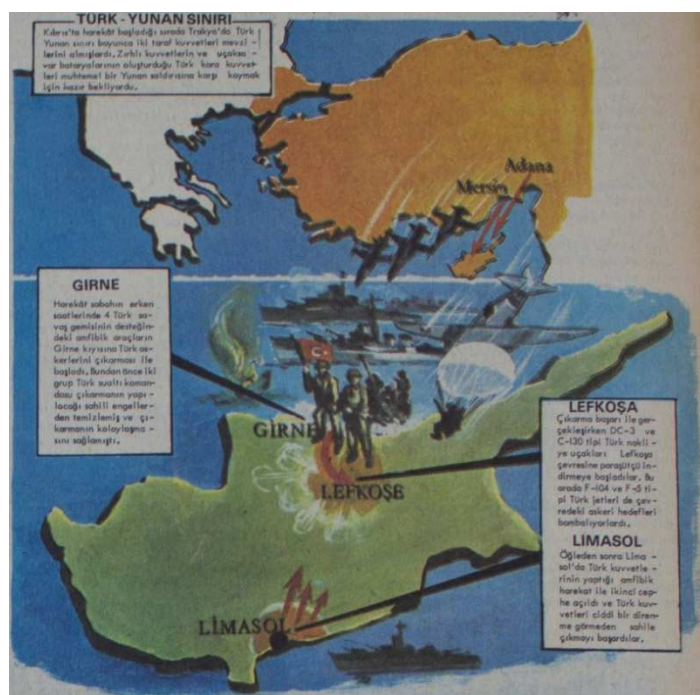
Milliyet od 21. srpnja na naslovnici uz ilustraciju turske akcije objavljuje: „Cipar je pod kontrolom turske vojske“. Opisuje se slijed akcije na tri glavne fronte: Nikozija, Kirenija i Limassol (slika 6).¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 189-190.

¹⁸⁵ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus "Resolution 355 (1974)," <[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/\\$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement)> (5. 8. 2014.)

¹⁸⁶ Novine *Milliyet*, 21. 7. 1974., str. 1.

Slika 6. Kratki prikaz tijeka akcije „Attila 1“ (*Milliyet*, 21. 7. 1974.)

Turska je započela akciju iskrcavanjem u Kireniji, a zatim su zrakoplovi u Nikoziji padobranima spustili vojnike i bombardirali vojne ciljeve. U Limassolu su turske snage pomorskim putem otvorile novu frontu, ne nailazeći pritom na otpor. Na grčko-turskoj granici obje su zemlje gomilale snage i bile su spremne na mogući okršaj.

Novine 21. srpnja također donose i osvrte nekih zemalja na intervenciju. Većina izražava zabrinutost i iznimno ozbiljno i opasno stanje te poziva na primirje. Ima i pozitivnih komentara, primjerice Pakistana, koji u potpunosti podržava akciju, dok je SAD razočaran i grčkim vojnim udarom i turskom intervencijom. Velika Britanija opisuje stanje tragičnim i objavljuje da se njihova vojska neće uplitati u akciju. Grčki predstavnici u Londonu izjavljuju da „je na Cipru zapravo proveden *taksim*“. Na naslovnici novina nalazi se karikatura koja prikazuje tursku intervenciju (slika 7).¹⁸⁷

Slika 7. Karikatura koja predstavlja početak turske intervencije (*Milliyet*, 21. 7. 1974.)

¹⁸⁷ Novine *Milliyet*, 21. 7. 1974., str. 1. i 3.

Ova se karikatura zapravo nadovezuje na onu iz izdanja novina 19. srpnja (slika 5) i s njom čini cjelinu. Na karikaturi je prikazana ruka vojnika s turskom zastavom na rukavu, što simbolizira turske snage, kako čvrsto stisnutom šakom žestoko udara grčkog predsjednika Gizikisa prignječivši ga poput kukca. Na taj je način spriječen da provede svoje planove u djelo. Na karikaturi se također vide Gizikisovi kist i kanta s „čistom grčkom krvlju“ kako od siline udarca lete s otoka, simbolično predstavljajući kraj ideje grčkog Cipra.

Novine *Hürriyet* na naslovnici imaju veliki naslov „Pobjeda, pobjeda“ ispod kojeg stoji da se Grci s bijelim zastavama predaju turskim snagama. Na naslovnici također piše „Ovo je slavlje, izvjesite zastave na svojim kućama“. Dan je i kratak prikaz akcije te pregled ostalih važnijih događaja (slika 8).¹⁸⁸

Slika 8. Dio naslovne stranice novina *Hürriyet* (*Hürriyet*, 21. 7. 1974.)

Lijevo na slici nalazi se karta otoka s predložnom vojnom akcijom. Iako sav turski tisak duže vrijeme prati razvoj događaja na Cipru i gotovo im svakog dana posvećuje naslovnicu, zanimljivo je da je u ovim novinama dana i karta na kojoj se čitateljima prikazuje položaj Cipra u odnosu na Tursku.

U noći s 21. na 22. srpnja, Grci šalju 14 zrakoplova u zračnu luku u Nikoziji. No, jedan je srušen, a jedan oštećen, pa konačno stiže 12 zrakoplova s oko 200 vojnika i nepoznatom

¹⁸⁸ Novine *Hürriyet*, 21. 7. 1974., str. 1.

količinom zaliha.¹⁸⁹ Drugoga dana intervencije, 21. srpnja, u jutarnjim satima novi dio turskih snaga pristigao je dva vala sa 65 helikoptera, a treći je stigao kasnije poslijepodne. Prema procjenama UNFICYP-a, svakim je invazivnim valom stizao cijeli bataljun. Nakon iskrcanja vojnika, zrakoplovima prelijetali to područje bacajući zalihe i opskrbu. Tijekom dana nije bilo većih okršaja. Grčka strana tada je još uvijek kontrolirala Kireniju, no u obližnjim planinama cijelu se noć odvijala žestoka borba.¹⁹⁰

Još na dan početka intervencije američki državni tajnik Kissinger pokrenuo je pregovore s zaraćenim stranama koji su bez prekida trajali 48 sati. Konzultirao se i s brojnim stranim premijerima. Nakon međunarodnog pritiska, Ecevit je 21. srpnja prihvatio primirje koje treba započeti sljedećeg dana u 16 sati po ciparskom vremenu. Zbog određenog roka za primirje, turske su snage nastojale čim prije dovesti pojačanje i osvojiti Kireniju.¹⁹¹ Zauzimanje Kirenije bilo je potrebno kako bi se uspostavila sigurna veza s turskim dijelom Nikozije.¹⁹² Zadnjeg dana akcije „Attila 1“, 22. srpnja, na otok stiže još više naoružanja uključujući i tenkove. U popodnevnom satima Turci konačno osvajaju Kireniju.¹⁹³ Turska je nakon akcije „Attila 1“ kontrolirala otprilike 8% površine Cipra koja se protezala između Nikozije na jugu u Kirenije na sjeveru otoka.¹⁹⁴

U novinama *Milliyet* prikazan je sjever Cipra s naslovom „Konačno stanje na Cipru“. Dio koji je kontrolirala turska strana označen je crvenom bojom s bijelim polumjesecom i zvijezdom, simbolima turske zastave (slika 9).¹⁹⁵

---

¹⁸⁹Phillips, *Envoy Extraordinary*, 128.

¹⁹⁰Henn, *A Business of Some Heat*, 305.

¹⁹¹O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 194.

¹⁹²Henn, *A Business of Some Heat*, 305.

¹⁹³Calame i Charlesworth, *Divided Cities*, 135.

¹⁹⁴Al Jazeera Türk "1974 müdahalesinden Talat dönemi," 23. 5 2012., <www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/1974-mudahalesinden-talat-donemine> (5. 8. 2014.)

¹⁹⁵Novine *Milliyet*, 25. 7. 1974., str. 10.

Slika 9. Karta prikazuje područje koje su turske snage osvojile u operaciji „Attila 1“ (*Milliyet*, 25. 7. 1974.)

Naslovnica novina *Milliyet* od 23. srpnjakrasinaslov, „Ecevit: Sada više nitko ne može kršiti prava Turaka na Cipru“. Stojidajedanranijedodoprekidavatreida ćeVelikaBritanija, TurskaiGrčkau Ženevipregovaratio daljnjim uvjetimaprekidavatre. U istom je izdanju i članak s naslovom „Turska je dokazala da je mnogo snažnija od Grčke“, u kojem se hvali tursku vojnu i diplomatsku vještinu. U članku se nalazi zanimljiv podatak o proračunu za obranu u razdoblju između 1973. i 1974. godine koji je u Turskoj iznosio 812 milijuna dolara, a u Grčkoj 580 milijuna dolara. Dojmovi jednog američkog novinaraopisani su u članku pod nazivom „Turci koji su ušli u grad ponašaju se pristojno čak i prema grčkim turistima“. Između ostaloga, on kao očevidac govori da Grci pljačkaju imovinu koju suBritanci napustili kako bi pronašli zaklon u bazama. Te navode potvrđuju i stranci evakuirani s otoka. Grke nazivaju „razbojnicima i banditima“.¹⁹⁶ Zanimljivo je da o Grcima često upravo strani novinari ili stranci, primjerice Britanci, govore loše, dok turske vojnike hvale da su ljubazni, spremni pomoći i humani. Rijetko se u novinama može pronaći članak ukojem se direktno kritizira ili ocrnjuje Grke, već to na spomenuti, indirektan, način čine druge nacije. Stoga članak daje dojam objektivnosti, iako je jasno da je vrlo subjektivan i zastupa samo jednu stranu. U svakom ratu obje zaraćene strane čine zločine, a i nedužni bivaju ranjeni ili ubijeni. Nemoguće je u takvim okolnostima izvršiti podjelu na crno i bijelo, a svaki pokušaj takve podjele bio bi subjektivan, ovisno koja bi ga strana učinila.

¹⁹⁶ Novine *Milliyet*, 23. 7. 1974., str. 1. i 6-7.

SSSR isprva pozdravlja tursku intervenciju smatrajući da je time spriječeno ujedinjenje s Grčkom i da će se Makarios vratiti na mjesto predsjednika. No, uvidjevši da turska politika ide u smjeru podjele otoka, mijenja stav prema Turskoj i u interesu ciparskog teritorijalnog integriteta, neovisnosti i suvereniteta zahtijeva povlačenje turske vojske.¹⁹⁷

4.2.2. Razdoblje od 23. srpnja do 14. kolovoza

Nakon turske akcije „Attila 1“ vojna je hunta u Atenidoživjela slom 23. srpnja i u Grčkoj je ponovno uspostavljena demokracija, a za premijera je izabran Konstantinos Karamanlis koji se u Grčku vraća nakon višegodišnjeg egzila. Istoga dana na Cipru dolazi do smjene vlasti. Sampsona na mjestu predsjednika Republike Cipar smjenjuje Glafkos Klerides.¹⁹⁸ Klerides je studirao pravo u Londonu, sudjelovao u Drugom svjetskom ratu i kasnije bio član EOKA-e.¹⁹⁹ Sampson tvrdi da mu je konačan cilj bio ujedinjenje Cipra i Grčke koje bi se zasigurno dogodilo da se Turska nije umiješala te intervenirala.²⁰⁰

Zanimljivo je da nikada nisu procesuirani oni koji su bili povezani sa svrgavanjem Makariosa 1974. godine. Jedini sudionik vojnog udara na Cipru kojemu se sudilo bio je Nikos Sampson. Iako je 1977. godine osuđen na 20 godina zatvora, 1979. godine omogućen mu je odlazak u Francusku radi liječenja, gdje će boraviti sve do 1990. godine kada odlazi ponovno u pritvor, ali će biti brzo i oslobođen zbog lošeg zdravstvenog stanja. Umiru u Nikoziji 2001. godine.²⁰¹

Na naslovnici novina *Milliyet* 24. srpnja nalazi se veliki naslov „Sampson je svrgnut, kao i grčka vlada“. Novi je predsjednik Cipra postao dotadašnji predsjednik grčke Komore na otoku, Glafkos Klerides, koji s Denktaşem želi pregovarati oko primirja. Ecevit hvali intervenciju riječima: „Siguran sam da je operacija Cipar ostvarila svoj cilj i još nadmašila očekivanja.“ U ovome izdanju novina turski ministar vanjskih poslova objašnjava razlog premještanja zarobljenika. Prema njegovim riječima, grčke zarobljenike na otoku nije bilo moguće zaštititi pa su se odlučili prebaciti ih na tlo Republike Turske. Na naslovnici se nalazi i

---

¹⁹⁷Uslu, *The Cyprus Question*, 137.

¹⁹⁸Safty. *The Cyprus Question*, 132.

¹⁹⁹Mirbagheri, *Historical Dictionary*, 32-33.

²⁰⁰Uslu, *The Cyprus Question*, 120.

²⁰¹Encyclopaedia Britannica "Nikos Sampson," <www.britannica.com/EBchecked/topic/520709/Nikos-Sampson> (3. 5. 2014.)

bilanca poginulih (57), ranjenih (184) i nestalih (242) pripadnika turskih snaga.²⁰² Ne spominju se podaci za Grke u ovom izdanju, osim broja od 600 ratnih zarobljenika koji su dovedeni u Tursku. O poginulim se turskim vojnicima govori kao o herojima koji su život dali ne samo za svoju državu ili sunarodnjake na Cipru, već i za uspostavu mira. Inače, gotovo se nigdje u turskom tisku ne mogupronaći podaci o broju poginulih ili ranjenih Grka, već se Turci često hvale zarobljenicima o kojima se u novinama često nalaze duže reportaže, te čak i intervju s njima.

Jedan se takav intervju nalazi u novinama *Hürriyet* od 28. srpnja. Radi se o intervjuu s zarobljenim grčkim zapovjednikom. Grk je izjavio da su im prije pohoda podijelili medalje na kojima je prikazano da je Cipar povezan s Atenom i očekivali su od njih da daju svoj život za tzv. veliku helensku republiku. Rekao je da su on i suborci odmah po početku rata shvatili da je sve bila iluzija. Turci su ga ubrzo zarobili i zahvalio im je što su s njime dobro postupali. Izjavio je da mu je čast što su ga Turci zarobili. U članku se nalazi i slika Grka ispod koje piše da je zapovjednik pocrvenio od sramote i da hoda pognute glave ne gledajući nikoga u oči.²⁰³

U članku „Vojska i narod - ruku pod ruku“ iz izdanja novina *Milliyet* od 24. srpnja, čitatelje se poziva na uključanje u kampanju za financijskom pomoći zakladama zračnih ili pomorskih snaga (slika 10).²⁰⁴

Slika 10. Poziv na sudjelovanje u kampanji za prikupljanje novčanih sredstava za pomoć vojsci (*Milliyet*, 24. 7. 1974.)

²⁰² Novine *Milliyet*, 24. 7. 1974., str. 1.

²⁰³ Novine *Hürriyet*, 28. 7. 1974., str. 10.

²⁰⁴ Novine *Milliyet*, 24. 7. 1974., str. 1.

Milliyet 25. srpnjadonosinapisonovojgrčkoj vladina čelu s premijerom Konstantinosom Karamanlisomkojadolazinavlastnakonsedmogodišnjevojnevlade. Izdanje prenosi i Ecevitovi poruku: „Naša je akcija otvorila put k povratku demokracije u Grčkoj i na Cipru“. Ecevit je čestitao Karamanlisu na pobjedi uz riječi „Zaboravimo gorke uspomene iz prošlosti“, što je Karamanlisa navodno vrlo dirnulo (slika 11).²⁰⁵

Slika 11. Karikatura prikazuje turskog premijera Ecevita koji stoji na glasačkoj kutiji na kojoj piše „demokracija“ a na stepenicama mu prilazi novoizabrani grčki premijer Karamanlis. Jedan drugome pružaju ruku. (*Milliyet*, 25. 7. 1974.)

Ispod karikature u prijevodu piše „- DOĐI BRATE... PRUŽI MI RUKU!“

Također, na naslovnici su uz vijesto sakupljenih pola milijuna turskih lira tijekom prvog dana kampanje za vojne zaklade objavljena i imena donatora s darovanim svotama (slika 12).²⁰⁶

ORDU - MİLLET ELELE
Milliyet
BAĞIŞ KAMPANYASI

İLK GÜN MİLLİYET ARACILIĞI İLE YARIM MİLYON BAĞIŞ YAPILDI

Günün en büyük bağışını Ercan Holding 200 bin lira ile yaptı. Kampanya dün İsmail Çoban adlı bir tüccarın 5000 lirasıyla açıldı

BANKA NUMARALARI
DONANMA İÇİN:
İz Bankası Yenicami Şubesi No. 121884
Ziraat Bankası Bahçelievler Şubesi No. 37970
HAVA KUVVETLERİ İÇİN:
İz Bankası Yenicami Şubesi No. 121882
Ziraat Bankası Bahçelievler Şubesi No. 37960

HAVA KUVVETLERİNE

Ercan Holding	100.000
İsmail Çoban	111.084
Yasat İn. Turizm San. AŞ.	5.000
Yük. Müh. Gülsin Gülay	5.000
Yahya Yasarag	5.000
Ali Telliği ve Ort.	5.000
Zeynep Yıldızcelik	5.000
Aral Depo personeli	500
Devamı Sa. 8. Ss. 9. da	

DONANMA İÇİN

Ercan Holding	100.000
İsmail Çoban	111.084
Yasat İn. San. AŞ.	5.000
Yük. Müh. Gülsin Gülay	5.000
Hali Telliği ve Ort.	5.000
Yahya Yasarag	5.000
Zeynep Yıldızcelik	5.000
Gem Nevres	1.000
Ali Toman Gökhan	800
Mehmet Dincer	800
Devamı Sa. 8. Ss. 9. da	

Slika 12. Rezultat prvog dana kampanje za vojne zaklade je sakupljenih pola milijuna turskih lira (*Milliyet*, 25. 7. 1974.)

²⁰⁵ Novine *Milliyet*, 25. 7. 1974., str. 1.

²⁰⁶ Novine *Milliyet*, 25. 7. 1974., str. 1.

Novine *Milliyet* i dalje su pomno pratile ovu kampanju dajući svakoga dana na naslovnici sumu koja je sakupljena proteklog dana s imenima donatora. Promatranjem kretanja uplata vidljivo je da se novac skupljao vrlo brzo. Primjerice, u razdoblju od samo tri dana, između 24. i 27. srpnja, prikupljeno je više od dva milijuna turskih lira.²⁰⁷

U izdanju *Milliyeta* od 25. srpnja nalazi se članak o ubojstvu britanske državljanke na Cipru koji ocrtuje Grke. Prema navodima susjeda, prvog dana intervencije grčka je Nacionalna garda brutalno ubila 80-godišnju ženu jer je dala voditi turskom vojniku.²⁰⁸ U turskim se medijima često spominju upravo ubojstva Britanaca na otoku, za koja su uvijek krivi Grci, te to kod čitatelja stvara još negativniju sliku „neprijatelja“. Grčka vojska ne samo da se bori protiv vlastitih neprijatelja, turskih vojnika, nego ubija sve koji joj se nađu na putu, pa makar se radilo i o vlastitom stanovništvu koje se ne slaže s njihovim djelovanjem ili starijim osobama ili pak pripadnicima drugih nacionalnosti koji nemaju direktne veze s ovim sukobom na otoku.

Milliyet 25. srpnja donosi članak o ranjenim turskim vojnicima iz bolnice u Adani koji tvrde da ih nesmeta to što su ranjeni već to što su bili prisiljeni napustiti otok. Prenesen je dio razgovora s jednim od vojnika koji govori da se „bore uspostaviti mir i humanost na Cipru za vlastitu domovinu i ciparske sugrađane“ te „da se žure vratiti svojim suborcima“.²⁰⁹

U međuvremenu se stanje u enklavama pogoršalo. Denкташ je u svojoj knjizi „*The Cyprus Triangle*“ napisao da Turci proživljavaju iznimno teška vremena, jer jedinice Nacionalne garde napadaju turske gradove i sela diljem otoka. Smatra da su napadi slični onima iz 1963. godine, no da su ovaj put još razorniji i nemilosrdniji. Grci su okupirali gotovo sve enklave, osim one glavne u Nikoziji. Neki dijelovi otoka, poput Famaguste, potpuno su odsječeni. Denкташ spominje i zarobljavanje turskih dječaka i muškaraca dobnog raspona od 14 do 60

---

²⁰⁷ Novine *Milliyet*, 27. 7. 1974., str. 1.

²⁰⁸ Novine *Milliyet*, 25. 7. 1974., str. 5.

²⁰⁹ Novine *Milliyet*, 25. 7. 1974., str. 5.

godina u Limassolu, Pafosu i Larnaci. U Limassolu je Nacionalna garda na stadionu držala oko 2 000 zarobljenih ciparskih Turaka čiji su mogući masakr uspjeli spriječiti UN.²¹⁰

Izdanje novina *Milliyet* od 25. srpnja donosi i potresnu sudbinu ciparskog Turčina koji se od smrti spasio jedino zahvaljujući britanskoj putovnici. Njega su Grci, kao i mnoge druge, uhitili te sproveli u zatvor u Limassolu gdje je bilo i žena i djece. Prema njegovim riječima, jedan je grčki vojnik došao do majke s djetetom i naredio joj da ušutka šestomjesečnu bebu, što joj nije polazilo za rukom, pa je vojnik ubio dijete pred očima svih prisutnih. Svjedok govori da su Grci odmah po dolasku turske vojske na otok napadali turske stanovnike i palili im kuće. Dan nakon uhićenja i premlaćivanja, pušten je kući koju je zatekao potpuno opljačkano i opustošeno. Govori da su Grci uskoro pustili starije osobe i žene iz zarobljeništva u strahu od turske reakcije.²¹¹

Premarezoluciji 353 Vijeća sigurnosti od 20. srpnja, ministri vanjskih poslova Turske, Grčke i Velike Britanije sastajuse 25. srpnja u Ženevi. Nakon petodnevnog raspravljanja, 30. srpnja, potpisuju sporazum po kojem hitno moradoći do prekidanja sila. Odlučeno je da će se na granici područja pod turskom okupacijom ustanoviti sigurnosna zona koju će nadgledati UNFICYP. Veličinu zone odrediti će predstavnici Grčke, Turske i Velike Britanije u dogovoru s UNFICYP-om. UNFICYP će također štititi turske enklave i miješati se. Zatraženo je da se pritvore novi vojni osoblje i civilni razmijene i oslobode. Iz tih odluka jasno je da slijedi podjela Cipra.²¹²

Milliyet od 31. srpnja donosi velik naslov „Postignut je dogovor”, uz objašnjenje da Atena prihvaća svet turske zahtjeve. Dogovor s na konferenciji u Ženevi postigli turski ministar vanjskih poslova Güneş, britanski Callaghan i grčki Mavros. Premadogovoru, „radi osiguranja mira i sigurnosti, turske snage ostaju na otoku sve do uspostave novoga ustavnog poretka, a nakon toga će razmatrati postupno smanjenje tih snaga”. Također prenose i Ecevitovu izjavu: „Uspjeh turskih snaga u Ženevi

---

²¹⁰ Piller, *Rauf Denktaş*, 83-84.

²¹¹ Novine *Milliyet*, 25. 7. 1974., str. 5.

²¹² UNFICYP "Tripartite Conference & Geneva Declaration," <www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1603&tt=graphic...11> (1. 8. 2014.)

jepotvrđen“.Rezultat konferencije prikazan je karikaturomna kojoj se nalaziturški premijer Bülent Ecevit nalakćen na tele te Callaghan i Mavros kako padaju s iščupanim telećim repom. Ispod karikature nalazi se turska uzrečica „dananın kuyruğu koptu” što u izravnom prijevodu znači„pukao je rep teleta”, a kao fraza označava ostvarenje očekivane situacije koje se netko

pribojavao, u ovom slučaju simbolizira ostvarenje podjele otoka (slika 13).²¹³

Slika 13. Karikatura turskog premijera te britanskog i grčkog ministra vanjskih poslova. Prikazan je rezultat Ženevske konferencije na ironičan način (*Milliyet*, 31. 7. 1974.)

UN je zbog nemira zatražio povećanje broja osoba koje bi sudjelovale u mirovnoj misiji na Cipru, pa je nadzor nad Ciprom povećan. U razdoblju od 24. srpnja do 14. kolovoza na otok je došlo više od 2 000 vojnika, nakon čega su snage UNFICYP-a brojale oko 4 500 vojnika. UN je provodio i niz humanitarnih akcija, budući da je trećina ciparskog stanovništva ostala bez domova ili je na neki drugi način bila ugrožena.²¹⁴

Novine *Milliyet* od 1. kolovoza u članku „Moralna mjera je dobra”
ukratko donosi stanje turskih snaga na Cipru. Tvrdi da su turski vojnici zadovoljni, osim što
žale zbog ginulim suborcima i nedostaje im obitelji. Jedan vojnik ispričao je kako je ranio i

²¹³ Novine *Milliyet*, 31. 7. 1974., str. 1.

²¹⁴ UNFICYP "Events in the Summer of 1974," <www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1599&tt=graphic&lang=11> (2. 8. 2014.)

zarobio Grka koji ga je zamolio za vode, što mu je Turčin i dao. Zarobljenik je počeo plakati i rekao: „Da sam na tvome mjestu i da si me ti zatražio vode, prosvirao bih ti glavu metkom“. Nanaslovnicijei dirljiva priča „Humanaslikazavrijemerata” uz koju je i fotografija turskogvojnikakoji unaručju nosi grčkodijete oboljelooddizenterije u britansku bazu (slika 14).²¹⁵

Slika 14. Članak na naslovnici novina (*Milliyet*, 1.8. 1974.)

Osim u turskim novinama, ova se dirljiva priča pojavila i u stranom tisku. Uz članak i fotografiju koja prikazuje hrabrog vojnika i bebu iz priče, nalaze se i isječci iz triju britanskih dnevnih novina (*Daily Mirror*, *The Times* i *Daily Express*). Ovakve priče služile su za stvaranje pozitivnog stava prema turskim

vojnicima i vojnoj intervenciji općenito. Također valja napomenuti da se ovdje turske vojnike prikazuje kao heroje, koji ne obraćaju pažnju na nacionalnost pri pomaganju ciparskom stanovništvu. U turskome se tisku stoga često mogu naći slične priče hrabrih i humanih turskih vojnika koje prenose i strani mediji, pa ih stoga čitatelji ne percipiraju kao subjektivne, već kao realne.

U izdanju se nalazi i članak koji donosi kronološki pregled osmanskog osvajanja Cipra, koje se dogodilo na taj dan prije 403 godine. Time se ukazuje na stoljetnu vezu Osmanskog Carstva i današnjeg Cipra.²¹⁶

Izdanjenovina *Milliyet*od 3. kolovoza donosiinapisoturskimzrakoplovimakojisu, uz bombe, diljemotokabacalii promotivne mirotvorne letkenaturskomigrčkom (slika 15).

²¹⁵ Novine *Milliyet*, 1. 8. 1974., str. 1. i 12.

²¹⁶ Novine *Milliyet*, 3. 8. 1974., str. 6.

Slika 15. Dvojezičniletakkoji promovira mir. Letak prikazuje nasmiješenog turskog vojnika raširenih ruku sa zastavom ujedinjenog Cipra koji se obraća kako Turcima, tako i Grcima na otoku. (*Milliyet*, 3. 8. 1974.)

Prijevod: Donosimo "mir + bratstvo + slobodu"
turskomigrčkomnaroduna Cipru.

Drugi letak (slika 16, gore lijevo) objašnjava ciparskim Grcima danisu oniciljnapada, već da je to grčko oružjeigramzivipolitičarikoji zibog vlastitih interesaugnjeta vaju nedužneTurkeitimenarušava justo ljetnobratstvovdjavuciparskih naroda. Letak je dvojezičan i popraćen je crtežom otoka na kojem turske zračne snage uništavaju grčke tenkove i naoružanje. Zanimljivo je da se na crtežu nalazi engleska onomatopeja eksplozije „BOOM” i tabla na kojoj piše „WEAPONS + AMMO”. Iako ne nalazimo engleske riječi na drugim lecima, ovo je možda način da se Velikoj Britaniji i SAD-u pokaže da cilj intervencije nije zauzeti otok i pritom protjerati ili ubiti Grke, već da se radi o akciji protiv oružja.²¹⁷

Jedan se letak (slika 16, dolje lijevo) direktno obraća grčkim vojnicima. Na letku je prikazan grčki zapovjednik koji s cigaretom u jednoj i bičem u drugoj ruci sjedi na prijestolju, za čiju je nogu vezana uplakana žena, vjerojatno udovica grčkog vojnika, i njezina djeca. Letak grčkimvojnicima poručuje da ne služe hunti i fašističkim zapovjednicima avanturistima koji se igraju njihovim životima i koji su ih odvojili od njihovih kuća, djece, žena i voljenih. Ispod njega se nalazi stilizirani prikaz Cipra punog grobova s križevima. Tekst završava snažnom porukom: „Ne dopustite da vam ovaj otok postane grob!”²¹⁸

²¹⁷ Novine *Milliyet*, 3. 8. 1974., str. 6.

²¹⁸ Novine *Milliyet*, 3. 8. 1974., str. 6.

Letak (slika 16, gore desno) prenosi poruku na turskom i grčkom da je istinski cilj turske akcije miran i spokojan suživot grčke i turske zajednice u duhu bratstva dvaju naroda. Na letku se nalazi prikaz turskih zrakoplova koji prelijeću otok i bijelog goluba s maslinovom grančicom, simbola mira. Golub je naslikan u istoj razini kao i zrakoplovi te je simbolički prikazano da turske oružane snage zapravo donose mir.²¹⁹

Dvojezični leci najčešće propagiraju mir i pomirenje dvaju zaraćenih strana. U novinama stoji da „je odgovor Grka na tisuće ovakvih poruka mira bila paljba (...). Grci su usprkos porukama mira na ovim lecima otvorili vatru, ubijali civile, ne pruživši pritom ruku pomirenja“.²²⁰

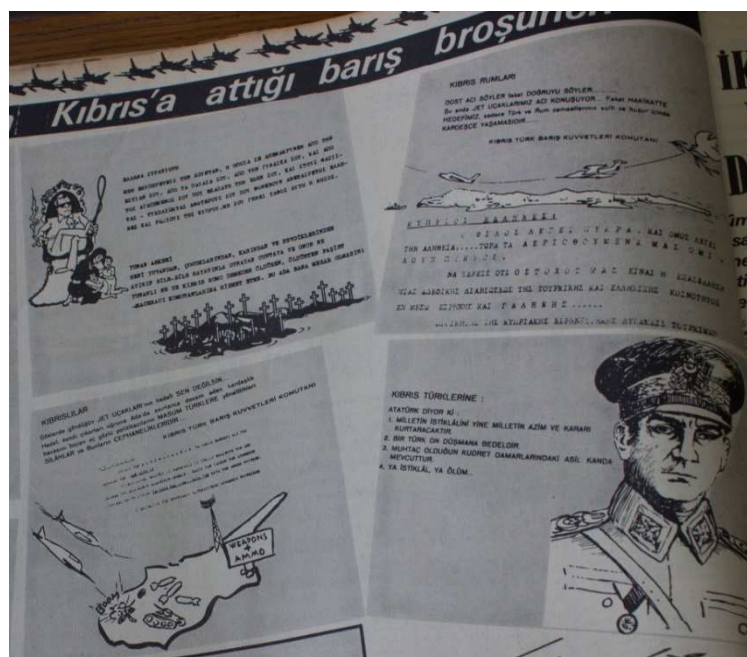
Letci na turskom bili su pak većinom vrlo patriotski, hrabreći vojnike i poručujući im da se bore za pravu stvar. Neki letci širili su Atatürkove izreke (slika 16, dolje desno), a neki pokušavali dići moral i samopouzdanje turskih boraca (slika 17).²²¹

Prijevod:

Ciparskim Turcima:

Atatürk govori:

1. Upornost i odlučnost nacije spasit će njezinu budućnost.
2. Jedan Turčin jednak je 10 neprijatelja.
3. Potrebna snaga nalazi se u plemenitoj krvi vaših vena.
4. Ili sloboda ili smrt...

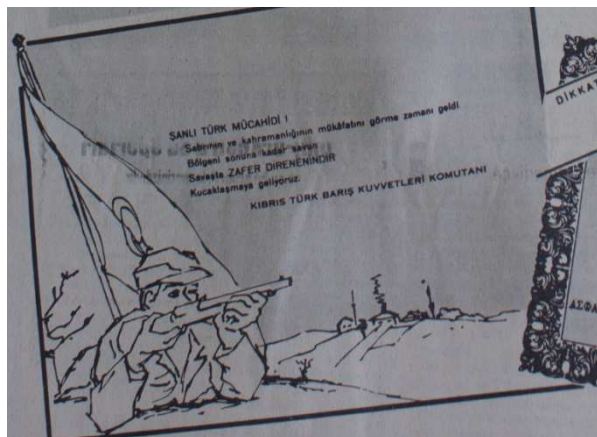
Slika 16. Letci s različitim porukama na turskom i grčkom jeziku (*Milliyet*, 3. 8. 1974.)

²¹⁹ Novine *Milliyet*, 3. 8. 1974., str. 6.

²²⁰ Novine *Milliyet*, 3. 8. 1974., str. 6.

²²¹ Novine *Milliyet*, 3. 8. 1974., str. 6.

Slika 17. Letak prikazuje turskog vojnika s puškom ispred turske zastave (*Milliyet*, 3. 8. 1974.)

Prijevod:

SLAVNI TURSKI VOJNIČE!

Došlo je vrijeme da se vide nagrade za tvoje strpljenje i hrabrost

Brani svoju regiju do kraja

Pobjedu u ratu odnose izdržljivi

Dolazimo te zagrliti

ZAPOVJEDNIK CIPARSKO-TURSKIH

MIROVNIH SNAGA

Vojni predstavnici Grčke, Turske i Velike Britanije sastajusu se od 2. kolovoza s predstavnicima UNFICYP-a, no ne mogu doći do dogovora oko veličine sigurnosne zone koja bi se trebala formirati.²²²

Milliyet 8. kolovoza donosi vijest da će turska delegacija sastavljena od 21 osobe u Ženevi tražiti uspostavu dviju odvojenih uprava. U izdanju novina nalaze se članci u kojima je dana kratka biografija Bülenta Ecevitaa iz perspektive američkih časopisa (*Newsweek* i *Time*). Ecevitaa se u članku predstavlja kao „romantičnog pjesnika” i o njemu se govori kao o „osobi koja ni mrava ne bi zgazila”. Prenesen je i intervju s Ecevitom u kojemu je izjavio da „ne traže dvije odvojene države na Cipru, već dvije odvojene uprave” te da „na Cipar nisu došli radi avanture ili igranja igara”. *Time* je poručio da Republika Turska ovom problemu pridaje veliku pažnju i da će ustrajati u svojim zahtjevima tražeći federativnu tvorevinu. Nadodao je da nitko ne očekuje da bi Turci na otoku mogli živjeti pod grčkom upravom nakon svega što

²²²UNFICYP "Tripartite Conference & Geneva Declaration," <www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1603&tt=graphic...11>1. 8. 2014.)

ih je zadesilo. Smatra da bi to bilo neprimjereno i nemoguće, pogotovo u nekim dijelovima otoka poput Kirenije ili Nikozije.²²³

Na drugoj Ženevskoj konferenciji (8. – 14. kolovoza 1974.) o mogućem rješenju pregovarali su vođa ciparskih Turaka Denktaş i ciparski predsjednik Klerides.²²⁴ Turska je strana ultimativno postavila dva moguća plana. Jedan je uspostava mreže područja nastanjenih ciparskim Turcima uz nesmetano kretanje turskih snaga po otoku, a drugi je federativna tvorevina s dvije etničke zajednice u dvije odijeljene zone pri čemu će onu tursku čuvati turske kopnene snage.²²⁵ Grčka je očekivano odbila navedeni prijedlog. Kissinger je uspio nagovoriti Ecevit na raspravu o kantonalnom sustavu prema kojemu bi se uspostavilo 6 autonomnih turskih regija na području od 34% površine otoka, no Grčka je odbacila i taj prijedlog. Kissinger je upozoravao grčku stranu da će odbijanjem tog plana, kao temelja daljnjih pregovora, potaknuti novu tursku intervenciju.²²⁶

Milliyet 9. kolovoza na naslovnici donosi kartu podijeljenog Cipra s naslovom „Želimo da ujedinjeni Cipar izgleda ovako” (slika 18). Pritom bi 30% otoka bilo tursko, a ostatak bi bio grčki, naravno osim britanskih baza, a oba bi dijela bila autonomna. Glavi bi grad ostao podijeljen, a Famagusta bila bi turska kao i Erenköy.²²⁷

²²³ Novine *Milliyet*, 8. 8. 1974., str. 1. i 7.

²²⁴ Nasuh Uslu, *The Turkish-American Relationship Between 1947 and 2003* (New York: Nova Science Publishers, 2003), 208.

²²⁵ Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 100-101.

²²⁶ Uslu, *The Turkish-American Relationship*, 208.

²²⁷ Novine *Milliyet*, 9. 8. 1974., str. 1.

Slika 18. Prikaz podjele Cipra naćinjen prema željama turske strane (*Milliyet*, 9.8. 1974.)

Na naslovnici se nalazi i karikatura grćkog vojnika i stranog novinara (slika 19).²²⁸

Slika 19. Karikatura grćkog vojnika i stranog novinara. (*Milliyet*, 9. 8. 1974.)

Prijevod: - Prijatelju piši, - Turci nas jako ugnjetavaju... Siluju nam žene! Aha, ovo su Turci koji se sunćaju... Jako vole ovako lijeno ležati na suncu... Pogledaj, porodio sam Turkinju i učinio dobro djelo! Sada režem pupćanu vrpću njezinom djetetu... Ne ne... Nema potrebe za fotografskim dokumentiranjem, samo napiši što sam rekao!

Na Źenevskoj konferenciji, nakon što je Grćka odbila sve turske prijedloge, Turska je 13. kolovoza zatražila trenutni odgovor Grka, s jednostavnim „da“ ili „ne“, na njihove zahtjeve koji bi služili kao temelj daljnjih pregovora. No, Grci su za promišljanje zahtijevali dodatnih 36 sati, pa su Turci prekinuli pregovore.²²⁹ Klerides je bio svjestan da će odbijanjem zahtijeva uzrokovati novi ratni pohod u kojem će grćka strana zasigurno biti gubitnik. Zadjega dana pregovora Klerides je oćajnićki pokušavao pronaći treće rješenje, pa se upustio u pregovore sa SSSR-om, promatraćem na konferenciji. U zamjenu za pomoć, nudio im vojnu bazu na otoku.

²²⁸ Novine *Milliyet*, 9. 8. 1974., str. 1.

²²⁹ Uslu, *The Turkish-American Relationship*, 208.

No, kako se u blizini Cipra nalaze američke pomorske snage, Sovjeti nisu željeli riskirati, pa su odbili Kleridesovu ponudu. Tako je Cipar izgubio i zadnjeg potencijalnog saveznika.²³⁰

Kada je postalo izvjesno da će Turska provesti drugi dio svoga plana u djelo i krenuti u novu vojnu akciju, Grčka također započinje s pripremama za okršaj. Karamanlis naređuje trima podmornicama da se upute punom brzinom na Cipar i da torpedima napadnu svakoga tko se s turskom zastavom približi otoku. Istovremeno zračne snage stacionirane na Kreti imaju zapovijed da unište sve turske vojne ciljeve na Cipru. Turska je, zahvaljujući SAD-u i članstvu u NATO-u, posjedovala radare s kojima je pravovremeno mogla uočiti i presretati grčke borbene zrakoplove. Za razliku od Turaka, Grci su imali problem s gorivom jer su se grčko kopno i Kreta, s kojih su polijetali zrakoplovi, nalazili dosta udaljeno od samoga cilja. Usto su zrakoplovi morali prelijetati i neprijateljsko područje, što je bitno otežavalo let. Turske su podmornice bile modernije od grčkih, pa je Turska bila nadmoćna i od samoga se početka moglo naslutiti da joj se Grčka ne može suprotstaviti.²³¹

4.2.3. „Attila 2“

Budući da je Grčka odugovlačila s pregovorima, a SAD nije izrazio konkretno protivljenje turskim vojnim akcijama, Turska se odlučila provesti novu intervenciju i time prekršila prekid vatre zajamčen UN-om.²³²

Nakon što dorješenjanije došlo mirnim putem i pregovorima, Turska je svoje planove ostvarila silom, organiziravši novu akciju na Cipru (slika 20).²³³

---

²³⁰ Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 100-101.

²³¹ Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 102-103.

²³² Douglas Reynolds, *Turkey, Greece, and the Borders of Europe* (Berlin: Frank & Timme, 2013), 94.

²³³ *Novine Milliyet*, 17. 8. 1974., str. 7.

Slika 20. Karikatura turskog premijera Ecevit, britanskog i grčkog ministravanjskih poslova (Milliyet, 17. 8. 1974.).

Prijevod:

Ecevit: „ - Gospodo, moja prethodna slika vam se nije dopala, a kako vam se čini ova?“

Na karikaturi Ecevit slika svoju drugu sliku. Njegovo prvo djelo je Cipar podijeljen zelenom linijom naslikanom maslinovom grančicom, što simbolizira mirnu podjelu otoka, i nalazi se na tlu. Kako je taj plan odbačen, Ecevit je odlučio naslikati identičnu sliku, osim što je grančicu zamijenio tenkom, te zelenu liniju crvenom koja asocira na krv. Time je dano do znanja da je Turska mirnim putem pokušavala riješiti ciparski problem, no budući da im to nije bilo omogućeno, svoje će planove provesti nasilno.

Operacija pod nazivom „Attila 2“ započela je 14. kolovoza u 5 sati ujutro. Turske su snage napale ciljeve u Nikoziji i Famagusti. Napadi iz zraka bili su samo uvod velikom napadu u kojem je sudjelovalo više od 200 oklopnih vozila i 220 tenkova uz podršku pješništva i elitnih postrojbi. Ciparski Turci činili su pješništvo i u akciji su sudjelovali većinom kao izviđači. Jedna turska divizija krenula je od Kirenije prema istoku u smjeru Famaguste. Turske su snage bile nadmoćne, pa je otpor Nacionalne garde i lokalnog grčkog stanovništva bio bezuspješan. Ostale jedinice krenule su prema zapadu i uz pomoć padobranaca i elitnih

postrojbi ubrzo osvojile trećinu teritorija Nikozije.²³⁴ U znak prosvjeda protiv turske intervencije, grčke su se snage istoga dana povukle iz integrirane vojne strukture NATO-a.²³⁵ UNFICYP je pozivao na prekid vatre i na poštivanje dogovora triju zemalja i poštivanje njihovih snaga. Inzistirala su na suradnji svih triju zemalja u humanitarnoj pomoći svim stanovnicima na području cijelog otoka. U noćima 14. na 15. tekasnjem 15. na 16. kolovoza, UNFICYP je uspio osigurati privremeno primirje kako bi se iz Nikozije evakuirali civili.²³⁶

Američki, britanski i grčki diplomati međusobno su se optuživali za neuspjeh Ženevske konferencije i novu tursku intervenciju. Grčko-američka delegacija zatražila je 15. kolovoza od Kissingera zaustavljanje vojne pomoći Turskoj tako dugo dok ne povuče svoju vojsku s Cipra. No, Kissinger je strahovao da bi ovakav potez ugrozio odnose s Turskom u kojoj je SAD imao strateške interese i baze. Ipak, predsjednik SAD-a pod pritiskom američkog Kongresa potpisao je rezoluciju o zabrani američke pomoći Turskoj koja će stupiti na snagu 5. veljače 1975. godine, ukoliko Turska ne učini ustupke u ciparskom pitanju.²³⁷

Drugog dana akcije, 15. kolovoza 1974. godine, grčka je obrana doživjela još veći neuspjeh. Turci su osvojili mjesta na istoku otoka, najprije Lefkoniko (tur. Geçitkale, grč. Λευκόνοικο), potom Trikomo (tur. İskele, grč. Τρίκωμο) i na kraju Famagustu. Padom grada Lefke (tur. Lefke, grč. Λεύκα) na zapadu otoka 16. kolovoza, Ecevit je smatrao sve ciljeve ispunjenima, pa je akciju „Attila 2“ proglasio završenom. Materijalnu štetu nastalu tijekom tih sukoba teško je procijeniti. Prema nekim izvorima kreće se oko nekoliko stotina milijuna britanskih funti. Nakon osvajačkih akcija Turci su kontrolirali ukupno 37% otoka.²³⁸

Novine *Milliyet* 17. kolovoza napisale su na naslovnici „Troдневni rat je uspješno završen“. Zadnjeg dana akcije, nakon što su osvojeni Lefke i Morfo (tur. Güzelyurt ili Omorfo, grč. Μόρφου) došlo je do prekida vatre. Članak u novinama prenosi i vijest britanskih novina *The*

²³⁴ Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 102-103.

²³⁵ Uslu, *The Turkish-American Relationship*, 210.

²³⁶ UNFICYP "Tripartite Conference & Geneva Declaration," <www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1603&tt=graphic...11> 1. 8. 2014.)

²³⁷ Uslu, *The Turkish-American Relationship*, 210-211.

²³⁸ Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 102-105.

Guardian pod naslovom „Turska ubire plodove rata“. U članku stoji da od sada Turci upravljaju većim dijelom triju najvažnijih ciparskih privrednih grana: poljoprivredom, turizmom i industrijom. Karikiranim prikazom pokazano je da je sjever otoka, onaj turski, mnogo vredniji od jugajer obiluje plodnom zemljom pogodnom za uzgoj raznog voća i povrća te prirodnim bogatstvima i ljepotama. Grcima ostaje jedino uzgoj grožđa, dok su Turci u posjedu turističke infrastrukture koja je smještena na sjeveru otoka i na istoku, oko grada Famaguste. U članku je spomenut podatak da je 1973. godine više od 260 000 turista posjetilo Cipar. U Kireniji ili Famagusti, koji se nalaze na turskom dijelu, boravilo je 90% njih. Na sjeverozapadu turskog dijela nalaze se plantaže naranča i limuna, a na krajnjem sjeveroistoku uzgaja se duhan. Uz granicu na turskom se dijelu nalaze i polja žitarica te krumpira kao i različite tvornice te rudnici bakra (slika 21).²³⁹

Zanimljivo je da su u članku prikazane jedino pozitivne stvari iz turske perspektive, bez spominjanja potencijalno negativnih ili pak problema nakon podjele. Također važno je napomenuti da ovaj članak navodno nije djelo turskog tiska, već turske novine ponovo samo prenose vijesti stranih medija, najčešće britanskih, što daje privid objektivnosti.

Slika 21. Prikaz sjevernog dijela Cipra s glavnim privrednim granama (*Milliyet*, 17. 8. 1974.)

Ispred američkog veleposlanstva u Nikoziji 19. kolovoza prosvjedovalo je oko 700 ciparskih Grka negodujući jer SAD nije spriječio tursku intervenciju. Pri spaljivanju Kissingerove fotografije izvikivali su „Kissinger, Kissinger, neka ti sad pomognu tvoji turski prijatelji!“.

²³⁹ Novine *Milliyet*, 17. 8. 1974., str. 1. i 3.

Policija je odgovorila suzavcem, pa su prosvjednici zapucali na veleposlanstvo, ranivši nekoliko osoba i ubivši jednog američkog čuvara.²⁴⁰ Od posljedica ranjavanja tadašnji je američki veleposlanik Roger Davies kasnije preminuo kao i njegova ciparsko-grčka tajnica.²⁴¹

Turska je prvu intervenciju iskoristila kao polazište za drugu, mnogo opsežniju akciju, u kojoj je zauzela gotovo cijeli sjeverni dio otoka (slika 22).²⁴²

Slika 22. Prikaz intervencija „Attila 1” (žuta boja) i „Attila 2” (zelena boja) s datumima osvajanja (*Milliyet*, 19. 8. 1974.)

²⁴⁰Boca Raton News "U.S. Ambassador killed on Cyprus," 19. 8. 1974., <<http://news.google.com/newspapers?nid=1291&dat=19740819&id=UdsPAAAAIABAJ&sjid=TI0DAAAAIABAJ&pg=5706,6889436>> (5. 8. 2014.)

²⁴¹Sherman, *Zypern: Die gefolterte Insel*, 107.

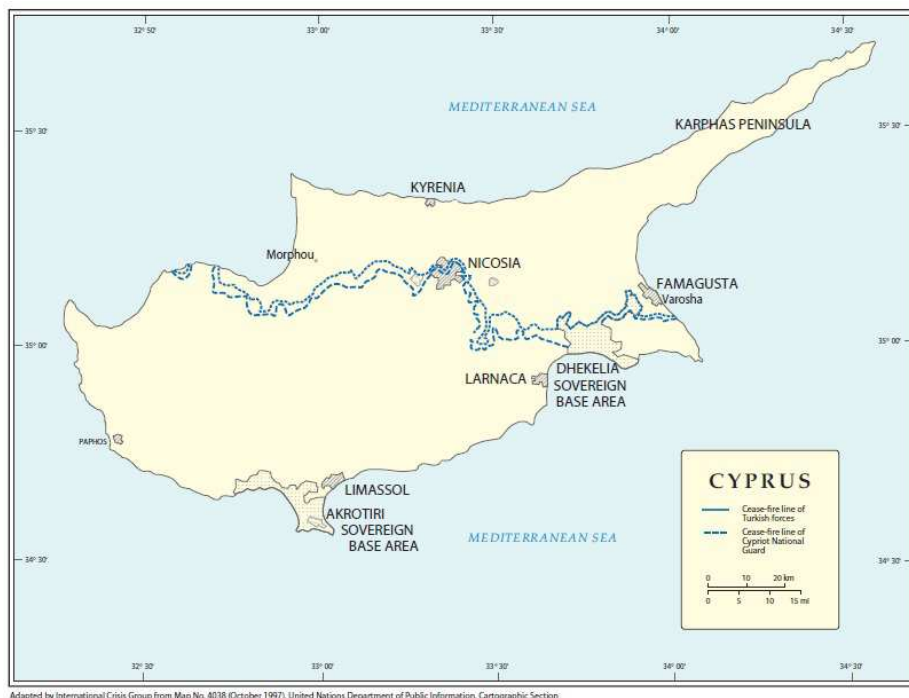
²⁴²Novine *Milliyet*, 19. 8. 1974., str. 12.

4.3. Podjela otoka

Nakon podjele glavnog grada 1963. godine, uslijedila je i podjela cijelog otoka. Granicu je odredio UNFICYP na mjestu prekidavatre 16. kolovoza 1974. godine. UN kontrolira „Zelenuliniju”, noneidvije britanske baze, kaoniti Varošu (tur. Maraş, grč. Βαρώσια), grad na istočnoj obali otoka, kojukontroliraturuskavojjska.²⁴³Varoša je inače bila popularno turističko mjesto s lijepim plažama i mnoštvom hotela. Većinu stanovništva činili su ciparski Grci koji su 1974. godine pobjegli pred turskom vojskom u nadi da će se uskoro vratiti. UN je 1984. godine zatražio kontrolu nad gradom i u rezoluciji zabranio bilo kome da se u njemu nastani, osim onih koji su grad napustili. No, Varoša je i danas izoliran „grad duhova“ u koji je nemoguće ući.²⁴⁴

„Zelena linija“ prolazi gotovo samo kroz poljoprivredna zemljišta, osim u Nikoziji i Famagusti. Nakon turske intervencije postojao je samo jedan mogući prijelaz, naime kontrolna točka u Nikoziji u blizini sjedišta UN-a.²⁴⁵Duljina„Zelenelinije”iznosioko 180 km, a širinajoj variraod 7,4 kmnanajširemdijelu, dosamo 3,3 musredištuNikozije te zauzimaukupno otprilike 3% površine otoka (slika 23).²⁴⁶

²⁴³ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus__reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

²⁴⁴ Richard Hooper i Vibeke Venema. "Varosha: The abandoned tourist resort," BBC, 14. 1. 2014., <www.bbc.com/news/magazine-25496729> (3. 8. 2014.)

²⁴⁵ Calame i Charlesworth, *Divided Cities*, 122.

²⁴⁶ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus__reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

Slika 23. Karta Cipra s prikazom „Zelene linije“, većih gradova i britanskih baza. (preuzeto sa stranice: www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition)

„Zelenu liniju“ čine zidovi, bodljikave žice, protutenkovski jarci, promatračnice i minska polja, a sastoji se od tri dijela. Prvi se nalazi oko mjesta Erenköy koje je danas pod upravom samoproglašene Turske Republike Sjevernog Cipra. Drugi, glavni dio, proteže se od sjeverne obale preko podijeljene Nikozije do istočnog dijela britanske baze. A treći se dio nalazi na zapadu otoka, od britanske baze do mora.²⁴⁷

Dijelovizoneunutar„Zelenelinije”nastanjenisuilipakpretvoreniupoljoprivrednopodručjeinanjim a živiiliradioko 10 000 osoba. Također, unutarspomenutezonepostojinekolikoselailimjestakojinosenaziv „Područjazacivilnuuporabu” ukojima secivilimoguslobodnokretati. No, na svim drugim mjestima unutar zone civilne osobe za slobodno kretanje trebaju posebno odobrenje od UNFICYP-a. UNFICYP trajno nadzire zonu vozilima, helikopterima i pješastvom.²⁴⁸

Ubrzo nakon podjele uslijedila je velika seoba stanovništva. Za većinu Grka podjela otoka značila je izgon i gubitak imovine, za Turke je predstavljala spas od teških uvjeta u enklavama i osjećaj sigurnosti jer im vlastiti život više nije bio ugrožen. Stanje se ubrzo stabiliziralo jer je prestala opasnost nasilja među zajednicama.²⁴⁹ Prema popisu stanovništva provedenom odmah nakon proglašenja neovisnosti 1960. godine, na Cipru je živjelo 442 138 Grka i 104 320 Turaka. Tijekom sukoba između 1963. i 1974. godine bilo je nemoguće provesti popis stanovništva, pa iz tog razdoblja postoje samo procjene.²⁵⁰ Nakon sukoba tijekom ljeta 1974. godine, od oko 600 000 stanovnika otoka Cipra, 200 000 Grka napustilo je svoje domove i bilo je prisiljeno pobjeći na jug, a oko 60 000 ciparskih Turaka ostalo je još nekoliko mjeseci na grčkom dijelu otoka, strahujući za svoju sudbinu, prije nego što su se preselili na sjever.²⁵¹

---

²⁴⁷Rongxing Guo, *Territorial Disputes and Resource Management: A Global Handbook* (New York: Nova Science Publishers, 2007), 91.

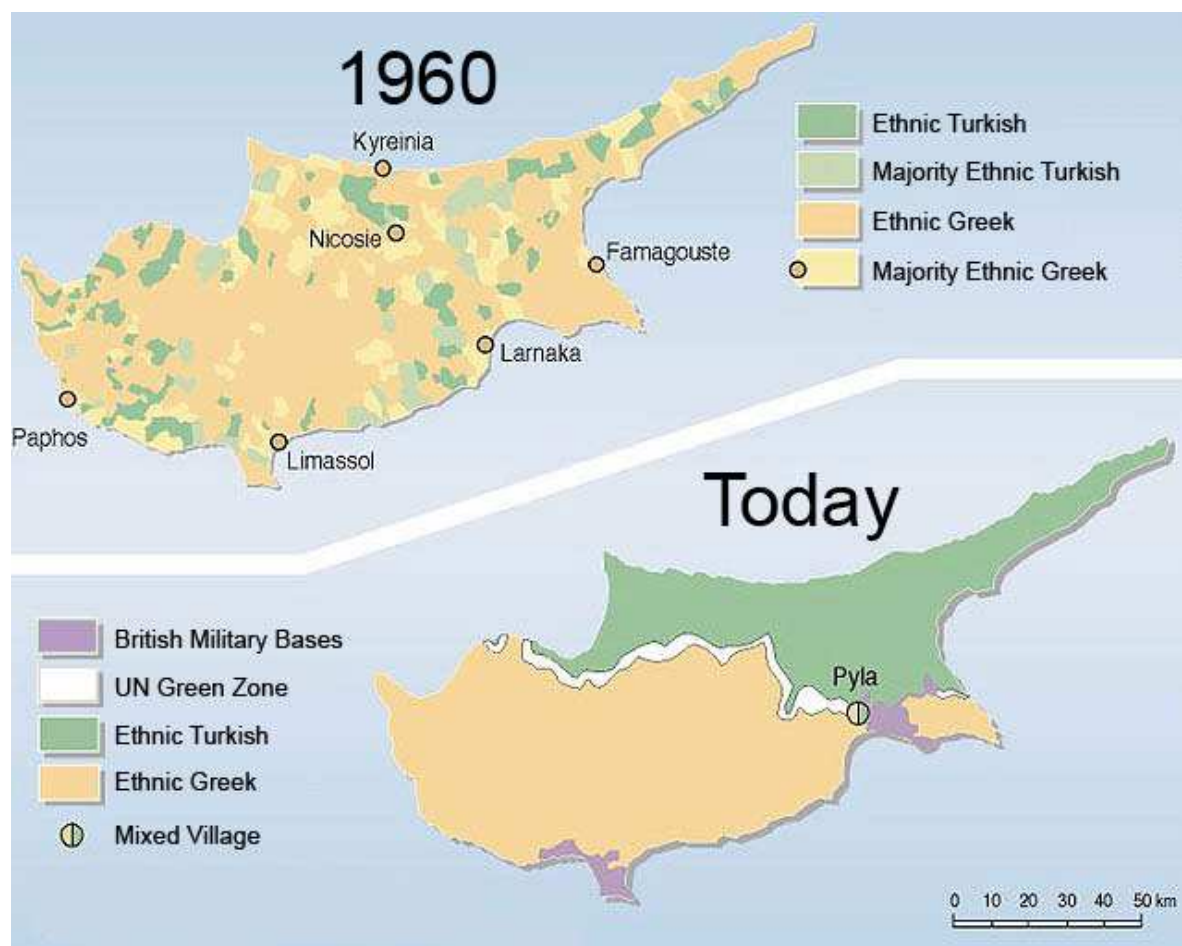
²⁴⁸Auswärtiges Amt "Zypern: Reise und Sicherheitshinweise," Auswärtiges Amt 3. 4. 2014. <www.auswaertiges-amt.de/DE/Laenderinformationen/00-SiHi/ZypernSicherheit.html> (18. 6. 2014.)

²⁴⁹Niyazi, *Der Zypernkonflikt*, 42.

²⁵⁰Mete Hatay. "Is the Turkish Cypriot Population Shrinking?," veljača 2007., 22. <www.academia.edu/3799660/Is_the_Turkish_Cypriot_Population_Shrinking> (16. 1. 2015.).

²⁵¹O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 221.

Urazdoblju od samo nekoliko desetljeća etnička
 seraspodjela ciparskog stanovništva uvelike promijenila. Prijem međunarodnih sukoba 1963. -
 1964. godine, državnog udara i turskih intervencija, obasunarođa živjela
 raštrkanom području cijelog otoka. No, nakon podjele otoka „Zelenom linijom”
 sjeverni, turski dio, potpuno je odvojen od južnog, grčkog dijela (slika 24).

Slika 24. Usporedba etničkog sastava Cipra 1960. godine s današnjim stanjem. (preuzeto sa
 stranice: [www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/8414D4363ACCF391C22572BA0022D188/\\$file/Apomonosi_EN.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/8414D4363ACCF391C22572BA0022D188/$file/Apomonosi_EN.pdf))

5. Stanje nakon turske intervencije do 2000. godine

Makarios se nakon vojnog udara i bijega na Cipar vratio krajem 1974. godine i ponovno postao ciparskim predsjednikom 7. prosinca 1974. godine. U njegovom odsustvu dužnosti predsjednika obnašao je Glafkos Klerides.²⁵² Makarios je nakon povratka na Cipar obećao da

²⁵² Mirbagheri, *Historical Dictionary*, 33.

neće doći do podjele otoka već da će uspostaviti mir između Turaka i Grka.²⁵³ On je nastojao pronaći zajednički jezik s turskim kolegom Raufom Denktaşom. Iako su se u mnogo čemu slagali, rješenje ipak nije pronađeno.²⁵⁴ U to vrijeme Grčka proživljavala tešku recesiju, visoku inflaciju i sve više jačalo antiameričko raspoloženje. Na referendumu 8. prosinca 1974. godine, 70% Grka izjasnilo se za ukidanje monarhije. Prestavši bitikraljevinom, Grčka je okrenula novu stranicu u povijesti.²⁵⁵ Grčki premijer Karamanlis nije komus postavio demokraciju Grčkoj i ma oje mnoge probleme s unutrašnjom ali i vanjskom politikom. Osim problematičnog ciparskog pitanja, Grčka se s Turskom sporila i oko dijela Egejskog mora.²⁵⁶

Glavna skupština UN-a donijela je 1. studenog 1974.

odluku o povlačenju svih stranih vojnih jedinica s otoka. No, kao i mnoge druge, nita odluka nije naišla na odjek. Turske su snage naime još i danas prisutne na Cipru. Uslijedio je niz pregovora, pri čemu je

međunarodna zajednica pomalo simpatizirala grčku stranu vršeći pritisak na Tursku.²⁵⁷ Turska je zbog straha od najavljenog američkog embarga naoružanja prihvatila spomenutu rezoluciju UN-a kao znak dobre volje i pristala smanjiti broj vojnika na otoku. Zbog neslaganja koalicijskih partnera na vlasti u Turskoj glede ciparskog pitanja, turska je vlada dala ostavku. Budući da se zahtjevi SAD-a nisu ispunili u cijelosti, embargo je započeo prema planu 5. veljače 1975. godine.

Zaustavljena je sporuka naoružanja u vrijednosti 200 milijuna američkih dolara, a embargo se odnosio i na opremu u vrijednosti 78 milijuna dolara koju je Turska već platila.

Turska je oštro osudila embargo i izjavila da neće ustupiti na njihov upolitički prema Cipru.

U listopadu 1975. godine američki Kongres djelomično je ublažio embargo, no potpuno čega ukinuti tek u rujnu 1978. godine.²⁵⁸ Embargo je prouzročio veliki jaz između SAD-a i Turske.

Turska vlada izjavila je da je poništila sve ranije sporazume s SAD-om vezane uz korištenje baza na tlu Republike Turske, što se prvenstveno odnosi na sporazum iz 1969. godine. Zračna baza Incirlik od tada se mogla koristiti samo za direktne potrebe NATO-a. Također je obustavljen rad u sve četiri američke obavještajne službe u Turskoj.²⁵⁹ Turske oružane snage od tada su upravljale tim, sada bivšim, američkim bazama i postrojenjima te je došlo do niza

²⁵³ Encyclopaedia Britannica "Makarios III.," <www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III> (11. 7. 2013.)

²⁵⁴ Choisi, *Wurzeln und Strukturen*, 341.

²⁵⁵ Pelt, *Tying Greece*, 362-363.

²⁵⁶ John S. Koliopoulos i Thanos M. Veremis, *Modern Greece: A History since 1821* (Chichester: Wiley-Blackwell, 2009), 156.

²⁵⁷ Niyazi, *Der Zypernkonflikt*, 79-80.

²⁵⁸ Uslu, *The Turkish-American Relationship*, 211.

²⁵⁹ Uslu, *The Turkish-American Relationship*, 94.

pregovora između Republike Turske i SAD-a. Dogovor će biti postignut pet godina nakon implementacije embarga, 1980. godine, potpisivanjem novog ugovora.²⁶⁰ Amerika se novim ugovorom obvezala da će se pobrinuti za opremu i obuku Turaka, a Turska će SAD-u odobriti prisutnost njihovih snaga i omogućiti im vojno djelovanje na određenim lokacijama.²⁶¹ Treba napomenuti da embargo na krajuni je ispunio svoj cilj, samo je narušio odnos između SAD-a i Turske, ali je Tursku ipak podsjetio na jezinu vojnu ovisnost o Americi. Turska je pak dokazala da nije američka marioneta i da neće na uštrb vlastitih interesa ispunjavati želje i očekivanja Zapada.²⁶²

Nova faza pregovora održala se u Beču od 31. srpnja do 2. kolovoza 1975. godine. Potpisan je Sporazum o razmjeni stanovništva koji je trebao regulirati situaciju nastalu podjelom otoka. Sporazumom je omogućeno da se ciparski Turci, ukoliko to žele, mogu sa svojom imovinom pod zaštitom UNFICYP-a preseliti s juga na sjever otoka. Također, Denktaş je Grcima na sjeveru otoka jamčio slobodan stanak i normalan život (vlastite škole, crkve i zdravstvenu zaštitu) kao i slobodu kretanja. No, ukoliko žele, slobodni su i otići živjeti na jug. Pri tome će posebnu pažnju stavlјati na ujedinjenje obitelji, što prvenstveno znači migraciju određenog broja Grka s juga na sjever. Prema tom Sporazumu, UN je imao nesmetan i stalan pristup grčkim selima na sjeveru otoka.²⁶³

Nakon što su vojnom intervencijom Turci zauzeli velik dio ciparskog sjevera, to je područje počelo funkcionirati kao zasebna država. Budući da nije bilo moguće prelaziti iz jednog dijela otoka u drugi, prekinute su sve veze s grčkim djelom te je 13. veljače 1975. proglašena Turska Federalna Država Cipar (tur. Kıbrıs Türk Federe Devleti), a za predsjednika je izabran Rauf Denktaş. Trebao je to biti temelj za kasniju federaciju s jugom, koja nikada nije ostvarena.²⁶⁴ Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je 1975. godine rezoluciju 367 kojom osuđuje jednostranu odluku po kojoj dio službene Republike Cipar postaje samostalan jer se to krši s UN-ovim rezolucijama.²⁶⁵

---

²⁶⁰ Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, 474.

²⁶¹ Uslu, *The Turkish-American Relationship*, 94-95.

²⁶² Uslu, *The Cyprus Question*, 156.

²⁶³ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus "The Third Vienna Agreement," <[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/0658E5B2F4D1A538C22571D30034D15D/\\$file/August%201975.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/0658E5B2F4D1A538C22571D30034D15D/$file/August%201975.pdf)> (5.10. 2013.)

²⁶⁴ Niyazi, *Der Zypernkonflikt*, 43.

²⁶⁵ UN "Resolutions adopted and decisions taken by the Security Council in 1975 - Resolution 367," <www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/367> (17. 11. 2013.)

Podpokroviteljstvom glavnog tajnika UN-a, Makariosi Denktas sklopili su sporazum 12. veljače 1977.

godine u kojem se ustojda obje strane tražene ovisnu i nesvrstanu federalnu državu dvaju zajednica te se zalažu za nastavak pregovora.²⁶⁶ Makarios je obnašao funkciju predsjednika u tri mandata sve do iznenadne smrti.²⁶⁷ Nekoliko mjeseci nakon dogovora dvaju strana, 3. kolovoza 1977. godine, preminuo je od posljedica srčanog udara.²⁶⁸ Pokopan je u blizini samostana Kikkos (grč. Κύκκος), u koji je 1926. godine došao kao početnik.²⁶⁹ Za vrijeme sprovođa spustio se jak pljusak, netipičan za to doba godine, pa su Grci događaj povezali s poslovicom „Kada se pokapa dobrog čovjeka, čak i nebesa plaču“, a Turci sa svojom „Kada se pokapa zla čovjeka, nebo se otvara kako bi ispralo njegova nedjela“.²⁷⁰

Nakon Makariosove smrti mjesto arhiepiskopa i predsjednika države službeno je odijeljeno.²⁷¹ Dužnosti predsjednika obnašao je Spyros Kyprianou, ciparski Grk koji se obrazovao u Velikoj Britaniji, a 31. kolovoza on je i službeno potvrđen kao predsjednik Cipra. Još za vrijeme Makariosove vlade bio je ministar vanjskih poslova, a kasnije predsjednik Zastupničkog doma. Na izborima 1978. godine ponovno je izabran, bez da je imao protukandidata.²⁷² Kyprianou je 19. svibnja 1979. godine sklopio takozvani „Ugovor od 10 točaka“ stadašnjim vođom ciparskih Turaka Denktasom. Dogovoren je nastavak pregovora u Nikoziji za 15. lipnja, aka temelje uzetraniji dogovor iz 1977. godine s Makariosom kao i UN-overezolucije o Cipru. Predviđen je demilitarizacija otoka. Objesu strane potvrdile da će Ciparostati neovisna država, da senećedijeliti u području s drugima.²⁷³ Nakon smirivanja napetosti između Turske, Grčke i ostalih svjetskih sila, Grčka je NATO-uponovno pristupila u listopadu 1980. godine.²⁷⁴ Godine 1983. Kyprianou je pobijedio na izborima i osigurao si novi

---

²⁶⁶ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus "High-Level Agreement of 12 February 1977," <[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/Ail/1974B2EDA77F8D0DC22571D30034D344/\\$file/February%201977.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/Ail/1974B2EDA77F8D0DC22571D30034D344/$file/February%201977.pdf)> (5.12. 2013.)

²⁶⁷ Encyclopaedia Britannica "Makarios III.," <www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III> (11. 7. 2013.)

²⁶⁸ Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, 108.

²⁶⁹ Encyclopaedia Britannica "Makarios III.," <www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III> (11. 7. 2013.)

²⁷⁰ Hal Hays McClure, *Adventuring: My Life As a Pilot, Foreign Correspondent and Travel Adventure* (Bloomington: AuthorHouse, 2012), 236.

²⁷¹ BBC "1959: Makarios elected president of Cyprus," 14. 12. 1959., <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/december/14/newsid_3747000/3747247.stm> (3. 6. 2013.)

²⁷² Lentz, *Heads of states*, 210.

²⁷³ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus "The 10-Point Agreement of 19 May 1979," <[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/Ail/028429D5BB7B89F4C225721B0033C262/\\$file/May%201979.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/Ail/028429D5BB7B89F4C225721B0033C262/$file/May%201979.pdf)> (17. 5. 2014.)

²⁷⁴ Pelt, *Tying Greece*, 363.

mandat.²⁷⁵ Prema njegovoj ideji, Generalna skupština UN-a u svibnju 1983. godine donosi rezoluciju opotpunoj demilitarizaciji Cipra, što Grčima traje velikom pobjedom. No, Turci nezadovoljni takvom odlukom, nakon propalih pregovora s Grcima i UN-om, 15. studenog iste godine proglašavaju Tursku Republiku Sjeverni Cipar (tur. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti). Taj potez ciparskih Turaka izaziva zabrinutost svijeta i posebno oštru kritiku SSSR-a i Velike Britanije. Za prvog predsjednika očekivano je izabran Rauf Denktaş koji će na toj funkciji ostati do 2005. godine. Godine 1985. donesenje i referendumom potvrđeno ustav samoproglašene države.²⁷⁶

Ovakav jednostrani potez Turaka naišao je na oštru međunarodnu osudu. U rezoluciji 550 iz 1984. godine, Vijeće sigurnosti UN-a potvrđuje ranije rezolucije koje se odnose na ciparski problem, poziva na bojkot samoproglašene Turske Republike Sjeverni Cipar te osuđuje stanje u okupiranom dijelu Republike Cipar, planiranu razmjenu veleposlanika između Republike Turske i Turskog Cipra, referendum i izbore. Pritom se naglašava da je jedina legalna država na otoku Republika Cipar. Rezolucija je donesena s 13 glasova za, jednim glasom protiv (Pakistan) dok je SAD bio suzdržan.²⁷⁷ Nakon samoproglašenja sjevernog dijela otoka, bilo je jasno da će Grci mijenjati politiku. Tako je na izborima u veljači 1988. godine, pobijedivši Kyprianoua i Kleridesa, novi predsjednik postao rođeni Cipranin George Vassiliou. Zalagao se za ujedinjenje Cipra, no pregovori s Denktaşem bili su bezuspješni.²⁷⁸ Vassiliou će obnašati dužnost predsjednika Cipra do 1993. godine, kada će ga na izborima pobijediti Glafkos Klerides, koji je kratko vladao 1974. godine za vrijeme Makariosovog odsustva.²⁷⁹

Cipar je i dalje bio teško opterećen događajima iz nedavne prošlosti i sudbinom nestalih. Stoga su održani mnogobrojni pregovori na temu, no nije bilo većih pomaka. Sve dok UN nije donio rezoluciju kojom predlaže osnivanje posebnog tijela za traženje nestalih. Ciparski Turci i Grci prihvatili su prijedlogi 1981. godine osnivanje Odbora za nestale osobe na Cipru. Tijekom dvadesetljeća ovaj tijelo provelo mnoge istrage, popisivalo nestale osobe, lociralo grobnice i uzimalo uzorke DNA od rodbine nestalih. Projekt većinom financira EU i Republika Cipar. Zanimljivo je da se na popisu donatora Turska nalazi na trećem, ciparski Turci na osmom mjestu, dok se Grčka nalazi tek na desetom mjestu. Broj nestalih osoba na

²⁷⁵ Lentz, *Heads of states*, 210.

²⁷⁶ Choisi, *Wurzeln und Strukturen*, 367-368.

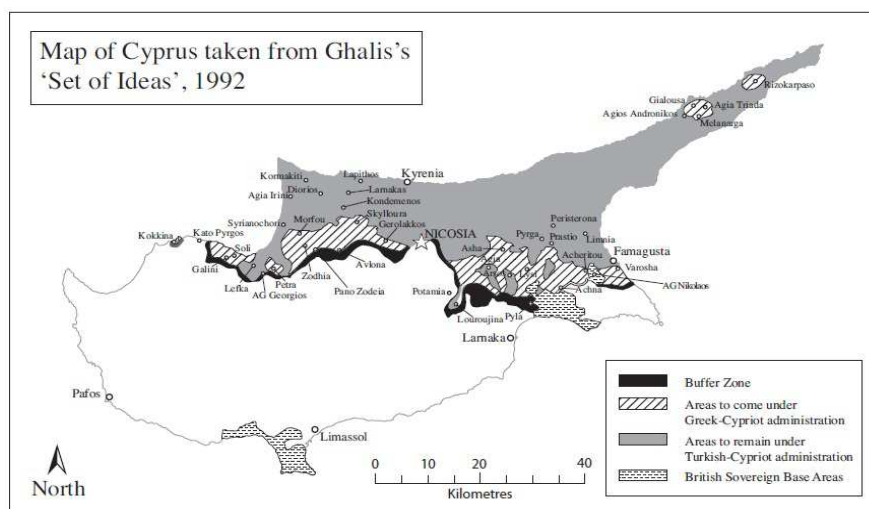
²⁷⁷ UN "The situation in Cyprus - Resolution 550 (1984)," <[www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550\(1984\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550(1984))> (15. 5. 2014.)

²⁷⁸ Lentz, *Heads of States*, 209.

²⁷⁹ Mirbagheri, *Historical Dictionary*, 177.

Cipru trenutno iznosi 2001. Većina ih je nestala u sukobima 1963. - 1964. i za vrijeme turske intervencije 1974. godine. Radi se o 1508 Grka i 493 Turaka. S ekshumacijama se započelo tek 2006. godine i to na oba dijela otoka. Do sada je identificirao više od 550 posmrtnih ostataka.²⁸⁰

Jedan od bitnijih pokušaja pronalaska rješenja ciparskog pitanja bio je plan tadašnjeg glavnog tajnika UN-a, Boutrosa Boutrosa-Ghalisa, iz 1992. godine. Prema planu, Turci bi se morali odreći većine teritorija uz „Zelenu liniju“, eksklave Erenköya, Varoše i dijelova krajnjeg sjeveroistoka (slika 25), a Grci bi morali prihvatiti da se dio njihovog stanovništva nikada neće vratiti na sjever Cipra. Iako je plan propao, bio je temelj za daljnje pregovore.²⁸¹

Slika 25. Karta Cipra prema Ghalisovom planu iz 1992. godine prikazuje dijelove Turske Republike Sjeverni Cipar koji bi postali dio Republike Cipra.²⁸²

Od mnogih incidenata na Cipru nakon 1974. godine, dva veća zbila su se 1996. godine. Nakon prosvjeda motociklista iz više zemalja protiv “turske okupacije” 11. kolovoza, došlo je i do okupljanja ciparskih Turaka i Grka u Nikoziji. Ciparska policija (Cypol) došla na mjesto nemira, no nije mogla kontrolirati situaciju. U međuvremenu su na to područje došli Turci iz Turske, većinom pripadnici Sivih vukova (tur. Bozkurtlar).²⁸³ Grci su upali na područje „Zelene linije” i jurišali su prema Turcima provocirajući ih i gađajući ih kamenjem. Tada su i

²⁸⁰ Committee on missing persons in Cyprus <www.cmp-cyprus.org> (21. 6. 2014.)

²⁸¹ Halil Ibrahim Salih, *Reshaping of Cyprus* (Bloomington: Xlibris, 2013), 149-150

²⁸² Preuzeto iz: Chrysostomos Pericleous, *The Cyprus referendum* (New York: I.B.Tauris, 2009)

²⁸³ Sivi vukovi su turska nacionalistička i desno orijentirana grupa, osnovana u ranim 70-im godinama prošlog stoljeća za suzbijanje komunizma terorističkim akcijama. (Atkins, *Encyclopedia of Modern Worldwide*, 110.)

Turci ušli u zabranjenu zonu i naoružani palicama tukli su svakoga koga su se uspjeli dočepati. Anastasios Isaak odvojio se od sugrađana i našao se sam okružen Turcima, koji su ga brutalno udarali, sve dok ga nisu ubili, što je i zabilježeno na kameri. UNFICYP je sakupio dokaze o incidentu i pokrenuo istragu.²⁸⁴ Drugi incident se zblio na sprovodu Isaaka, 14. kolovoza, kada su izbili prosvjedi blizu mjesta na kojem je ubijen. Solomos Solomou, odvojio se od grupe i ušao u tursku kontrolnu točku te se popeo na jarbol zastave kada je pogođen i ubijen. Kamere su zabilježile cijeli incident.²⁸⁵ Suđenje Turskoj za ta ubojstva počeo će tek nakon 11 godina. Turska nikada nije provela ozbiljniju istragu niti su ubojice identificirane i izvedene pred domaći sud. Sud za ljudska prava je u sporovima Isaak protiv Republike Turske i Solomou protiv Republike Turske proglasio Tursku krivom za ta ubojstva.²⁸⁶

Godine 1997. Republika Cipar naručila je od Rusije oružje u vrijednosti 400 milijuna britanskih funti. Turska je zaprijetila da će ih u slučaju isporuke napasti i uništiti, na što je Cipar odustalo i odlučio ih istovariti na grčki otok. To je zaoštrilo odnose Grčke i Turske, pa je Turska spominjala moguće pripojenje sjevernog Cipra.²⁸⁷

Republika Cipar još je u listopada 1974. godine proglasila da su sve luke na sjeveru otoka, tj. u "okupiranom dijelu", ilegalne i time ih je isključila iz međunarodnog prometa. Luke Famagusta, Karavostasi (tur. Gemikonağı, grč. Καραβοστάσι) i Kirenija zatvorene su za sav promet. Zbog ovakve odluke Republika Turska u travnju 1987. godine uvela je zabranu ulaska brodova pod ciparskom zastavom u njihove vode.²⁸⁸ Turska je otišla i korak dalje te godine 1997. pooštrila je restriktivne mjere za sve brodove koja imaju bilo kakve veze s

---

²⁸⁴ Hellenic Resources Network "United Nations report – The demonstrations of 11 August 1996," <www.hri.org/MFA/foreign/cyprus/UN2.htm> (18. 4. 2014.)

²⁸⁵ Hellenic Resources Network "United Nations press release – The demonstrations of 14 August 1996," <<http://www.hri.org/MFA/foreign/cyprus/UN1.htm>> (18. 4. 2014.)

²⁸⁶ Documentation Centre SIM "Summary: Press release (Isaak v. Turkey; Solomou v. Turkey)," Netherlands Institute of Human Rights <<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/233813e697620022c1256864005232b7/d2f488922d2313d4c12574710040c343?OpenDocument>> (10. 4. 2014.)

²⁸⁷ O'Malley i Craig, *The Cyprus Conspiracy*, 15.

²⁸⁸ Republic of Cyprus – Press and information office "Turkish illegal restrictive measures against Cyprus and European Union shipping," <www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/4D211D253E471BBFC225725D00294773?OpenDocument> (19. 3. 2014.)

Ciprom. Time sunastojali ograničiti korištenje ciparskih luka za prekrcaj robe na linijama u Sredozemlju.²⁸⁹

Zbogvojnog udara i turske intervencije došlo je dopreseljavanjastanovništva, što je rezultiralo neriješenim vlasničkim odnosima Cipru. Grcipotražuju gotovo 79% teritorija na sjeveru otoka, a Turci smatraju da im pripada samo 64%. Turci, pak polažupravona 22% južnog teritorija Cipra, a Grcitajbrojsmanjujuna 14%.

Pod pritiskom Europskog sudazaljudskoprava, 1998. godine odlučeno je da Turska, kao "okupator", mora obešteti ciparske Grce zato što nemogu pristupiti svojoj imovini.

Zbog velikog broja slučajeva sudjenaložio osnivanje posebnog tijela koje

će se baviti imovinskim problemima, pa će Turska Republika Sjeverni

Cipar osnovati Komisiju za imovinu 2006. godine. Velika se

većina slučajeva rješavanovčanom kompenzacijom. Republika Cipar 1991. godine stavila je tursku imovinu pod državnu skrb.

Iznajmljivalisu je Grcima koji su se doselilisajeverailisu je koristiliza projekte javnog sektora.²⁹⁰

Na Helsinškom summitu 1999. godine, Europsko je vijeće pozdravilo napretke u pregovorima s Ciprom i izrazilo zadovoljstvo kontinuiranim pokušajima rješavanja ciparskog pitanja. Iako bi dogovor olakšao pristupanje Cipra Uniji, nije postavljen kao preduvjet.²⁹¹ Ta je odluka ciparskim Grcima značila sigurnosti, a Turcima postala izvor novih briga i neizvjesnosti.

6. Cipar od 2000. godine do danas

U razdoblju između 1999. i 2003. godine odvijao se intenzivan proces pronalaženja rješenja. De Soto, UN-ov posebni izaslanik za Cipar, izjavio je da je ciparski problem kao predmet s ciljem uspostave mira na nekom području najduže na dnevnom redu glavnog tajnika UN-a te

---

²⁸⁹ Republic of Cyprus – Press and informations office "Turkish illegal restrictive measures against Cyprus and European Union shipping," <www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/4D211D253E471BBFC225725D00294773?OpenDocument> (19. 3. 2014.)

²⁹⁰ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

²⁹¹ European Parliament "Helsinki European Council 10 and 11 December 1999," <www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm> (13. 4. 2014.)

da se na njemu mnogo radilo. Stoga je izrazio žaljenje što je došlo do kraja pregovora u Nizozemskoj i što dogovor nije postignut.²⁹²

Početkom 21. stoljeća činilo se mnogo na području pomirbe i ujedinjenja otoka. Tako je travnju 2003. godine otvoreno nekoliko prijelaza preko „Zelene linije”. Nakon što je Klerides Ciprom predsjedao punih 10 godina, 2003. ga zamjenjuje Tassos Papadopoulos, jedan od glavnih ljudi EOKA-e u razdoblju između 1955. i 1959. godine. Papadopoulos se zalagao za nastavak političke i ekonomske izolacije turskog dijela otoka. Obnašati će funkciju predsjednika do 2008. godine.²⁹³

Budući da Ciprani nisu sami mogli riješiti svoje unutarnje probleme, međunarodna se zajednica uključila u pokušaje ujedinjenja. Najznačajniji je bio pokušaj glavnog tajnika UN-a Kofija Annana. UN je od 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća organizirao niz mirovnih pregovora između ciparskih Grka i Turaka, no nije bilo većih pomaka.

6.1. Pokušaj ujedinjenja otoka (Annanov plan)

6.1.1. Sadržaj plana

Pitanje budućnosti Cipra ponovno se našlo na dnevnom redu Vijeća sigurnosti 1999. godine. Rezolucijom 1250 odlučeno je da će glavni tajnik UN-a u jesen iste godine pozvati obje strane na dogovor i predložiti im svoje rješenje.²⁹⁴ Najintenzivniji proces mirenja od 1974. godine bio je upravo ovaj pokušaj Annana koji je trajao četiri i pol godine. Prva službena verzija plana objavljena je krajem 2002. godine.²⁹⁵

U veljači 2004. godine vođe ciparskih Grka i Turaka sastaju se najprije na Cipru kako bi raspravljali o ponuđenom planu. Nastavljaju pregovore u Švicarskoj gdje im se pridružuju i premijeri Grčke i Turske.²⁹⁶ Kofi Annan je stigao dogovor s vođama ciparskih Grka i Turaka, pa je u travnju 2004. objavljena peta i konačna verzija mirovnog plana. Imala je 182 stranice glavnih članaka i finaliziranih zakona, a u prilogu se nalazilo više od 9 000 stranica

---

²⁹² Presidency of the Turkish Republic of Northern Cyprus "Documents about Cyprus," <www.kktcb.org/content01.aspx?id=5&sayfa=39&lang=en> (12. 3. 2014.)

²⁹³ Salih, *Reshaping of Cyprus*, 9.

²⁹⁴ UN "Resolution 1250," <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/191/38/PDF/N9919138.pdf?OpenElement>> (13. 8. 2014.)

²⁹⁵ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

²⁹⁶ UN „Annan submits final settlement plan for Cyprus referenda," 31. 3. 2004., <www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=10282&Cr=cyprus#.U8mWa7cU9dg> (18. 5. 2014.)

sporazuma i nacrtu zakona. Kofi Annan smatra da ponuđeno rješenje, iako ne ispunjava sve zahtjeve obiju strana, može dovesti do ujedinjenja otoka.²⁹⁷ Anan je izjavio: „Ovaj je plan pošten. Osmišljen je da uspije. I vjerujem da nudi Cipru siguran okvir za zajedničku budućnost (...).Bilo je previše neiskorištenih prilika u prošlosti. Molim vas, za dobrobit svijeta vas, nemojte ponovno počiniti istu pogrešku. Trebamo iskoristiti ovu šansu za mir u ujedinjenoj Republici Cipar”.²⁹⁸ Plan dobiva podršku UN-a, Europske unije i SAD-a.²⁹⁹

Prema Annanovoj ideji, ujedinjeni bi Cipar bio konfederacija dviju konstitutivnih zemalja s velikim stupnjem samostalnosti, a kao model uzeti su švicarski kantoni.Postojao bi glavni parlament sačinjen od 2/3 Grka i 1/3 Turaka, što bi predstavljalo presliku realnog udjela nacionalnih skupina u ukupnom broju stanovnika. Svaka bi nacija imala i vlastiti parlament te bi mogla sama birati zastupnike. Obje strane obvezale bi se smanjiti broj vojnika na 6 000. Plan jedino nije predviđao rješenje pitanja britanskih vojnih baza.³⁰⁰

Ananov plan predviđao je povećanje sadašnjeg grčkog teritorija za 9%, a on bi nakon proširenja činio 72% otoka. Zbog toga bi se otprilike jedna trećina turske populacije morala preseliti. Turska Republika Sjeverni Cipar kontrolirala je naime 37% površine otoka i 57% obale. Eventualno preseljenje odvijalo bi se u šest faza, od tri i pol mjeseca do tri i pol godina, a proces bi nadzirao UN (slika 26).³⁰¹

---

²⁹⁷ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008.,<www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

²⁹⁸ Citirano u: UN "Annan submits final settlement plan for Cyprus referenda," 31. 3.

2004.,<www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=10282&Cr=cyprus#.U8mWa7cU9dg> (18. 5. 2014.)

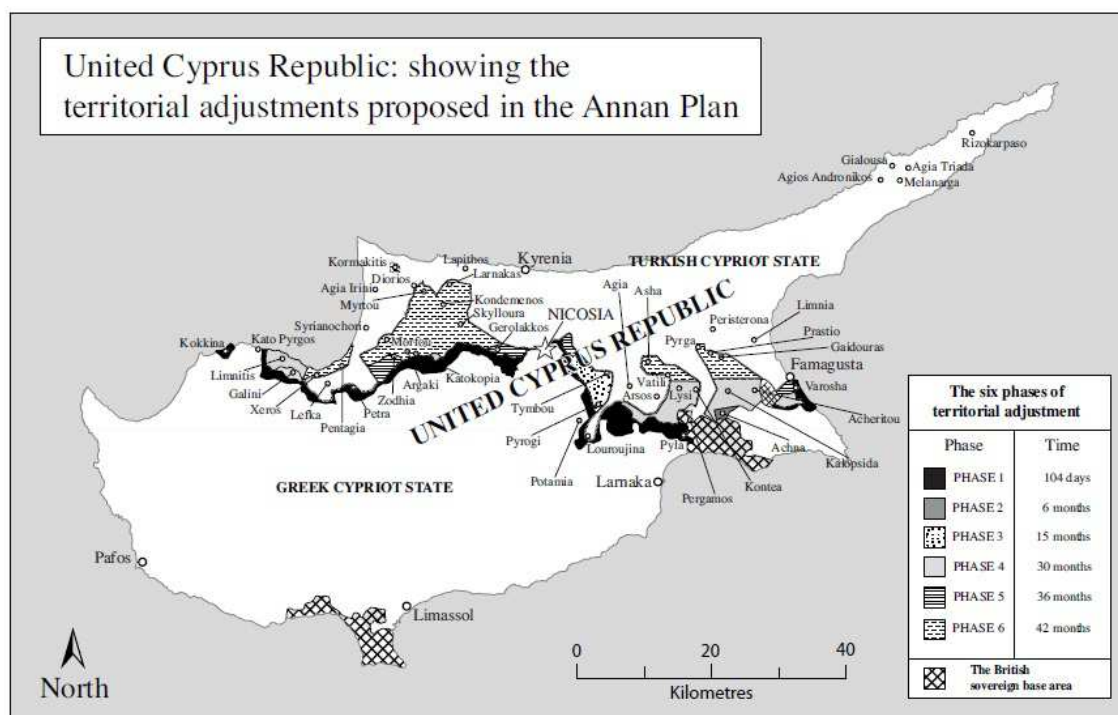
²⁹⁹ UN "Annan submits final settlement plan for Cyprus referenda," 31. 3.

2004.,<www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=10282&Cr=cyprus#.U8mWa7cU9dg> (18. 5. 2014.)

³⁰⁰ Hellenic Resources Network "The comprehensive settlement of the Cyprus problem,"

<www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf> (16. 5 2014.)

³⁰¹ Sumantra Bose, *Contested lands: Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus, and Sri Lanka* (Cambridge: Harvard Univeristy Press, 2009), 96-97.

Slika 26. Prikaz Annanovog plana i njegovih šest faza teritorijalne prilagodbe.³⁰²

Političari obje strane protive se planu jer smatraju sa će njihov narod biti zaknut. Grci drže da plan daje prevelike ovlasti Turcima i onemogućava povratak grčkih izbjeglica i povrat zemlje, dok desetcima tisuća Turaka koji su se naselili 1974. godine omogućuje ostanak na otoku. Nisu se slagali ni s postotkom Turaka u organima vlasti. Turci su pak inzistirali na samostalnoj republici jer zbog kulturne različitosti i duge izolacije imaju gotovo sve elemente neovisne države.³⁰³ Iako se u mnogočemu nisu mogli složiti, donose odluku o održavanju referendum na kojem bi obje strane demokratski odlučile o eventualnom ujedinjenju. Do ujedinjenja Cipra doći će samo ako se za to referendumski izjasne obje strane.³⁰⁴ Prihvatanjem plana ponovno ujedinjeni Cipar postao bi članica EU-a, a svi stanovnici Ciprani, bez obzira na nacionalnost. No, u slučaju da jedna strana odbaci plan, on se neće provesti i u Europsku uniju ući će samo južni dio otoka, dok će sjever i dalje biti izoliran i nepriznat.³⁰⁵

Vođa ciparskih Turaka, Rauf Denktaş, u posjetu Turskoj poziva sunarodnjake da odbace pokušaj ujedinjenja, ako svi njihovi uvjeti ne budu ispunjeni. Predreferendumske ankete

³⁰² Preuzeto iz: Pericleous, *The Cyprus referendum*.

³⁰³ BBC "Cyprus 'spurns historic chance,'" 25. 4. 2004., <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3656753.stm>> (20. 8. 2013.)

³⁰⁴ Hellenic Resources Network "Annex IX," <www.hri.org/docs/annan/AnnexIX/AnnexIX.pdf> (5. 4. 2014.)

³⁰⁵ Hellenic Resources Network "The comprehensive settlement of the Cyprus problem," <www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf> (16. 5. 2014.)

pokazuju da će Turci glasovati za ujedinjenje, a strahuje se da će Grci biti protiv jer ih većina smatra da je i „nikakvo rješenje bolje od lošeg rješenja“. Paradoksalno, vođe obaju ciparskih naroda smatraju da je sporazum prijetnja sigurnosti njihovom narodu i da će profitirati jedino suprotna strana. Zbog kolonijalne prošlosti i posjedovanja dviju velikih vojnih baza, Britanci još uvijek imaju ključnih političku ulogu na otoku. Baze na Cipru najveće su britanske baze izvan matične zemlje i u njima se nalazi oko 3 500 vojnog osoblja. U slučaju ujedinjenja otoka, Britanci bi bili spremni Cipru prepustiti 50% vojnog teritorija.³⁰⁶

Predsjednik Denktaş, koji je odbio tri ranija Annanova prijedloga, više nije uživao potporu stanovnika. Ciparski Turci smatrali su naime, da bi daljnje inzistiranje na ispunjenju svih zahtjeva moglo kočiti njihov napredak i onemogućiti im da budu ravnopravni s ciparskim Grcima u EU-u. Na ulicama se sve češće prosvjedovalo i Denktaşeva stranka izgubila je izbore u prosincu 2003. godine. Mehmet Ali Talat, pobjednik izbora i novi premijer (2004.-2005.), zalagao se za ponovno ujedinjenje otoka. Denktaş više nije bio glavni pregovaratelj ciparskih Turaka, što je dovelo do velikog zaokreta u politici Turskog Cipra i stava prema Annanovom planu.³⁰⁷

6.1.2. Referendum 2004. godine

Referendum se prvotno trebao održati 21. travnja. No, radilo se o neugodnom i sramotnom propustu diplomacije. Naime, upravo je taj datum bio godišnjica državnog udara u Ateni 1967. godine i bio je neposredni okidač turske vojne intervencije 1974. godine. Nakon promjene datuma, dogovoreno je da će se referendum o ujedinjenju Cipra održati 24. travnja 2004. godine.³⁰⁸

Turske novine *Hürriyet* od 20. travnja 2004. godine prenose riječi metropolita Hrisostomosa iz grada Bafa: „Slavit ćemo *enosia* 1. svibnja sa šampanjcem“. Rekao je da EOKA nije uspjela provesti ujedinjenje s Grčkom u prošlom stoljeću, no da će se sada napokon ostvariti ujedinjenje s Europom, a time i s Grčkom. Pozvao je borbe iz tog razdoblja da mu se pridruže i da šampanjce proslave ostvarenje *enosisa*. Članak prenosi i vijest da su neki utjecajni

---

³⁰⁶Ewen MacAskill i Helena Smith. "New date to be set after blunder over Cyprus referendum," 5. 3. 2004., <www.theguardian.com/world/2004/mar/05/turkey.eu?INTCMP=ILCNETTXT3487> (17. 7. 2014.)

³⁰⁷International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

³⁰⁸MacAskill i Smith. "New date to be set after blunder over Cyprus referendum," 5. 3. 2004., <www.theguardian.com/world/2004/mar/05/turkey.eu?INTCMP=ILCNETTXT3487> (17. 7. 2014.)

svećenici na otoku na misi vjernicima poručili da u slučaju podržavanja plana idu ravno u pakao, a glasom „protiv otvorit će im se vrata raja.“³⁰⁹

Hürriyet od 21. travnja prenosi riječi turskog ministra obrane koji smatra da se ne smije zaboraviti prošlost i pogotovo 1974. godina te da se Turci trebaju prisjetiti onih koji su svoj život dali za poboljšanje uvjeta života Turaka na Cipru. Govori kako je u obje akcije poginulo 577 pripadnika turskih oružanih snaga.³¹⁰ U istom izdanju novina stoji da će Cipranci reći svoje konačno mišljenje o budućnosti otoka na nadolazećem referendumu. Stručnjaci sa sveučilišta na sjeveru Cipra pripremili su studiju s četiri moguća scenarija ovisno o ishodu referenduma. U slučaju da obje strane glasaju „za“, otok bi ujedinjen ušao u EU i mogao bi koristiti EU fondove, a i Republici Turskoj to bi olakšalo pregovore s EU-om, budući da ima status kandidata. Za turski dio otoka to bi donijelo kraj neizvjesnosti i oporavak u ekonomskom te političkom smislu, kao i ukidanje svih vrsta embarga. Negativa strana ovakvog ishoda bili bi, između ostalog, gubitci zbog usklađivanja s europskim standardima i problemi u vođenju države. Za Turke na otoku to bi značilo da bi se mnogi morali iseliti iz domova u kojima su živjeli godinama kako bi oni bili vraćeni Grcima koji su ih napustili tijekom sredine 70-ih godina. U ostala tri scenarija samo bi južni pristupio EU-u. U slučaju da Turci glasaju „za“, a Grci „protiv“, samoproglašenoj republici to bi možda donijelo poboljšanje uvjeta u smislu izvoza, stranih investicija, prometne povezanosti sa svijetom, korištenje EU fondova, a stvorilo bi i pozitivniji stav prema ulasku Republike Turske u EU. No, ovakav ishod ne bi doveo do rješavanja političke situacije na otoku. Međunarodna zajednica mogla bi izgubiti zanimanje za ovaj problem, a također bi se poljuljalo i povjerenje između dvaju naroda na otoku. U trećem scenariju, da se obje strane na referendumu odluče „protiv“ plana, to bi jako narušilo odnose među narodima, nastupili bi problemi u financijskom sektoru i došlo bi do manjka ulagana zbog neizvjesnosti, a politička bi se izolacija Turskog Cipra nastavila uz velike probleme u vladi. Najvjerojatnije bi Turska i Turski Cipar i dalje ostali politički povezani, a grčki bi diokao članica EU-a mogla vršiti veći pritisak na turski dio. U slučaju ostvarenja posljednjeg scenarija, onoga u kojemu bi Grci glasali „za“, a Turci „protiv“, Turska Republika Sjeverni Cipar i dalje ne bi mogla sudjelovati u svjetskoj ekonomiji i politici, a EU na prisustvo turskih vojnika na otoku ne bi gledala

³⁰⁹ Novine *Hürriyet* "1 Mayıs'ta Enosis'i şampanya ile kutlarız," 20. 4. 2004., <<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=218962>> (11. 8. 2014.)

³¹⁰ Novine *Hürriyet* "Kıbrıs'ta 577 asker şehit oldu," 21. 4. 2004., <<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/21/446389.asp>> (12. 8. 2014.).

blagonaklono. Ciparski bi Turci nakon 1. svibnja imali pravo na državljanstvo EU-a, što bi stvorilo nove probleme.³¹¹

U članku „Grci se neće riješiti Annanovog plana i u slučaju da glasaju protiv“ u novinama *Hürriyet* od 22. travnja 2004. stoji da su Grci na otoku pod velikim utjecajem svojih vođa koji ih zavaravaju krijući im činjenice. Ponašaju se kao da će odbijanjem plana ponovno dobiti cijeli otok. No, u slučaju odbijanja Annanovog plana, proces nalaženja rješenja ne bi stao. EU bi navodno organizirao drugi referendum, a ako bi i njega Grci odbili, Sjeverni Cipar dobio bi međunarodno priznanje. EU ne bi trebao kazniti ciparske Turke ako Grci odbiju ovaj plan. Glasanjem „protiv“ Grci će pokazati da prihvaćaju podjelu i da ne žele živjeti u istoj tvorevini s Turcima. Neće više moći koristiti izgovor da su pod okupacijom, da ih smeta prisustvo turske vojske. Članak završava stavom da nekoliko tisuća ljudi na malenom otoku ne bi smjeli remetiti stabilnost u Egejskoj moru kao ni stati između Europe i Turske u kojoj živi 70 milijuna ljudi.³¹²

UN-ov posebni izaslanik za Cipar, Álvaro de Soto, izjavio je da ne postoji plan B i nadodao: „Ako iz referenduma ne proizađe rješenje i ako vođe ne uspiju razjasniti svojim narodima da je ovo rješenje put k pomirbi, nećemo imati više niti jedno sredstvo za pronalazak izlaza iz ove situacije. Bit će vrlo teško znati u kojem će se smjeru razvijati ovaj problem“.³¹³

Novine *Hürriyet* 24. travnja donose neslužbene rezultate referenduma (slika 27). U tekstu stoji da je to bio treći referendum ciparskih Turaka te da je Annanov plan propao zbog Grka.³¹⁴

³¹¹ Novine *Hürriyet* "Referandum sonrası için 4 senaryo," 21. 4. 2004., <<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/21/446382.asp>> (15. 8. 2014.)

³¹² Mehmet Ali Birand. "Rumlar 'hayır' dese dahi Annan'dan kurtulamaz," *Hürriyet*, 22. 4. 2004., <<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=219558>> (15. 8. 2014.)

³¹³ Novine *Hürriyet* "De Soto: 'B Planı'mız yok," 23. 4. 2004., <<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/23/447624.asp>> (16. 8. 2014.)

³¹⁴ Novine *Hürriyet* "Rumlar 'Hayır', Türkler 'Evet' dedi," 24. 4. 2004., <<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/24/448121.asp>> (16. 8. 2014.)

Slika 27. Rezultati povijesnog referenduma. (preuzeto sa stranice

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/24/hurriyetim.asp>)

Odaziv na referendum bio je vrlo velik na obje strane, prosječno 88,7%. Iako su naizgled svi bili protiv, Grci su očekivano odbili plan s 75,8% glasova protiv, dok je 64,9% ciparskih Turaka, pomalo iznenađujuće, podržalo plan. Usprkos tome što su Turci podržali plan, on je propao. Znalo se unaprijed da će Grci odbaciti ovaj prijedlog, no nitko nije predvidio da će ga više od $\frac{3}{4}$ Grka odbiti. Diplomati su se nadali da će plan propasti s beznačajnim postotkom, pa će ga za par mjeseci ponoviti. No, nakon takvog rezultata to je bilo nemoguće.³¹⁵

Rezultati referenduma prikazani su na ovoj tabeli:

	Ciparski Grci ³¹⁶	Ciparski Turci ³¹⁷	Ukupno (Grci + Turci)
ZA	24,17% 103 585	64,91% 81 113	33,37% 184 698
PROTIV	75,83% 324 982	35,09% 43 850	66,63% 368 832
IZLAZNOST	89,18% 428 567	87% 124 963	88,68% 553 530
UKUPAN BROJ BIRAČA	480 564	143 636	624 200

Dok se 50-ih godina velika većina ciparskih Grka (78%) izjašnjavala za pripojenje Cipra Grčkoj, što znači da je samo 22% bilo spremno upravljati otokom u dogovor s Turcima, oko 18% ciparskih Turaka zalagalo se za podjelu otoka ili pak pripojenje Republici Turskoj, a 82% se slagalo s nastavkom postojećeg stanja u kojemu bi Grci i Turci zajedno odlučivali o budućnosti Cipra.³¹⁸ Ako to usporedimo s rezultatima ovog referenduma, broj Grka koji ne

³¹⁵ BBC "Cyprus 'spurns historic chance'," 25. 4. 2004., <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3656753.stm>> (20. 8. 2013.)

³¹⁶ Greek News "Greek Cypriots vote for NO," 26. 4. 2004., <www.greeknewsonline.com/greek-cypriots-vote-for-no/> (7. 11. 2013.)

³¹⁷ Election Guide "TRSC," 24. 4. 2004., <www.electionguide.org/elections/id/105/> (12. 11. 2013.)

³¹⁸ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

želi suživot s Turcima, tj. u ovome slučaju protivi se ujedinjenju, neznatno je pao u odnosu na 50-e godine i sada iznosi 75%. A broj Turaka koji se protivi ujedinjenju i zapravo traži podjelu otoka porastao je gotovo dvostruko u pola stoljeća i sada iznosi 35%. Moguće je da razlog povećanja broja protivnika ujedinjena otoka kod Turaka leži u 60-im i 70-im godinama kada su živjeli u teškim životnim uvjetima zbog Grka. Također, zbog činjenice da već desetljećima upravljaju svojim dijelom otoka, doduše ilegalno u očima svijeta, možda smatraju da nema potrebe za ujedinjenjem.

Mnogo je Turaka glasovalo za plan ujedinjenja, jer su se bojali da bi se u protivnom, kod podjele otoka, u korist Grka morali odreći svoje zemlje, čak i cijelih sela. Što se tiče gradova na sjeveru otoka, jasno je vidljivo da je u svima većina stanovnika glasovala za ujedinjenje: Lefkoşa (70,7%), Gazimağusa (63,2%), Girne (63%), Güzelyurt (64,2%), İskele (55,1%), Dipkarpaz (56%). I većina je sela podržala plan na referendumu.³¹⁹

Europsko vijeće 26. travnja donijelo je odluku u kojoj stoji da su se Turci na otoku izjasnili za europsku budućnost i stoga bi se trebala okončati izolacija s posebnim naglaskom na ekonomski razvoj i suradnju s Grcima te bi se i dalje trebalo raditi na ujedinjenju otoka.³²⁰ To je potvrdila i Europska komisija koja je 7. srpnja donijela niz prijedloga za opsežne mjere za okončavanje izolacije ciparskih Turaka. Günter Verheugen, europski povjerenik za proširenje, izjavio da će se pomoću ovih mjera uspostaviti trgovinai bolje povezati dva naroda na Cipru te će time nada za ujedinjenje ostati prisutna.³²¹

Na konferenciji za novinare u New Yorku 28. travnja 2004. godine Kofi Annan izjavljuje „da je naravno razočaran jer je grčki dio odbio njegove prijedloge i da to znači da Cipar neće pristupiti Europskoj uniji kao ujedinjen otok” te nastavlja „da pozdravlja Turke na Cipru jer su podržali njegov plan i da se sve mora poduzeti kako ih se ne bi sankcioniralo zbog ishoda referenduma na južnom djelu otoka”. Annan je i dalje uvjeren „da je njegov plan jedini realistični temelj za ujedinjenje otoka, što je želja obaju strana, kako turske tako i grčke” te se nada „da će ciparski Grci ponovno razmotriti njegov plan u miru”. Što se tiče vojnog

³¹⁹ Sefa Karahasan. "Köylerini terki göze aldılar," Milliyet, 25. 4.

2004., <www.milliyet.com.tr/2004/04/25/siyaset/siy10.html> (1. 11. 2013.)

³²⁰ Presidency of the Turkish Republic of Northern Cyprus "Documents about Cyprus," <www.kktcb.org/content01.aspx?id=5&sayfa=39&lang=en> (12. 3. 2014.)

³²¹ Presidency of the Turkish Republic of Northern Cyprus "Documents about Cyprus," <www.kktcb.org/content01.aspx?id=5&sayfa=39&lang=en> (12. 3. 2014.)

prisustva UN-a na Cipru, Annan izjavljuje „da vjeruje da će se nastaviti u nekom obliku o čemu će odlučivati Vijeće”. Dodao je „da je čak bilo i predviđanja o povećanju snaga sigurnosti na Cipru u slučaju uspjeha referenduma i ujedinjenja otoka”.³²² Glavni tajnik UN-a smatra da je Cipar propustio povijesnu priliku za rješenjem 30 godina dugog razdoblja podijeljenosti. Otok će tako ulaskom u Europsku uniju ostati podijeljen i militariziran. EU je izjavio kako će tražiti načine da se ukine ekonomska izolacija sjevernog dijela otoka.³²³

Tadašnji predsjednik Cipra Tassos Papadopoulos smatra da narod nije odbacio mogućnost ciparskog ujedinjenja, no ne po nametnutim uvjetima. Izrazio je nadu da na to tako gledaju i ciparski Turci. Dodao je da će ciparski Grci sigurno podržati plan kada će on biti u interesu oba naroda i da će se on osobno aktivno za to zalagati.³²⁴

Nakon neuspjeha Annanovog plana, tadašnji predsjednik Turske Republike Sjeverni Cipar Rauf Denкташ, izjavio je kako „ne smije postojati neizvjesnost prouzrokovana uzaludnim pokušajima da se ujedine nespojive strane“, smatrajući da se svijet ne bi smio prisiljavati nekompatibilne narode na suživot unutar granica jedne zemlje. Mehmet Ali Talat, tadašnji premijer Turskog Cipra, rekao je „da treba okončati izolaciju ili je ublažiti“. S njim se složio i Abdullah Gül, tadašnji turski ministar vanjskih poslova, koji je nadodao da, zbog ishoda referenduma, Turska ne planira povući vojsku od oko 30 000 vojnika s Cipra.³²⁵

U slučaju održavanja novog referenduma, prema provedenom istraživanju, otprilike 25% ciparskih Grka definitivno bi glasalo protiv bilo kakvog pokušaja ujedinjenja, a samo 19% za, što jasno pokazuje da je više od 56% neodlučno ili smatra da može promijeniti svoje mišljenje u nadolazećem vremenu. U slučaju ciparskih Turaka otprilike 41% ispitanika je neodlučno, a broj protivnika (29%) i pristaša (30%) ima gotovo podjednako. Zbog velikog broja neodlučnih, koji čekaju neke konkretnije informacije kako bi se opredijelili, vrlo je teško reći u kojemu će se smjeru situacija razvijati. Izgleda da sve ovisi o daljnjim pregovorima i spremnosti obaju strana na kompromise s ciljem ujedinjenja otoka.³²⁶

---

³²²UN "Secretary-General's press conference," 28. 4. 2004., <www.un.org/sg/statements/?nid=901> (19. 5. 2104.)

³²³BBC "Cyprus 'spurns historic chance'," 25. 4. 2004., <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3656753.stm>> (15. 5. 214.)

³²⁴Greek News "Greek Cypriots vote for NO," 26. 4. 2004., <www.greeknewsonline.com/greek-cypriots-vote-for-no/> (1. 3. 2014.)

³²⁵BBC "Cyprus 'spurns historic chance'," 25. 4. 2004., <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3656753.stm>> (20. 8. 2013.)

³²⁶Alexandros Lordos, Nathalie Tocci, Erol Kaymak, *People's Peace in Cyprus: Testing Public Opinion on the Options for a Comprehensive Settlement*(CEPS, 2009), 14.

6.2. Članstvo Cipra u Europskoj uniji

Republika Cipar je još 3. srpnja 1990. godine na sastanku u Dublinu predala zahtjev za članstvom u tadašnjoj Europskoj ekonomskoj zajednici, a 30. lipnja 1993. postala je zemlja kandidat. Iako je UN-ov plan za ujedinjenje otoka propao, Cipar, zapravo njegov južni dio, postao je 1. svibnja 2004. godine punopravna zemlja članica Europske unije.³²⁷ Cipar je ušao u Europsku uniju zajedno s još 9 država (Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija). To je ujedno i najveće proširenje EU-a dosad i njime se broj članica povećao s 15 na 25.³²⁸ Cipar je bio najbogatija od zemalja koje su tada pristupile Uniji.³²⁹ Premaprotokolubr. 10 pristupnogugovora, Ciparnije ušao u Europsku uniju kao cjelovit otok, jer ciparska vlada, jedina međunarodno priznata na otoku, neupravlja sjevernim dijelom. Turski dio otoka ostao je neriješen problem sa statusom „kvazi-republike“.³³⁰

Prema Ugovoru o jamstvu iz 1960. godine, Cipar jamči da „neće sudjelovati, bilo kao cjelovit otok ili samo njegov dio, ni u kakvoj političkoj ili ekonomskoj uniji niti s jednom državom“. Neki smatraju da se taj Ugovor nije ispoštovao, budući da je Cipar postao članicom Europske unije, što je protivno spomenutom Ugovoru.³³¹

Zanimljivo, Cipar je jedina članica EU-a koja nije niti članica NATO-a niti dio programa Partnerstvo za mir (eng. PfP; Partnership for Peace), a razlog tome je veto Republike Turske.³³² Inače, spomenuti je program stvoren 1994. godine za razvijanje bilateralne suradnje zemalja NATO-a i ostalih zemalja Europe i bivšeg SSSR-a.³³³

Cipar je 1. siječnja 2008. godine uveo euro kao službenu valutu. Tečaj za promjenu ciparske funte u euro iznosio je 0,585 CYP za 1 EUR. Kako bi olakšali prijelaz, do 30. rujna 2008. godine moglo se plaćati u objemavalutama, a kako ne bi došlo do naglog porasta cijena, pokrenute su inicijative koje su trgovce spriječile da se okoriste situacijom. Kovanice su se

---

³²⁷ Embassy of the Republic of Cyprus in Bruxelles "A Historical

Overview," <www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_brussels.nsf/cyeu_en/cyeu_en?OpenDocument> (5. 4. 2014.)

³²⁸ Europäische Kommission "Erst sechs, dann 28," 27. 6. 2013., <http://ec.europa.eu/enlargement/policy/from-6-to-28-members/index_de.htm> (10. 4. 2014.)

³²⁹ Mirbagheri, *Historical Dictionary*, 33.

³³⁰ Turkish Cypriot Chamber of Commerce "Protocol No. 10 on Cyprus," <www.ktto.net/english/protocolno10.doc> (15. 4. 2014.)

³³¹ Dodd, *The History and Politics*, 41-42.

³³² NATO "NATO-EU: A strategic partnership," 31. 6. 2014., <www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm> (16. 7. 2014.)

³³³ NATO "The Partnership for Peace Programme," 31. 3. 2014., <www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm> (13. 7. 2014.)

besplatno mogle zamijeniti u Nacionalnoj banci tijekom dvije, a papirnati novac tijekom 10 godina od službenog datuma prijelaza na euro.³³⁴

Neriješeno pitanje Cipra sprečava ulazak Turske u Europsku uniju. Turska je zahtjev za članstvom u tadašnjoj Europskoj ekonomskoj zajednici predala još 1987. godine. Godine 1963. Turska s EEZ-om sklapa tzv. „Ankarski sporazum“³³⁵, a titulu kandidata dobiva 1999. godine. Turska započinje s pregovorima 2005. godine, no kako nije ispoštovala aplikaciju posebnog protokola iz Ankarskog sporazuma koji se odnosi na Cipar, osam poglavlja ostaju zatvorena.³³⁶ Još jedan problem za Tursku predstavlja nepriznavanje Republike Cipar, što je u izravnoj koliziji s europskom pravnom stečevinom. Turska na otoku priznaje jedino postojanje Turske Republike Sjeverni Cipar, s kojom ima diplomatske odnose.³³⁷ Nakon ulaska Cipra u EU 2004. godine, Turska je pod pritiscima EU-a oslabila stroge mjere koje su se odnosile na Republiku Cipar. No, unutar godine dana nakon pristupanja dogodilo se devet incidenta u kojima je brodovima povezanim s Ciprom bilo zabranjeno pristajanje u turske luke. Zabrana se odnosila većinom na ciparske kompanije koje upravljaju brodovima. No, zabilježen je i slučaj kada je jednom brodu zabranjeno uplovljavanje jer je nekoliko mjeseci ranije plovio pod ciparskom zastavom, ali je u međuvremenu prodan. EU je osudio takvo ponašanje Turske jer šteti, ne samo Cipru, već i svim zemljama članicama. Takvim se embargom, uz porast troškova prijevoza robe, narušavaju i načela slobodne konkurencije u prijevozu čime se potkopava gospodarski rast.³³⁸

I prije referenduma za ulazak u EU činilo se mnogo na polju mirenja i mogućeg ujedinjenja otoka. U razdoblju od 2003. do 2008. godine otvorena su četiri granična prijelaza preko UN-ove „Zelene linije“. U travnju 2008. godine uklonjene su barikade s ulice Ledre u Nikoziji, simbola podjele Cipra. Timesu ulica i sam grad ponovno postali prohodni nakon 45 godine blokade.³³⁹ Tom su događaju prisustvovali grčki i turski visoki dužnosnici te predstavnici UN-

---

³³⁴ Europäische Kommission "Zypern und Malta – Der Euro ist da!," 3. 1. 2008., <http://ec.europa.eu/news/economy/080103_2_de.htm> (2. 7. 2014.)

³³⁵ Republic of Turkey – Ministry for EU Affairs "Ankara Agreement," <www.abgs.gov.tr/index.php?p=117&l=2> (5. 8. 2014.)

³³⁶ European Commission - Enlargement "Turkey," <http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index_en.htm> (8. 8. 2014.)

³³⁷ Frankfurter Allgemeine "Türkei lehnt volle Anerkennung Zyperns ab," <www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/eu-zollabkommen-tuerkei-lehnt-volle-erkennung-zyperns-ab-1256889.html> (2. 8. 2014.)

³³⁸ Republic of Cyprus – Press and informations office "Turkish illegal restrictive measures against Cyprus and European Union shipping," <www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/4D211D253E471BBFC225725D00294773?OpenDocument> (19. 3. 2014.)

³³⁹ Thomas Seibert. "Checkpoint Ledra-Straße," Der Tagesspiegel, 4. 4. 2008., <www.tagesspiegel.de/politik/zypern-checkpoint-ledra-strasse/1202980.html> (21. 6. 2014.)

a nazvavši ga povijesnim događajem koji bi mogao otvoriti put k rješavanju ciparskog pitanja. Prisutni su bili i mnogi građani, koje je ovaj događaj ipak najviše razveselio. Građani su tijekom kratke ceremonije zajedno skandirali: „Želimo slobodu i ponovan suživot. Nemojte sprječavati slobodu!“ Stotine stanovnika Nikozije iz oba djela grada ispunili su područje „Zelene linije“, družili se i razgledavali mecima izrešetane zgrade nekoć omiljene trgovačke ulice.³⁴⁰ Prijelaz u ulici Ledra otvoren je samo za pješake. Trenutno postoji šest prijelazanarelacijisjever-jug: Pergamos/Beyarmudu (Pyla) i Strovilia/Akyar (Ayios Nikolaos) na istoku, Limnitis/Yeşilırmak i Zodeia/Bostancı (Astromeritis) na zapadu te Ayios Dometios/Metehan, Ledra Palace i Ledra Street/Lokmacı Caddesi u glavnome gradu Nikoziji.³⁴¹ Nakon otvaranja granica mnogo je ljudi prelazilo u oba smjera, no s vremenom se broj prelazaka smanjio. Anketa UN-a iz 2007. godine pokazala je da oko 30% ciparskih Turaka gotovo redovito odlazi na jug radi kupovine ili izleta, 28% nikada nije bilo na jugu, a 27% ih je jednom ili nekoliko puta u prošlosti posjetilo drugi dio otoka, ali to više ne čine. Anketa također pokazuje da 39% ciparskih Grka nikada nije bilo u sjevernom dijelu, 49% ih je bilo jednom ili nekoliko puta, ali više uopće ne ide. Tako 88% ciparskih Grka uopće ne prelazi granicu sa samoproglašenom republikom.³⁴²

Snagesigurnosti UNFICYP-a i dalje se nalaze na otoku i prema zadnjem popisu (31. prosinca 2014.) broje 924 policajaca i vojnika, kojim pomaže 37 međunarodnih i 111 lokalnih snaga civilnog osoblja. Međunarodnu vojsku čine vojnici iz Argentine, Austrije, Brazila, Čilea, Hrvatske, Kanade, Kine, Mađarske, Norveške, Paragvaja, Slovačke, Srbije, Ukrajine i Ujedinjenog Kraljevstva. Policijsko osoblje dolazi iz Australije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Indije, Irske, Italije, Litve, Rumunjske, Srbije, Slovačke i Ukrajine. Godišnji budžet UNFICYP-a za razdoblje od srpnja 2014. do lipnja 2015. iznosi 59 072 800\$, što predstavlja povećanje za gotovo 2,5 milijuna dolara u odnosu na proteklu godinu. Od uspostave UNFICYP-a smrtno je stradalo ukupno 181 pripadnika misije.³⁴³ Godišnje se dogodi otprilike 1 000 graničnih incidenata, od vrijeđanja i provociranja do većih fizičkih obračuna.³⁴⁴ Hrvatska u programu UNFICYP sudjeluje od rujna 2004. godine. Hrvatska je 2013.

³⁴⁰ Süddeutsche Zeitung "Ein Symbol der Teilung fällt," 17. 5. 2010., <www.sueddeutsche.de/politik/ledra-strasse-auf-zypern-geoeffnet-ein-symbol-der-teilung-faellt-1.274221> (30. 6. 2014.)

³⁴¹ Auswärtiges Amt "Zypern: Reise und Sicherheitshinweise," 3. 4. 2014., <www.auswaertiges-amt.de/DE/Laenderinformationen/00-SiHi/ZypernSicherheit.html> (18. 6. 2014.)

³⁴² International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1. 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

³⁴³ UN "UNFICYP," <www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficypr/> (5. 1. 2014.)

³⁴⁴ UNFICYP "The Buffer Zone," <www.unficypr.org/nqcontent.cfm?a_id=1592&tt=graphic&lang=L1> (5. 1. 2014.)

godines 20 pripadnika Oružanih snaga sudjelovalo u 5 mirovnih operacija, među kojima na Ciprus dva vojna promatrača.³⁴⁵

Republika Cipar još je početkom 2002. godine uputila prijedlog UN-u za razminiranje područja uzduž „Zelene linije“, nadajući se da će im se Turci pridružiti, što se nije dogodilo. Zatim su Grci odlučili razminirati područja na svom dijelu linije u suradnji s UN-om i UNFICYP-om. Nakon izaprisakaiturskase strana odlučila na razminiranje.

Glavni sponzoribilisu EU, Republika Cipar, Kanada, Slovenija,

Ujedinjeno Kraljevstvo i Mađarska. Ukupno je očišćeno 78 minskih polja, 22 na grčkom i 56 na turskom području.³⁴⁶

Do početka 2011. godine, u šest godina rada, pirotehničari UN-a uništili su oko 27 000 mina, a područje od 9,7 km² može se koristiti u poljoprivredne svrhe. Prema nekim procjenama danas se na Cipru nalazi još 15 000 mina, a područje od oko 2 km² minski je sumnjivo.³⁴⁷

6.3. Turska Republika Sjeverni Cipar

Cipar je još i danas podijeljen otok. Južni, grčki dio otoka, član je Europske unije. No, sjeverni, turski dio, nije ni dio Republike Cipar, nije ni član EU-a, a ni je priznat kao zasebna država. Turska Republika Sjeverni Cipar proglašena je 1983. godine, a zastava ove republike prihvaćena je već sljedeće godine i otada se koristi. Zastava se sastoji od dvaju crvenih linija na gornjem i donjem rubu te bijele podloge u sredini na kojoj se nalaze crveni polumjesec i zvijezda (slika 28).³⁴⁸

Slika 28. Zastava Turske Republike Sjeverni

Cipar (preuzeto sa stranice: www.kktcb.org)

³⁴⁵ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova "Hrvatska u mirovnim misijama i operacijama UN-a," <www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/mir-i-sigurnost/mirovne-misije/hrvatska-u-mirovnim-misijama-i-operacijama/hrvatska-u-mirovnim-misijama-i-operacijama-un-a/> (15. 1. 2014.)

³⁴⁶ Republic of Cyprus – Information Office "The Republic of Cyprus in favour of demining the buffer zone," listopad 2012., <www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2D2B0CABAAC90BE5C225779F0050453D?OpenDocument> (19. 7. 2014.)

³⁴⁷ UN "UN mine action programme clears 27,000 landmines in Cyprus," 20. 1. 2011., <www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37326&Cr=cyprus#.VAYdbrU9dg> (6. 7. 2014.)

³⁴⁸ Presidency of the Turkish Republic of Northern Cyprus "KKTC Bayrağı," <www.kktcb.org/content01.aspx?id=2&sayfa=81&select=3> (12. 3. 2014.)

Turska Republike Sjeverni Cipar zauzima 37% otoka, a broj stanovnika u vrijeme proglašenja iznosio je oko 250 000.³⁴⁹ Republika je podijeljena u pet okruga (Lefkoşa, Gazimağusa, Girne, Güzelyurt i İskele) s 28 općina (slika 29).³⁵⁰ Ima i jednu enklavu, selo Erenköy, na zapadu otoka koja je tankim obručem odvojena od ostatka zemlje.³⁵¹

Slika 29. Karta Turske Republike Sjeverni Cipar i njezinih okruga (preuzeto sa stranice www.edevlet.gov.ct.tr/portals/15/ilceler.jpg)

Glavni grad republike je Nikozija (tur. Lefkoşa), koji je ujedno i glavni grad međunarodno priznate Republike Cipar. Nakon pada Berlinskog zida, Nikozija je ostala jedina podijeljena prijestolnica na svijetu. Službeni jezik Turske Republike Sjeverni Cipar je turski, a novčana valuta turska lira. Republika koristi istu nacionalnu himnu, *İstiklâl Marşı* (Marš nezavisnosti), kao i Republika Turska.³⁵²

Budući da nije međunarodno priznata, u se Turskom Cipru u nalazi jedino veleposlanstvo Republike Turske, koja ju je priznala, dok EU, SAD, Njemačka, Velika Britanija i Francuska

³⁴⁹Choisi, *Wurzeln und Strukturen*, 367-368.

³⁵⁰Devlet planlama örgütü "KKTC de-facto ve de-jure nüfusunun ilçe,bucak ve cinsiyete göre dağılımı," <<http://nufussayimi.devplan.org/Nufus%20Ketin%20Sonuc.pdf>> (1. 3. 2014.)

³⁵¹Rebecca Bryant i Yiannis Papadakis ur., *Cyprus and the Politics of Memory: History, Community and Conflict* (New York: I.B.Tauris, 2012), 187.

³⁵²Phoebe Koundouri ur., *Water Resources Allocation: Policy and Socioeconomic Issues in Cyprus* (London: Springer, 2010), 69.

imaju svoja zastupništva.³⁵³ Godine 1978. otvoreno je veleposlanstvo Republike Turske u sjevernom dijelu Nikozije, koje se i danas nalazi na istome mjestu.³⁵⁴ Turska Republika Sjeverni Cipar u svijetu nema otvorenih veleposlanstava, osim onoga u Ankari, i tri konzulata u Turskoj (Mersin, İstanbul i İzmir). No, u dvadesetak država svijeta ima predstavništva, kao primjerice u New Yorku, Dohi, Islamabadu, Londonu, Berlinu, Strassburgu, Tel Avivu i dr.³⁵⁵

Dosad su odosamostaljenjaprovedenadvapopisastanovništvaiprema posljednjem iz 2011. godine, državaimaneštomanje od 300 000 stanovnika. To je povećanje od oko 11 % u odnosu na popis iz 2006. godine. Jednatrećina stanovništva živi u glavnome gradu Nikoziji.³⁵⁶ Otprilike 190 500 osoba imadržavljanstvo Turske Republike Sjeverni Cipar i li dvoja državljanstva (ono Turske Republike Sjeverni Cipar i Republike Turske), oko 80 500 sudržavljanika Republike Turske, a nešto manje od 4 000 stanovnika državljanika su Velike Britanije. Broj ciparskih Turaka koji su rođeni u sjevernom i južnom dijelu otoka i tako kontinuirano žive, kreće se oko 160 200.³⁵⁷ Oko 65 000 ciparskih Turaka posjeduje putovnicu Republike Cipra, smatrajući to svojim građanskim pravom, a ne lojalnošću prema institucijama ciparskih Grka. Teško je utvrditi istalan broj stanovnika u državi. Grčki podaci navode da na sjeveru Cipra živi oko 250 000 stanovnika, a od čega jesamo 88 900 izvornih ciparskih Turaka, dok su ostali pridošlice iz Turske. Naime, Rauf Denктаş je u razdoblju od 1975. do 1980. godine poticao oseljavanje iz Turske. No, nakon što je Mehmet Ali Talat došao na vlast i postao premijer krajem 2003. godine, vladanije da li državljanstvo pridošlicama, dozvolivši im samoprivremeni boravak, zavrijeme rada i studija. Nakon Denкташа, prvog predsjednika, godine 2005. predsjednik Turskog Cipra postaje Talat i ovu će dužnost obnašati do 2010. godine.³⁵⁸

Nakon ulaska Cipra u EU, broj zahtjeva za izdavanjem ciparskih putovnica vidno se povećao kod turskog dijela stanovnika. Tako je ministar unutarnjih poslova Republike Cipar izjavio da

³⁵³ Novine *Milliyet* "Kıbrıs'ın röntgeni," 18. 4. 2010., < www.milliyet.com.tr/kibris-in-rontgeni/dunya/haberdetay/18.04.2010/1226533/default.htm > (6. 4. 2014.)

³⁵⁴ Türkiye Cumhuriyeti Dışişler Bakanlığı – Lefkoşa Büyükelçiliği <www.lefkosa.be.mfa.gov.tr/Mission.aspx> (2. 4. 2014.)

³⁵⁵ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti – Ankara Büyükelçiliği "Dış Temsilcilikler," <<http://kktcbe.org.tr/www/tr/Icerik.ASP?ID=765>> (26. 7. 2014.)

³⁵⁶ Novine *Milliyet* "KKTC'nin nüfusu 294 bin 906," 9. 12. 2011., < www.milliyet.com.tr/kktc-nin-nufusu-294-bin-906/dunya/dunyadetay/09.12.2011/1473436/default.htm > (13. 5. 2014.)

³⁵⁷ Novine *Sabah* "KKTC'de nüfus sayım sonuçları açıklandı," 13. 8. 2013., <www.sabah.com.tr/Dunya/2013/08/13/kktcde-nufus-sayim-sonuclari-aciklandi> (13. 5. 2014.)

³⁵⁸ International crisis group "Cyprus: reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

je u razdoblju od 2003. do 2005. godine izdano više od 32 000 putovnica i oko 57 000 osobnih iskaznica ciparskim Turcima.³⁵⁹

Samoproglášena republika usko je politički, gospodarski, ekonomski i kulturnopovezana s Turskom.³⁶⁰ Za razliku od Republike Cipar, Turski Cipar nijemeđunarodno priznat, pa nema pravo navlastiti poštanski i telefonski pozivni broj. Problem je izbjegnuto tako što je pozivnom broju Republike Turske (+90) dodan predbroj 392. Slično su riješili i problem s poštanskim adresama. Potrebno je napisati poštanski broj grada Mersina na jugu Turske i ime grada na Cipru. Napiše li se Turska Republika Sjeverni Cipar, pismo se vraća pošiljatelju s oznakom nepostojeće adrese.³⁶¹ Turski Cipar ima velikih problema s opskrbom vode, pa Turska u budućnosti planira pod morskim cijevima dovesti vodu na sjever otoka. Veliki problem predstavlja opskrba električnom energijom.³⁶² Elektrane se nalaze na južnom dijelu otoka, pa je sjeverni o njima ovisio sve do 1996. godine kada su iz Turske stigli generatori. Turci smatraju da je elektroopskrba stvorena zahvaljujući i Grcima i Turcima, pa oba naroda imaju jednako pravo na nju.³⁶³ Budući da Turci na sjeveru otoka od 1963. godine nisu plaćali račune za električnu energiju, Republika Cipar potražuje oko 1,3 milijardi američkih dolara, a zbog inflacije i poskupljenja goriva dug je još i veći. Političkom odlukom, od 1974. do 1983. godine južni dio otoka opskrbljivao je sjeverni s neograničenom količinom besplatne struje. Budući da Republika Cipar ne priznaje turski dio kao državu, smatraju da nema potrebe od njih tražiti novac, već pozivaju Republiku Tursku da vrati dug. Ciparski Grci smatraju da bi taj novac uvelike pomogao vlastitoj državnoj blagajni.³⁶⁴ Veliki je problem i prisutnost turskih vojnika, koji su na Cipru ostali nakon intervencije, a broj im se procjenjuje između 25 000 i 43 000.³⁶⁵

Ciparski su Turci uspješno riješili mnoge probleme, međutim oni teže rješivi sprečavaju normalno funkcioniranje ove samoproglášene republike. Najveći problem predstavlja međunarodna izolacija i nemogućnost sudjelovanja u kreiranju

---

³⁵⁹ Salih, *Reshaping of Cyprus*. 250.

³⁶⁰ Turkish Republic of Northern Cyprus – Ministry of Foreign Affairs <www.trncinfo.org> (24. 7. 2014.)

³⁶¹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişler Bakanlığı – Lefkoşa Büyükelçiliği <www.lefkosa.be.mfa.gov.tr/Mission.aspx> (2. 4. 2014.)

³⁶² Novine *Milliyet* "Kıbrıs'ın röntgeni" 18. 4. 2010., <www.milliyet.com.tr/kibris-in-rontgeni/dunya/haberdetay/18.04.2010/1226533/default.htm> (6. 4. 2014.)

³⁶³ Senada Sokollu. "Cipar turskom dijelu otoka želi nakon 40 godina ispostaviti račun za struju," 4. 5.

2103., <www.business.hr/business-class/cipar-turskom-dijelu-otoka-zeli-nakon-40-godina-ispostaviti-racun-za-struju> (26. 7. 2014.)

³⁶⁴ Ömer Bilge. "Greek Cyprus hits North with \$1.3 billion bill," *Hürriyet*, 24. 4. 2013., <www.hurriyetdailynews.com/greek-cyprus-hits-north-with-13-billion-bill.aspx?pageID=238&nID=45495&NewsCatID=348> (17. 8. 2014.)

³⁶⁵ International crisis group "Cyprus: reversing the drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1

2008., <www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition> (22. 9. 2013.)

svjetskepolitike. Iz toga proizlazi i problem izvoza jer Turska Republika Sjeverni Cipar može izvoziti i trgovati samo s Republikom Turskom. Gledajući listu zemalja u koje je Turska 2012. godine izvozila, Turska Republika Sjeverni Cipar nalazi se na 34. mjestu. Istovremeno, na listi zemalja iz kojih je Turska uvozila robu, Turski se Cipar nalazi tek na 103. mjestu. Turska u Turski Cipar najviše izvozi naftu i naftne derivate, željezo, čelik, medicinske i farmaceutske proizvode te pića. Turska iz turskog dijela Cipra poglavito uvozi voće i povrće, mliječne proizvode i jaja, metalne rude, zlato i strojeve.³⁶⁶ Omjer uvoza i izvoza za Tursku Republiku Sjeverni Cipar iznosi 60:40, a privreda se često oslanja na financijsku pomoć Republike Turske za potrebe obrane, telekomunikacija, pošte i vodoopskrbe. Budući da koristi tursku liru, izložena je svim promjenama na turskom tržištu. Inflacija trenutno iznosi oko 11,4%, a nezaposlenost 9,4%. Zbog odvojenosti od Republike Cipar i rasta turske ekonomije s kojom je povezana, nije ju zahvatila kriza koja je zadesila Republiku Cipar.³⁶⁷

Duga kolonijalna vlast ostavila je velik utjecaj na nekeaspekticiparskog života. Primjerice, i danas se u Turskoj Republici Sjeverni Cipar i u Republici Cipar vozi lijevom stranomkolnika, kao što je uobičajeno u Ujedinjenom Kraljevstvu i njezinim bivšim kolonijama. Prometnice na sjevernom dijelu otoka slabije su razvijene i nisu tako prometne kao one na jugu. Na otoku ne postoji željeznička mreža.³⁶⁸

Budući da ne priznaje samoproglašenu republiku na sjeveru otoka, RepublikaCiparnazračneipomorskelukeu turskom dijelu gledakaonailegalnepokušajeulaskauzemljuteimapravotakvepokušajeikazniti. JednaodtakvihjeizračnalukaErcan (Timbou) kojanemadozvoluMeđunarodneorganizacijecivilnogzrakoplovstva (ICAO). „Zelenuliniju” mogućejeproćisamonaodređenimprijelazima. Zabranjen je uvoz dizel goriva, živih životinja i životinjskih proizvoda sa sjevera otoka u Republiku Cipar.Zabranjen je i tranzit robe koja dolazi iz Turske morskim putem te onda kamionima prolazi sjeverom otoka kako bi došli do luka na južnom dijelu otoka, primjerice do Limassola. Takvu rutu moguće je ostvariti jedino uz posebno odobrenje ciparske carine koja vozaču izdaje rok za povratak na sjeverni dio otoka, a ukoliko ga ne ispoštuje, prijeti mu zapljena robe.³⁶⁹ Izravni međunarodni zrakoplovni

³⁶⁶ Republic of Turkey – Ministry of Economy "Turkish Republic of Nothern Cyprus," <www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=KKTC&region=3> (12. 6. 2014.)

³⁶⁷ CIA "The world factbook – Cyprus," <www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cy.html> (4. 7. 2014.)

³⁶⁸ Michael Spilling i Jo-Ann Spilling, *Cultures of the World: Cyprus* (New York: Marshall Cavendish, 2010), 51.

³⁶⁹ Auswärtiges Amt "Zypern: Reise und Sicherheitshinweise," 3. 4. 2014., <www.auswaertiges-amt.de/DE/Laenderinformationen/00-SiHi/ZypernSicherheit.html> (18. 6. 2014.)

letovi za Tursku Republiku Sjeverni Cipar su zabranjeni međunarodnim zakonom. Zrakoplovom je na taj dio Cipra moguće doći jedino iz Turske, a to ne pogoduje razvoju turizma, budući da presjedanje povećava cijenu avionske karte. Jedno je vrijeme postojala izravna linija iz grada Baku u Azerbajdžanu za grad Ercan. No, zbog međunarodnog pritiska letovi su otkazani. Pomorski promet također nije riješen, pa samo turski brodovi mogu pristati u luke na sjevernom djelu otoka.³⁷⁰

Ranije nije bilo moguće u Republiku Cipar ući iz samoproglashene republike na sjeveru, no godine 2004. ciparska je vlada donijela odluku da stanovnici EU-a i ostalih zemalja kojima viza za Republiku Cipar nije potrebna, u nju smiju ući i iz Turske Republike Sjeverni Cipar. Državljanima Republike Turske trebaju vizu za ulazak u Republiku Cipar, kao i u bilo koju drugu zemlju članicu EU-a.³⁷¹ Vizni režim Turskog Cipra vrlo je jednostavan, jer je jedino državljanima Armenije i Nigerije potrebna viza.³⁷²

Veze između ciparskih Grka i Turaka sve više slabje, a problematičnije su radnje institucija u relaciji sjever-jug. Smanjuje se broj ciparskih Turaka koji je spreman živjeti pod ciparsko-grčkom vlasti, a isto vrijedi i Grke koji ne žele kreirati politiku s Turcima. Prema nekim anketama, 90% ciparskih Turaka i 87% ciparskih Grka izjavljuju da nemaju međusobnih kontakata, iako istodobno njih 2/3 smatra da su takvi kontakti potrebni.³⁷³

---

³⁷⁰ U.S Department of State "Cyprus," 8. 3. 2006., <www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2005/61643.htm> (8. 6. 2014.)

³⁷¹ U.S Department of State "Cyprus," 8. 3. 2006., <www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2005/61643.htm> (8. 6. 2014.)

³⁷² Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti - Ankara Büyükelçiliği "Vize," <<http://kktcbe.org.tr/www/tr/Icerik.ASP?ID=803>> (21. 7. 2014.)

³⁷³ International crisis group "Cyprus: Reversing the Drift to Partition," Europe Report N°190, 10. 1 2008., <[www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition)> (22. 9. 2013.)

7. Zaključak

Cipar je imao dugu, raznoliku i vrlo burnu povijest. Najrazličitiji narodi već tisućljećima nastanjivali su ovaj otok. Cipar je dugo vremena bio sastavni dio teritorija Osmanskog Carstva, a 1878. godine dolazi pod vlast Velike Britanije. Britanska vladavina ostavila je upečatljiv trag koji se i dan danas ispoljava u mnogim aspektima života na otoku.

U 20. stoljeću jača nacionalizam kod ciparskih Grka i Turaka, pa se 1960. godine rješavaju dugogodišnje britanske vlasti i uspostavljaju samostalnost. No, tada tek počinju pravi problemi. Ciparski Grci politikom *enosis* željeli su se pripojiti matičnoj zemlji i ostvariti ideju „velike Grčke“ te je došlo do žestokih sukoba između Grka i Turaka, pogotovo u Nikoziji koja se 1963. dijeli na dva dijela. To je zapravo bio vjesnik podjele cijelog otoka koja je uslijedila 1974. godinenakon što je vojna hunta u Grčkoj na Cipru izvela vojni udar. Ubrzo je Turska odgovorila s dvije vojne akcije i zauzela sjever otoka. Od tada je Cipar tzv. „Zelenom linijom“ podijeljen na sjeverni (turski) i južni (grčki) dio. Turski se dio 1983. godine proglasio neovisnom Turskom Republikom Sjeverni Cipar koju je priznala samo Republika Turska, a Turska istovremeno ne priznaje jedinu međunarodno priznatu tvorevinu na otoku, Republiku Cipar. Usprkos brojnim međunarodnim naporima da se otok konačno ujedini, do ujedinjenja nije došlo. Godine 2004. održan je referendum o prihvaćanju Annanovog plana za ujedinjene i ulazak u Europsku uniju. Iako su Turci podržali plan, Grci su ga odbili te je Cipar ostao podijeljen, a EU-uje pristupio samo južni dio otoka. Samoproглаšeni Turski Cipar ostao je tako i dalje izoliran te ovisan o Republici Turskoj.

Otok Cipar i danas je podijeljen te trenutno ne postoji rješenje koje bi odgovaralo objema stranama i u bliskoj budućnosti dovelo nekog rješenja. Nakon neuspjeha referenduma iz 2004. godine nije sigurno hoće li se pokušati organizirati novi plan ujedinjenja ili će međunarodna zajednica na koncu priznati Tursku Republiku Sjeverni Cipar, čime bi se okončao ciparski problem. Drugi scenarij čini se izglednijim, budući da oba naroda već više desetljeća *de facto* ne žive u istoj državi. Nadalje, Grci i Turci dva su vrlo različita naroda: imaju različit jezik, različitu vjeru, različitu kulturu i različit način života. U novijoj se povijesti otoka dogodio niz sukoba koji su povećali jaz između njih. Zbog svega navedenoga, miran bi suživot u istoj državi bio gotovo nemoguć.

8. Popis literature

Novine

Milliyet, srpanj – kolovoz 1974.

Hürriyet, srpanj – kolovoz 1974.

Dokumenti, novinski članci, analize i enciklopedijske natuknice – mrežna izdanja

1. Al Jazeera Türk „1974 müdahalesinden Talat dönemine,“ Al Jazeera Türk, 23. 5 2012.
www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/1974-mudahalesinden-talat-donemine (pristup: 11. 8. 2014.)
2. Auswärtiges Amt „Zypern: Reise und Sicherheitshinweise,“ 3. 4. 2014. www.auswaertiges-amt.de/DE/Laenderinformationen/00-SiHi/ (pristup: 18. 6. 2014.)
3. Badi Niyazi. *Der Zypernkonflikt im Licht der Politik der Vereinten Nationen und der Europäischen Union* (Diplomarbeit, Universität Wien, 2011, http://othes.univie.ac.at/16745/1/2011-10-27_0307699.pdf) (pristup: 10. 7. 2014.)
4. BBC „1959: Makarios elected president of Cyprus,“ BBC, 14. 12. 1959.
http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/december/14/newsid_3747000/3747247.stm (pristup: 3. 6. 2013.)
5. BBC „1974: Turkey invades Cyprus,“ BBC, 20. 7. 1974.
http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/20/newsid_3866000/3866521.stm (pristup: 2. 8. 2014.)
6. BBC „Cyprus 'spurns historic chance',“ BBC, 25. 4. 2004., <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3656753.stm> (pristup: 20. 8. 2013.)
7. CIA „The world factbook – Cyprus,“ www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cy.html (pristup: 4. 7. 2014.)
8. Committee on missing persons in Cyprus, www.cmp-cyprus.org (pristup: 21. 6. 2014.)
9. Cyprus Dispute „Letter to Prime Minister Inonu from President Johnson dated June 5, 1964,“ www.cyprus-conflict.org/materials/johnsonletter.html (pristup: 17. 10. 2013.)
10. Cyprus Events „Nicosia: the last divided capital in Europe,“ www.cyprusevents.net/events/nicosia-last-divided-capital-europe-2011 (pristup: 3. 9. 2013.)
11. Devlet planlama örgütü „KKTC de-facto ve de-jure nüfusunun ilçe, bucak ve cinsiyete göre dağılımı,“ <http://nufussayimi.devplan.org/Nufus%20Kesin%20Sonuc.pdf> (pristup: 1. 3. 2014.)
12. Documentation Centre SIM „Summary: Press release (Isaak v. Turkey; Solomou v. Turkey),“ Netherlands Institute of Human Rights
<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/233813e697620022c1256864005232b7/d2f488922d2313d4c12574710040c343?OpenDocument> (pristup: 10. 4. 2014.)
13. Election Guide „Turkish Republic of Northern Cyprus,“ www.electionguide.org/elections/id/105/ (pristup: 12. 11. 2013.)

14. Embassy of the Republic of Cyprus In Briuxelles „A Historical Overview,”
www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_brussels.nsf/cyeu_en/cyeu_en?OpenDocument (pristup: 5. 4. 2014.)
15. Encyclopaedia Britannica „Makarios III.,” www.britannica.com/EBchecked/topic/359142/Makarios-III (pristup: 11. 7. 2013.)
16. Encyclopaedia Britannica „Nikos Sampson,” www.britannica.com/EBchecked/topic/520709/Nikos-Sampson (pristup: 3. 5. 2014.)
17. Europäische Kommission „Erst sechs, dann 28,” 27. 6. 2013. http://ec.europa.eu/enlargement/policy/from-6-to-28-members/index_de.htm (pristup: 10. 4. 2014.)
18. Europäische Kommission „Zypern und Malta – Der Euro ist da!,” 3. 1. 2008.,
http://ec.europa.eu/news/economy/080103_2_de.htm (pristup: 10. 4. 2014.)
19. European Commission - Enlargement „Turkey,” http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index_en.htm (pristup: 16. 5. 2014.)
20. European Parliament „Helsinki European Council 10 and 11 December 1999,”
www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm (pristup: 13. 4. 2014.)
21. Ewen MacAskill i Helena Smith. „New date to be set after blunder over Cyprus referendum,” The Guardian, 5. 3. 2004. www.theguardian.com/world/2004/mar/05/turkey.eu?INTCMP=ILCNETTXT3487 (pristup: 17. 7. 2014.)
22. Frankfurter Allgemeine „Türkei lehnt volle Anerkennung Zyperns ab,” Frankfurter Allgemeine,
www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/eu-zollabkommen-tuerkei-lehnt-volle-anerkennung-zyperns-ab-1256889.html (pristup: 20. 7. 2014.)
23. Gökhan Kakaraş. „Ayşe tatile böyle çıktı,” Milliyet 20. 7. 2014. www.milliyet.com.tr/ayse-tatile-boyle-cikti--gundem-1914372/ (pristup: 3. 8. 2014.)
24. Google news –Newspapers „U.S. Ambassador killed on Cyprus,” Boca Raton News, 19. 8. 1974.
<http://news.google.com/newspapers?nid=1291&dat=19740819&id=UdsPAAAAIBAJ&sjid=TI0DAAAAIBAJ&pg=5706,6889436> (pristup: 5. 8. 2014.)
25. Greek news „Greek Cypriots vote for NO,” Greek News, 26. 4. 2004. www.greeknewsonline.com/greek-cypriots-vote-for-no/ (pristup: 7. 11. 2013.)
26. Harry S. Truman. “Recommendation for assistance to Greece and Turkey,” Harry S. Truman Library Museum, 12. 3. 1947.
www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/documents/pdfs/5-9.pdf (pristup: 12. 5. 2014.)
27. Hellenic Resources Network „Annex IX,” www.hri.org/docs/annan/AnnexIX/AnnexIX.pdf (pristup: 5. 4. 2014.)
28. Hellenic Resources Network „The comprehensive settlement of the Cyprus problem,” 31. 3. 2004.
www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf (pristup: 16. 5. 2014.)
29. Hellenic Resources Network „United Nations report – The demonstrations of 11 August 1996,”
www.hri.org/MFA/foreign/cyprus/UN2.htm (pristup: 18. 4. 2014.)
30. Hellenic Resources Network „United Nations press release – The demonstrations of 14 August 1996,”
www.hri.org/MFA/foreign/cyprus/UN1.htm (pristup: 18. 4. 2014.)

31. Hrvatska Enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža www.enciklopedija.hr (pristup: 14. 5. 2013.)
32. Hürriyet „1 Mayıs'ta Enosis'i şampanya ile kutlarsınız,“ Hürriyet, 20. 4. 2004.
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=218962> (pristup: 11. 8. 2014.)
33. Hürriyet „De Soto: "B Planı"mız yok,“ Hürriyet, 23. 4. 2004.
<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/23/447624.asp> (pristup: 16. 8. 2014.)
34. Hürriyet „Kıbrıs'ta 577 asker şehit oldu,“ Hürriyet, 21. 4. 2004.
<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/21/446389.asp> (pristup: 12. 8. 2014.)
35. Hürriyet „Referandum sonrası için 4 senaryo,“ Hürriyet 21.4. 2004.
<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/21/446382.asp> (pristup: 15. 8. 2014.)
36. Hürriyet, „Rumlar 'Hayır', Türkler 'Evet' dedi,“ Hürriyet, 24. 4. 2004.
<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/04/24/448121.asp> (pristup: 16. 8. 2014.)
37. International crisis group „Cyprus: Reversing the Drift to Partition,“ Europe Report N°190, 10. 1 2008.
www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/190_cyprus___reversing_the_drift_to_partition (pristup: 22. 9. 2013.)
38. Kosta Pavlowitch. „Nicos Sampson,“ The Guardian, 21. 5. 2001.
www.theguardian.com/news/2001/may/21/guardianobituaries1 (pristup: 10. 2. 2014.)
39. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti – Ankara Büyükelçiliği „Dış Temsilcilikler,“
<http://kktebe.org.tr/www/tr/Icerik.ASP?ID=765> (pristup: 26. 7. 2014.)
40. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti - Ankara Büyükelçiliği „Vize,“
<http://kktebe.org.tr/www/tr/Icerik.ASP?ID=803> (pristup: 21. 7. 2014.)
41. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti – e-Devlet Portalı „İlçeler“www.edevlet.gov.ct.tr/portals/15/ilceler.jpg
(pristup: 3. 7. 2014.)
42. Mehmet Ali Birand. „Rumlar "hayır" dese dahi Annan'dan kurtulamaz,“ Hürriyet, 22.4. 2004.
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=219558> (pristup: 15. 8. 2014.)
43. Mete Hatay. „Is the Turkish Cypriot Population Shrinking?,“ veljača 2007.
www.academia.edu/3799660/Is_the_Turkish_Cypriot_Population_Shrinking (pristup: 16. 1. 2015.)
44. Milliyet „Kıbrıs'ın röntgeni,“ 18. 4. 2010. www.milliyet.com.tr/kibris-in-rontgeni/dunya/haberdetay/18.04.2010/1226533/default.htm (pristup: 6. 4. 2014.)
45. Milliyet „KKTC'nin nüfusu 294 bin 906,“ 9. 12. 2011., www.milliyet.com.tr/kktc-nin-nufusu-294-bin-906/dunya/dunyadetay/09.12.2011/1473436/default.htm (pristup: 13. 5. 2014.)
46. Ministarstvo vanjskih i eurposkih poslova „Hrvatska u mirovnim misijama i operacijama UN-a,“
www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/mir-i-sigurnost/mirovne-misije/hrvatska-u-mirovnim-misijama-i-operacijama/hrvatska-u-mirovnim-misijama-i-operacijama-un-a/ (pristup: 15. 1. 2014.)
47. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus „High-Level Agreement of 12 February 1977,“
[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/1974B2EDA77F8D0DC22571D30034D344/\\$file/February%201977.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/1974B2EDA77F8D0DC22571D30034D344/$file/February%201977.pdf) (pristup: 5. 12. 2013.)

48. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus „Resolution 355,“ (1974)
[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/\\$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement) (pristup: 5. 8. 2014.)
49. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus „The 10-Point Agreement of 19 May 1979,“
[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/028429D5BB7B89F4C225721B0033C262/\\$file/May%201979.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/028429D5BB7B89F4C225721B0033C262/$file/May%201979.pdf)
 (pristup: 17. 5. 2014.)
50. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus „The Cyprus Question,“
www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/documents01_en/documents01_en?OpenDocument (pristup: 11. 7. 2013.)
51. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus „The Third Vienna Agreement,“
[www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/0658E5B2F4D1A538C22571D30034D15D/\\$file/August%201975.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/0658E5B2F4D1A538C22571D30034D15D/$file/August%201975.pdf) (pristup: 5. 10. 2013.)
52. NATO „NATO-EU: A strategic partnership,“ 31. 6.2014., www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm
 (pristup: 16. 7.2014.)
53. NATO „The historic document confirming Greece and Turkey joining NATO,“
www.nato.int/docu/review/2012/turkey-greece/Greece-Turkey-membership/EN/index.htm (pristup: 15. 5.2014.)
54. NATO „The Partnership for Peace programme,“ 31. 3. 2014.,
www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm (pristup: 13. 7. 2014.)
55. North Cyprus - Cyprus History „Archbishop Makarios on the invasion of Cyprus by Greece,“
www.cypnet.co.uk/ncyprus/history/republic/makarios-speech.html (pristup: 23. 12. 2013.)
56. Ömer Bilge. „Greek Cyprus hits North with \$1.3 billion bill,“ *Hürriyet*, 24. 4. 2013.
www.hurriyetdailynews.com/greek-cyprus-hits-north-with-13-billion-bill.aspx?pageID=238&nID=45495&NewsCatID=348 (pristup: 17. 8. 2014.)
57. Paul Lewis. „Nicos Sampson, 66, Cyprus President After Coup, dies,“ *The New York Times*, 11. 5. 2011.
www.nytimes.com/2001/05/11/world/nikos-sampson-66-cyprus-president-after-coup-dies.html (pristup: 16. 2. 2014)
58. Presidency of the Republic of Cyprus „The Constitution of the Republic of Cyprus,“
[www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf) (pristup: 25. 8. 2013.)
59. Presidency of the Turkish Republic of Northern Cyprus „Documents about Cyprus,“
www.kktcb.org/content01.aspx?id=5&sayfa=39&lang=en (pristup: 12. 3. 2014.)
60. Republic of Cyprus - Press and Information Office „The enclaved,“
www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/803883940B86E8D3C2256D6D001EB5CA?OpenDocument
 (pristup: 9. 10. 2014.)
61. Republic of Cyprus – Press and Information Office „The Republic of Cyprus in favour of demining the buffer zone,“ listopad 2012.,
www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2D2B0CABAAC90BE5C225779F0050453D?OpenDocument
 (pristup: 19. 7. 2014.)

62. Republic of Cyprus – Press and Information Office „Turkish illegal restrictive measures against Cyprus and European Union shipping,“
www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/4D211D253E471BBFC225725D00294773?OpenDocument (pristup: 19. 3. 2014.)
63. Republic of Turkey – Ministry for EU Affairs, „Ankara Agreement,“
www.abgs.gov.tr/index.php?p=117&l=2 (pristup: 5. 5. 2014.)
64. Republic of Turkey – Ministry of Economy „Turkish Republic of Northern Cyprus,“
www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=KKTC&region=3 (pristup: 12. 6. 2014.)
65. Republic of Turkey - Ministry of Foreign Affairs „Lausanne Peace Treaty,“ www.mfa.gov.tr/lausanne-peace-treaty.en.mfa (pristup: 3. 5. 2013.)
66. Richard Hooper i Vibeke Venema. „Varosha: The abandoned tourist resort,“ BBC, 14. 1. 2014.
www.bbc.com/news/magazine-25496729 (pristup: 3. 8. 2014.)
67. Sabah „KKTC'de nüfus sayım sonuçları açıklandı,“ Sabah, 13. 8. 2013.
www.sabah.com.tr/Dunya/2013/08/13/kktcde-nufus-sayim-sonuclari-aciklandi (pristup: 13. 5. 2014.)
68. Sefa Karahasan. „Köylerini terki göze aldılar,“ Milliyet, 25. 4. 2004.
www.milliyet.com.tr/2004/04/25/siyaset/siy10.html (pristup: 7. 11. 2013.)
69. Senada Sokollu. „Cipar turskom dijelu otoka želi nakon 40 godina ispostaviti račun za struju,“ 4. 5. 2103.
www.business.hr/business-class/cipar-turskom-dijelu-otoka-zeli-nakon-40-godina-ispostaviti-racun-za-struju (pristup: 26. 7. 2014.)
70. Sovereign Base Areas „Background,“ www.sbaadministration.org/index.php/background (pristup: 21. 8. 2013.)
71. Süddeutsche Zeitung „Ein Symbol der Teilung fällt,“ Süddeutsche Zeitung, 17. 5. 2010.
www.sueddeutsche.de/politik/ledra-strasse-auf-zypern-geoeffnet-ein-symbol-der-teilung-faellt-1.274221 (pristup: 22. 6. 2014.)
72. The University of Texas at Austin „Online maps,“ www.lib.utexas.edu/maps/europe/cyprus_pop_1972.jpg (pristup: 14. 7. 2014.)
73. Thomas Seibert. „Checkpoint Ledra-Straße,“ Der Tagesspiegel, 4. 4. 2008.
www.tagesspiegel.de/politik/zypern-checkpoint-ledra-strasse/1202980.html (pristup: 21. 6. 2014.)
74. Turkish Cypriot Chamber of Commerce „Protocol No. 10 on Cyprus,“
www.ktto.net/english/protocolno10.doc (pristup: 15. 4. 2014.)
75. Turkish Republic of Northern Cyprus –Ministry of Foreign Affairs www.trncinfo.org (pristup: 24. 7. 2014.)
76. Türkiye Cumhuriyeti Dışişler bakanlığı – Lefkoşa Büyükelçiliği www.lefkosa.be.mfa.gov.tr (pristup: 2. 4. 2014.)
77. U.S Department of State „Cyprus,“ 8. 3. 2006. www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2005/61643.htm (pristup: 8. 6. 2014.)
78. UN „155 (1960) Resolution of August 24, 1960,“
www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/155(1960) (pristup: 7. 6. 2013.)
79. UN „Annan submits final settlement plan for Cyprus referenda,“ 31. 3. 2004.
www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=10282&Cr=cyprus#.U8mWa7cU9dg (pristup: 18. 5. 2014.)

80. UN „Resolution 1250,” <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/191/38/PDF/N9919138.pdf?OpenElement> (pristup: 13. 8. 2014.)
81. UN „Resolutions adopted and decisions taken by the Security Council in 1975 - Resolution 367,” www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/367 (pristup: 17. 11. 2013.)
82. UN „Secretary-General's press conference,” 28. 4. 2004., www.un.org/sg/statements/?nid=901 (pristup: 17. 7. 2014.)
83. UN „The Cyprus question,” [www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964)) (pristup: 29. 11. 2013.)
84. UN „The situation in Cyprus - Resolution 550 (1984),“ [www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550\(1984\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550(1984)) (pristup: 15. 5. 2014.)
85. UN „UN mine action programme clears 27,000 landmines in Cyprus,” 20. 1. 2011., www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37326&Cr=cyprus#.VAYdbrcU9dg (pristup: 6. 7. 2014.)
86. UN „UNFICYP,” www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficy (pristup: 1. 6. 2014.)
87. UNFICYP „Events in the Summer od 1974,” www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1599&tt=graphic&lang=11 (pristup: 2. 8. 2014.)
88. UNFICYP „The Buffer Zone,” www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1592&tt=graphic&lang=L1 (pristup: 5. 1. 2014.)
89. UNFICYP „Tripartite Conference & Geneva Declaration,” www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1603&tt=graphic...11 (pristup: 1. 8. 2014.)

Knjige

1. Atkins, Stephen E. *Encyclopedia of Modern Worldwide Extermists and Extremists Groups*. Westport: Greenwood Publishing Group, 2004.
2. Bose,Sumantra. *Contested lands: Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus, and Sri Lanka*. Cambridge: Harvard Univeristy Press, 2009.
3. Brandell, Inga, ur. *State Frontiers: Borders and Boundaries in the Middle East*. London: I.B.Tauris, 2006.
4. Bryant, Rebecca i Papadakis,Yiannis, ur. *Cyprus and the Politics of Memory: History, Community and Conflict*. New York: I.B.Tauris, 2012.
5. Calame, Jon i Charlesworth,Esther. *Divided Cities: Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar and Nicosia*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009.
6. Choisi, Jeanette. *Wurzeln und Strukturen des Zypernkonfliktes 1878-1990*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1993.
7. Constandinos, Andreas. *America, Britain and the Cyprus Crisis of 1974: Calculated Conspiracy Or Foreign Policy Failure?* Central Milton Keynes: AuthorHouse, 2009.
8. Dodd, Clement. *The History and Politics of the Cyprus Conflict*. London: Palgrave Macmillan, 2010.
9. Guo,Rongxing. *Territorial Disputes and Resource Management: A Global Handbook*. New York: Nova Science Publishers, 2007.
10. Güzel, Hasan Celal et al. *Genel Türk Tarihi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

11. Henn, Francis. *A Business of Some Heat: The United Nations Force in Cyprus Before and During the 1974 Turkish Invasion*. South Yorkshire: Pen & Sword Books, 2004.
12. Hill, George Francis. *A History of Cyprus*. New York: Cambridge University Press, 2010.
13. Hitchens, Christopher. *Hostage to History: Cyprus from the Ottomans to Kissinger*. London: Verso, 1997.
14. IBP USA, *Cyprus: Country Study Guide, Volume 1: Strategic Information and Development*. Washington: International Business Publications, 2012.
15. Ker-Lindsay, James i Faustmann, Hubert, ur. *The Government and Politics of Cyprus*. Bern: Peter Lang AG, 2009.
16. Koliopoulos, John S. i Veremis, Thanos M. *Modern Greece: A History since 1821*. Chichester: Wiley-Blackwell, 2009.
17. Kösebalaban, Hasan. *Turkish Foreign Policy: Islam, Nationalism, and Globalization*. New York: Palgrave Macmillan 2011.
18. Koundouri, Phoebe, ur. *Water Resources Allocation: Policy and Socioeconomic Issues in Cyprus*. London: Springer, 2010.
19. Landis, Dan i Albert, Rosita D., ur. *Handbook of Ethnic Conflict: International Perspectives*. New York: Springer, 2012.
20. Lentz, Harris M., ur. *Heads of States and Governments Since 1945*. New York: Routledge, 2013.
21. Lordos, Alexandros, Tocci, Nathalie i Kaymak, Erol. *People's Peace in Cyprus: Testing Public Opinion on the Options for a Comprehensive Settlement*. CEPS, 2009.
22. Mallinson, Bill. *Cyprus: A modern history*. London: I.B.Tauris. 2005.
23. McClure, Hal Hays. *Adventuring: My Life As a Pilot, Foreign Correspondent and Travel Adventure*. Bloomington: AuthorHouse, 2012.
24. Mirbagheri, Farid. *Cyprus and International Peacemaking 1964-1986*. Oxon: Routledge, 1998.
25. Mirbagheri, Farid. *Historical Dictionary of Cyprus*. Lanham: Scarecrow Press, 2009.
26. Morgan, Tabitha. *Sweet and Bitter Island: A History of the British in Cyprus*. London: I.B.Tauris, 2010.
27. O'Malley, Brendan i Craig, Ian. *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*. London: I.B.Tauris, 2007.
28. Pelt, Mogens. *Tying Greece to the West*. Kopenhagen: Museum Tusculanum Press, 2006.
29. Pericleous, Chrysostomos. *The Cyprus referendum*. New York: I.B.Tauris, 2009.
30. Phillips, Horace. *Envoy Extraordinary: A Most Unlikely Ambassador*. London: The Radcliffe Press, 1995.
31. Piller, Uli. *Die Türkische Republik Nordzypern – ein politisch-kulturelles Lesebuch*. Stuttgart: Books on Demand GmbH, 2001.
32. Piller, Uli. *Rauf Denktaş: sein Leben für Nordzypern*. Books on Demand, 2006.
33. Reynolds, Douglas. *Turkey, Greece, and the Borders of Europe*. Berlin: Frank & Timme, 2013.
34. Richmond, Oliver P. *Mediating in Cyprus: The Cypriot Communities and the United Nations*. London: Frank Cass Publishers, 1998.
35. Roberts, Priscilla, ur. *World War II: The essential Reference guide*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2012.
36. Safty, Adel. *The Cyprus Question: Diplomacy and International Law*. Bloomington: iUniverse, 2011.
37. Salih, Halil Ibrahim. *Reshaping of Cyprus*. Bloomington: Xlibris, 2013.

38. Seufert, Günter i Kubaseck, Christopher. *Die Türkei: Politik, Geschichte, Kultur*. München: C.H.Beck, 2006.
39. Sherman, Arnold. *Zypern: Die gefolterte Insel*. Freiburg: Ahriman Verlag, 1999.
40. Spilling, Michael i Spilling, Jo-Ann. *Cultures of the World: Cyprus*. New York: Marshall Cavendish, 2010.
41. Tuncay, Mete et al. *Türkiye Tarihi – Çağdaş Türkiye 1908-1980* İstanbul: Cem Yayınevi 2000.
42. Uslu, Nasuh. *The Cyprus Question as an Issue of Turkish Foreign Policy and Turkish-American Relations 1959-2003*. NewYork: Nova Publishers, 2003.
43. Uslu, Nasuh. *The Turkish-American Relationship Between 1947 and 2003*. New York: Nova Science Publishers, 2003.
44. Wiggershaus, Norbert i Heineman, Winfried. *Nationale Außen- und Bündnispolitik der NATO-Mitgliedstaaten*. München: Oldenbourg, 2000.
45. Yalçın, Durmuş. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2002.